

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

XVI. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA AYINTÂB'DA SUÇ VE CEZA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
BUSE ÇOCUKLU
1741060007

DANIŞMAN
PROF. DR. AHMET YİĞİT

OCAK 2020
MUĞLA

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

XVI. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA AYINTÂB'DA SUÇ VE CEZA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
BUSE ÇOCUKLU
1741060007**

**DANIŞMAN
PROF. DR. AHMET YİĞİT**

**OCAK 2020
MUĞLA**

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

XVI. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA AYINTÂB'DA SUÇ VE CEZA

BUSE ÇOCUKLU
1741060007

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
Tezli Yüksek Lisans
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 07. 01. 2020
Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 03. 01. 2020

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet YİĞİT
Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Bülent ÇELİK
Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Muhammed YAZICI

Enstitü Müdürü: Doç. Dr. Ali BAYRAKDAROĞLU

OCAK, 2020
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 12/12/2019 tarih ve 919/2 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/6 maddesine göre, Tarih Anabilim Dalı **Tezli Yüksek Lisans Programı** öğrencisi **Buse ÇOCUKLU**'nun "**XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Ayıntâb'da Suç ve Ceza**" adlı tezini incelemiş ve aday **03/01/2020** tarihinde saat **10**'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **60** dakikalık süre içinde gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine **oy birliği** ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ahmet YİĞİT

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Bülent ÇELİK

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed YAZICI

YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Ayıntâb’da Suç ve Ceza” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

07/01/2020

BUSE ÇOCUKLU

**YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU**

YAZARIN

Soyadı: ÇOCUKLU

Adı : BUSE

Referans No: 10317365

TEZİN ADI

Türkçe: XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Ayıntâb'da Suç ve Ceza

Y. Dil: Crime and Punishment in Ayıntâb In The Second Half of The XVI. Century

TEZİN TÜRÜ:

Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte :

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar:

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : YİĞİT, Ahmet

Unvanı : Prof. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 97

TEZİN KONUSU:

1. XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Ayıntâb'da Kayıtlara Geçirilmiş Şer'iyeye Sicillerinin Transkripsiyonu
2. Şer'iyeye Sicil Kayıtlarındaki Suç İçerikli Davalar
3. Osmanlı Devleti'nde Suçlara Verilen Cezalar ve İslam Hukukundaki Dayanakları

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELEER:

1. Ayıntâb
2. İslam Hukuku
3. Şer'iyeye Sicili
4. Suç
5. Ceza

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELEER:

1. Ayıntâb
2. Islamic Law
3. Court Registration
4. Crime
5. Punishment

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası:

Tarih: 07/01/2020

XVI. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA AYINTÂB'DA SUÇ VE CEZA

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde bulunan yerleşim yerlerinde tutulmuş olan şer'iyye sicilleri, toplum yapısının ve bölge yaşantısının anlaşılması hususunda oldukça mühim kayıtlardır. 1516 tarihinde Osmanlı Devleti topraklarına katılmış olan Ayıntâb'da da şer'iyye sicil kayıtları bulunmaktadır. Hazırlanan tez kapsamında çalışmak maksadı ile Ayıntâb'daki kayıtlardan XVI. Yüzyılın ikinci yarısında olanları tercih edilmiştir. Üzerinde çalışılmış olan altı adet defter içerisinden, suç işleme ya da suç işlendiğini iddia etme sebebiyle tutulmuş olan kayıtlardan istifade edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin temel aldığı İslam Hukuku içerisinde, işlenmiş olan suçlara karşı verilen cezalar, belirli şartlara bağlı kalarak belirlenmiştir. Suçlar genel manası ile hadd cezası gerektiren suçlar, kısas ve diyet cezası gerektiren suçlar, ta'zir cezası gerektiren suçlar olarak ayrılmıştır. Hadd cezaları hududları kesin olarak belirlenmiş ve Allah hakkı için, kısas ve diyet cezaları kasten ya da hataen öldürme ya da yaralama suçlarında kimselerin birbirlerinden haklarını almaları için, ta'zir cezaları ise kesin bir ceza belirlenmemiş suçlar için uygulanan cezalardır. İslam Hukuku'nda ayrımı yapılmış olan bu cezaların uygulandığı suçlar, üzerinde çalışılmış defterler içerisinden seçilip başlıklar halinde sınıflandırılarak değerlendirilmiş ve olabildiğince izah edilmeye çalışılmıştır.

Bu değerlendirme ile XVI. Yüzyılın ikinci yarısında Ayıntâb'da işlenen suçlar bir nebze olsun anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu dönem içerisinde aile ve toplum yaşamında karşılaşılan olaylar ve bunların yine aile ve toplum üzerine yansımaları incelenerek alana ufak da olsa bir katkı sağlanmaya uğraşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ayıntâb, İslam Hukuku, Şer'iyye Sicili, Suç, Ceza

CRIME AND PUNISHMENT IN AYINTÂB IN THE SECOND HALF OF THE XVI. CENTURY

ABSTRACT

The court registration which were kept in the settlements within the borders of the Ottoman Empire, are very important records for understanding the social structure and regional life. There are also court registration in Ayıntâb, which was annexed to the Ottoman Empire in 1516. In order to work within the scope of the thesis prepared, the records in Ayıntâb were preferred in the second half of the XVI century. Of the six books that were studied, the records that were kept for the purpose of committing a crime or claiming to have committed a crime were obtained.

Within the Islamic law on which the Ottoman Empire was based, punishments for crimes committed were determined by adhering to certain conditions. Crimes are generally divided into crimes requiring hadd punishment, crimes requiring short and diet punishment, and crimes requiring ta'zir punishment. Precisely defined the borders of the rights of Allah and the punishment of Hadd for the crime of killing or wounding people in justice and penalties erroneously or deliberately diet to take rights from each other, taz'ir punishment for crimes unspecified penalty are punishment. The crimes in which these punishments are applied, which have been distinguished in Islamic law, were selected from the books studied and evaluated by classifying them as titles and tried to be explained as much as possible.

With this assessment, the crimes committed in Ayıntâb in the second half of the XVI century were tried to be understood. In this period, the events encountered in family and community life and their reflections on family and society were examined and tried to make a small contribution to the field.

Key Words: Ayıntâb, Islamic Law, Court Registration, Crime, Punishment

ÖNSÖZ

Bu çalışmada XVI. Yüzyılın ikinci yarısında Ayıntâb'da kayıtlara geçirilmiş olan suçlar ve suçların karşılığında verilmiş olan cezalar ele alınmıştır. Ayıntâb, XVI. Yüzyılda Anadolu ve Arap coğrafyasının keşistiği bölgede, ticaret yolları üzerinde önemli bir konumda bulunmaktadır. Bu nedenle, mühim bir yerleşim yeri olan Ayıntâb'ın toplumsal yaşamını etkileyen suçlar hakkında çalışma ihtiyacı duyulmuştur. Bu kapsamda Ayıntâb'da 1556-1596 yılları arasında şer'iyye sicillerine kaydedilmiş suçlardan, İslam Hukuku'ndaki cezalar ayırma örnek oluşturanlar incelenmiştir. Zinâ, sirkat, yaralama, şürb-i hamr gibi suçlar anlatılmış, kimselerin birbirine “*kahbe, ruspi, müzevir*” gibi kelimelerle hakarete bulunduğu suçlar da bir diğer başlığı oluşturmuştur. Bölüm sayfa sayılarında eşitlik sağlamak maksadı ile hadd cezası gerektiren suçlar birinci bölümde, kısas ve diyet cezası ile ta'zir cezası gerektiren suçlar ise ikinci bölümde birlikte anlatılmıştır.

Çalışma sırasında kullanılan defterler, Arap alfabesinden Latin alfabesine çevrilmiştir. Defterlerin çevirisinde daha evvel Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden temin edilmiş olan mikrofilm ve cd'ler kullanılmıştır. Defterlerin yıpranma sebeplerinden dolayı çeviri sırasında bazı zorluklar ile karşılaşmıştır. Defterler içerisinde yıpranma sebebi ile okunamamış olan kelimeler *** şeklinde gösterilmiştir. Belgelerde arapça ve farsça kökenli kelimelerin bulunması ve kâtiplerin yazım şekillerinden dolayı kelimelerin manalarında anlaşılma zorluğu yaşanması da karşılaşılan sorunlardandır. Günümüzde kullanımdan kalkmış olan kelimeler de lügatler yardımı ile okunmuştur.

Yüksek Lisans tez çalışmam esnasında, çalışmalarına yön veren, bilgi ve yardımlarını esirgemeyen ve bana her türlü desteği sağlayan danışman hocam, Sayın Prof. Dr. Ahmet Yiğit'e teşekkürlerimi sunarım. Bilgilerinden istifade ettiğim Tarih bölümündeki hocalarıma teşekkürü borç bilirim. Desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen, maddi ve manevi yanımda olup bugünlere gelmemi sağlayan kıymetli aileme çok teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimim boyunca en az benim kadar yorulan, zorlandığım yerde her işin ucundan tutan, ilgisi, sabrı ve anlayışıyla her zaman yanımda olan kıymetli nişanlım Kaan'a minnettarım.

Buse ÇOCUKLU

Muğla, 2020

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
TABLolar LİSTESİ.....	IV
KISALTMALAR.....	V
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HADD CEZALARINI GEREKTİREN SUÇLAR

1.1.Hadd Cezalarının Tanımı ve Uygulandığı Suçlar.....	9
1.1.1. Zinâ.....	9
1.1.1.1. Kadın ve Erkek Arasında Geçen Zinâ Olayları.....	9
1.1.1.2. Livata Olayları.....	18
1.1.2. Kazf (Zinâ İftirası).....	20
1.1.3. Şürb-i Hamr (İçki İçme).....	23
1.1.4. Sirkat (Hırsızlık)	31
1.1.4.1. Mal Hırsızlığı.....	32
1.1.4.2.Hayvan Hırsızlığı.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

KISAS, DİYET VE TA'ZİR CEZALARINI GEREKTİREN SUÇLAR

2.1. Kısas ve Diyet Cezalarının Tanımı ve Uygulandığı Suçlar.....	45
2.1.1. Adam Öldürme (Katl) Suçu ile İlgili Dava Kayıtları.....	47
2.1.2. Yaralama (Cerh) Suçu ile İlgili Dava Kayıtları.....	52
2.1.2.1. Kesici ve Delici Alet ile Yaralama.....	52
2.2. Ta'zir Cezalarının Tanımı ve Uygulandığı Suçlar.....	67

2.2.1.Hakaret Etme- Kötü Söz Söyleme.....	68
2.2.2. Döğüş.....	72
2.2.3. Diğer Davalar.....	76
SONUÇ.....	81
KAYNAKÇA.....	86
EKLER.....	94
ÖZ GEÇMİŞ	

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1:4 Numaralı Ayıntâb Şer'iyye Sicilinde Bulunan Dava Konuları ve Kayıt Sayıları

Tablo 2:6 Numaralı Ayıntâb Şer'iyye Sicilinde Bulunan Dava Konuları ve Kayıt Sayıları

Tablo 3:7 Numaralı Ayıntâb Şer'iyye Sicilinde Bulunan Dava Konuları ve Kayıt Sayıları

Tablo 4:8 Numaralı Ayıntâb Şer'iyye Sicilinde Bulunan Dava Konuları ve Kayıt Sayıları

Tablo 5:42 Numaralı Ayıntâb Şer'iyye Sicilinde Bulunan Dava Konuları ve Kayıt Sayıları

Tablo 6:166 Numaralı Ayıntâb Şer'iyye Sicilinde Bulunan Dava Konuları ve Kayıt Sayıları

Tablo 7: Defterler İçerisindeki Dava Konuları ve Toplam Kayıt Sayıları

Tablo 8: Ayıntâb Şer'iyye Sicillerinde Bulunan Davalarda Suçların Dağılımı

Tablo 9: Hadd Cezası Gerektiren Suçların Dağılımı

Tablo 10: Kısas ve Diyet Cezası Gerektiren Suçların Dağılımı

Tablo 11: Ta'zir Cezası Gerektiren Suçların Dağılımı

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
a.g.s.	adı geçen sözlük
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
Ed.	Editör
H.	Hicri
M.	Miladi
M.Ö.	Milattan önce
M.S.	Milattan sonra
s.	Sayfa
S.	Sayı

GİRİŞ

Osmanlı Devleti kaynaklarında geçen ismi ile “Ayıntâb” şehri, en eski devirlerden itibaren, bulunduğu konumun iklimin elverişliliği ve mevkiinin olumlu hususiyetleri ile iskâna uygun yerlerden biri olmuştur. Fırat nehrinin kollarından biri olan Ayınleben deresi üzerinde bulunan Ayıntâb şehri, Halep şehrinden yükselerek devam eden yaylada, deniz seviyesinden yaklaşık 900 metre yükseklikte tepeler arasında kurulmuştur.¹ Dönemin kaynaklarında “etrafının zeytin, bağ ve bahçelerle çevrili olduğu güzel bir kent” olarak tanımlandığı Ayıntâb², ticaret ve kervan yolları üzerinde olması sebebi ile de iskânda tercih edilen yerlerden olmuştur. Evliya Çelebi seyahatnamesinde Ayıntâb’ın suyunun ve havasının çok hoş olduğundan, birçok güzel ürünü ile meşhur olup, dört yanının bağ bahçelerle sarılı cennet gibi olduğundan bahsetmiştir.³

Ayıntâb tarihi oldukça eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Bölge, M.Ö.1800 yılından itibaren Hitit, Asur, Büyük İskender, Roma ve Bizans uygarlıklarının yerleşiminde olmuştur. Bu dönemler içerisinde Ayıntâb isminin kullanımına rastlanmamakla birlikte Antep’in 12 kilometre kuzeyinde, Antep-Maraş yolu üzerinde yer alan Dülük bölgesinin oldukça eski bir mevki olduğu bilinmektedir. Dülük bölgesi ayrıca Urfa-Halep-Maraş yollarının kesişiminde bulunup, kervanlar için mühim bir kavşak noktası olmuştur. Bizans döneminde yapılan Dülük yakınlarındaki kalenin deprem ile yıkılmasından sonra Antep civarında yapılan kale (M.S.527-565) ile şehir

---

¹ Hüseyin Özdeğer, *Onaltıncı Asırda Ayıntâb Livâsı*, C.I, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1988, s.1.

² *Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep*, (Ed. Cengiz Eroğlu vd.) Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara 2012, s.26.

³ “Şehri bir düz yerde ve bazı zemini yüksek bayırlar üzere kurulmakla suyu ve havası hoş büyük şehirdir. Mamur ve süslü yolları tertemiz şirin şehirdir. Bu şehrin suyu ve havasının hoşluğundan halkının yüz renkleri kırmızıdır. Zira yazı yazdır, kışı kıştır, bol karlar yağar. O yüzden tüm çarşı pazarı taş kaldırım döşelidir. Bu şehre "Arabistan'ın gelinciği" diye isim vermişlerdir. Bütün dört tarafında dağlar bağlardır ve halkı sağlardır. Limon, turunç, nar, incir, dut, şeftali, zerdali, kayısı, beyaz ekmeği ve yoğurdu meşhurdur. Elvan boğası, Ayntab eyeri, yay ve gedececi meşhur olmuştur.

Ve tamamı 70 çeşmedir, onlara dahi ihtiyaç yoktur. Zira her haneden hayat pınarı nehirler akar. Her hanede bağ, bahçe, havuz ve şadırvan selsebiller akıp çeşit çeşit servi, çınar, salkımsöğüt, kavak, limon, turunç ve diğer meyve ağaçları ile süslenmiş İrem gibi bağlı bahçeli, şebekeli bostan ve gülistanlı bir toprakları geniş ve verimli bir şirin şehirdir. Nice cennet bağı gibi bahçeleri var ki yalancı fani cihanın İrem Bağı'dır. Bunlardan mamur ve süslü olan Musulluoğlu Bahçesi'dir. Kısacası bu şehrin övgüsünde dil acizdir. Ancak yeryüzünde vilâyeti geniş ve sevimli, bütün eşyası beğenilen, ekinlikleri geniş, hayır ve bereketleri çok, nimetleri bol, akarsuları ve pınarları akıp çağlayan cihan şehri Ayntab'dır.” Evliya Çelebi, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, (Haz. Seyit Ali Kahraman), Yapı Kredi Yayınları, C.IX, İstanbul 2011, s.381-385.

oluşturulmuştur. Ancak buraya Ayıntâb isminin ne zaman verildiği tam olarak bilinmemekle birlikte XIII. Yüzyılda kullanılmaya başlanmış olabileceği öngörülmektedir.⁴

Ayıntâb bölgesi ilk defa 636 yılında Hz. Ömer zamanında İslam hâkimiyetine girmiştir. Anadolu'ya Türk göçleri yapıldığı dönem ise Ayıntâb ve çevresine akınlarda bulunulmuştur.⁵ 1067'de Suriye bölgesinde Türk hâkimiyeti kesinleştikten sonra 1084'te Süleyman Şah'ın Antakya'yı alması ile Halep ve civarıyla Ayıntâb bölgesi de Süleyman Şah'ın idaresine geçmiştir. Bir müddet Suriye Selçukluların hâkimiyetinde kalan Ayıntâb, 1098 yılından itibaren Haçlı idaresine girmiştir.⁶ 1148 yılında Sultan Mesud tarafından Ayıntab kalesi geri alınmış ve bölgede tekrar Anadolu Selçuklu hâkimiyeti sağlanmıştır.⁷ 1183 yılında Selâhaddin Eyyubi tarafından Eyyubi egemenliğine girmiştir.⁸ Anadolu'da gerçekleşen Moğol istilasının sonucunda 1260 Ayn câlut muharebesi gerçekleşmiş ile Ayıntâb'da Memlûk idaresi kurulmuştur.⁹ 1272 yılında Moğol hükümdarı ve emrindeki askerleri Ayıntab bölgesine yağma amacı ile saldırıda bulunmuşlardır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin 1308 de yıkılmasından sonra bu bölgede Türk boylarından biri olan Dulkadiroğulları Beyliği kurulmuş,¹⁰ Ayıntâb

⁴Eroğlu, *a.g.e.*, s.26; Özdeğer, *a.g.e.*, s.1-3; İbrahim Yılmazçelik, "XVIII. Yüzyılda Gaziantep'in İdarî, Fizikî ve Sosyo-Ekonomik Durumu", *Osmanlı Araştırmaları*, C. XVIII, S. 18, İstanbul 1998, s.105.

⁵Ayıntâb ve civarına ilk Türk göçleri yapıldığı vakit bir grup Bitlis, Erzen, Meyyâfârikin ve Amid yolunu takip ederek, Urfa, Maraş, Ayıntâb ve Antakya bölgesine akınlar yapmışlar ve Dülük bölgesinde hareket üssü kurmuşlardır. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, C.I, (Haz. Refet Yinanç), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014, s.127.

⁶ Özdeğer, *a.g.e.*, s.4; Mehmet Altay Köymen, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013, s.290; 1068 yılı içerisinde Selçuklu Kumandanlarından Afşin Bey, Gaziantep, Antakya ve Halep bölgesine oldukça yoğun akınlar yapmıştır. Bu Gaziantep'in Selçuklu egemenliğine girmesinde önemli bir husus teşkil etmiştir. Ali Sevim, *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000, s.21; Ayıntâb'ın Selçuklu ve Haçlı egemenliklerine girişi hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. Ernst Honigmann, *Bizans Devleti'nin Doğu Sınırı*, (Ter. Fikret Işıltan), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1970, s.117-123; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, C.I, (Çev. Fikret Işıltan), 5.baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2019, s.180.

⁷ Yinanç, *a.g.e.*, s.273,325; Haçlıların bu bölgeyi Bizans'a altın karşılığında bırakması da Türklerin buraya hücum etmesini engellemedi. 1151 yılında Ayıntâb ve Dülük Sultan Mesud tarafından zaptedildi. Böylece Urfa Haçlı Kontluğu yıkılarak Anadolu Selçuklu egemenliği sağlandı. Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, Dünya Yayıncılık, Ağustos 1997, s.118.

⁸ Amid'in zaptından sonra Halep üzerine yürüyen Selâhaddin Eyyûbi, 13 Mayıs 1183 tarihinde Ayıntâb'ı almıştır. Ramazan Şeşen, *Salâhaddin Eyyûbi ve Devlet*, Çağ Yayınları, İstanbul 1987, s.79; Ali Sevim, Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilât ve Kültür*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014, s.11.

⁹ Özdeğer, *a.g.e.*, s.5.

¹⁰ Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, C.II, (Haz. Refet Yinanç), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014, s.276,355; Beyliğin kuruluşu ve Memlûk- Dulkadiroğulları beyliği çekişmeleri hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. Refet Yinanç, *Dulkadir Beyliği*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, s.8-76.

ve çevresi bu kez de Memlûk ve Dulkadiroğulları arasındaki çekişmelere sahne olmuştur.¹¹ 1400 yılında kent Timur'un istilasına uğramış, kısa süre sonra Memlûk hâkimiyeti yeniden sağlanmışır.¹² 1516 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından Halep kalesinin fethi sırasında "Antap" kalesi de idare altına alınmış ve Osmanlı Devleti dağılıncaya kadar Ayıntâb'da Osmanlı egemenliği hüküm sürmüştür.¹³

Kaynaklar Hakkında

Ayıntâb'ın Osmanlı Devleti idaresine girmesinden bir süre sonra şer'iyye sicilleri kayıtlarının tutulmaya başlandığı görülmektedir. Şer'iyye sicilleri Osmanlı mahkemelerinde tutulan kayıtların ve verilen kararların toplandığı defter olarak tanımlanmıştır. Kadı sicilleri, kadı divanı, mahkeme kayıtları ve sicillât-ı şer'iyye isimleri ile de zikredilmekle birlikte kadı yahut nâibi tarafından tutulmuştur. İçerdiği çeşitli türlerden kayıt ile Osmanlı toplumunun aile, toplum, ekonomi, kültür gibi pek çok alanında bilgiye ulaşılmasında fayda sağlamıştır.¹⁴ Şer'iyye sicilleri, kayıtları tutan kimseler ve içerdiği bilgiler neticesinde birinci elden kaynaklar olarak nitelendirilmektedir.¹⁵

Ayıntâb şer'iyye sicilleri içerisinde kayıtlara geçirilmiş olan ilk defter 1 numaralı defterdir. Bu defterin muhtevasını oluşturan yıllar H.938-946/M.1531-1540 yıllarıdır. Ayıntâb şer'iyye sicilleri içerisinde kayıtlara geçirilmiş son defter ise 174 numaralı

---

¹¹Eylül 1390 tarihinde Dulkadiroğulları Ayıntâb'ı işgal etmiştir. Ayıntâblı Bedreddin el-Aynî'nin anlattığı olayda kendisi kalede mahsur kalmıştır. Halkın uğradığı zulüm ve eziyetlerden bahsetmiştir. Âdile Âbidin, "Aynî'nin, İkdülcuman Fi Tarihi Ehlizzeman Adlı Tarihinde Osmanlılara Ait Verilen Malûmatın Tetkiki", *Tarih Semineri Dergisi*, Sayı: 2, İstanbul 1938, s.120-121.

¹²Hüseyin Özdeğer, "Gaziantep", *DİA*, Cilt: XIII, İstanbul 1996, s.467.

¹³"Halep yöresinde bulunan kale ve kasabalar çerkeslerin elinden alınıp buralara yeni beyleri ve yöneticileri atandı. Bu arada rehberi zafer olan askerin yolu üstünde bulunan Malatya, Divriği, Darende, Minşar, Gömü, Gerger, Behisni, Kahta, Runkale ve Antap kaleleri keremli sultanın ve cihan padişahının buyruğuna boyun eğdi." Hoca Sadettin Efendi, *Tacü't Tevarih*, C.IV, (Haz. İsmet Parmaksızoğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s.292; Joseph Von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.II, Sabah Yayınları, İstanbul 1992, s.482; Eroğlu, *a.g.e.*, s.27; İbn İyas, *Bedâyi'ü'z-Zühûr Fî Vekayi'i'd-Duhûr (Yavuz'un Mısır'ı Fethi ve Mısır'da Osmanlı İdaresi)*, (Haz. Ramazan Şeşen), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2016, s.64; *Osmanlı Tarihi El Kitabı*, (Ed. Tufan Gündüz), Grafiker Yayınları, Ankara 2017, s.146; Memlûk hükümdarı Kansu Gavri, Osmanlı ordusunun üzerine yaklaştığını haber aldığıında elçi yollayarak sulh istedi. Ancak bir yandan da Yavuz Sultan Selim'in gönderdiği elçileri hapsederek tehditte bulunuyordu. Sultan Selim bunu öğrendiğinde Memlûk elçisini tıraş ettirip üzerine çul giydirdi, geri yollarken "Efendine söyle Merc-i Dâbık'da karşıma çıksın" demişti. Osmanlı ordusu ilerleyişine devam ederken Halep'e kadar olan kaleleri eline geçirdi. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s.284.

¹⁴Yunus Uğur, "Şer'iyye Sicilleri", *DİA*, Cilt: XXXIX, İstanbul 2010, s.8.

¹⁵*Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, (Haz. İskender Türe, Salim Kaynar) Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, İstanbul 2017, s.156.

defterdir. Ancak bu kayıtlar içerisinde 72, 124 ve 170 numaralı defterler A ve B diye ayrılarak ikişer defa kayıt edilmiştir. Şer'iyeye sicillerinin tarih sıralamalarında genel olarak bir düzen hâkim olsa da bazı muhtelif defterlerde eski tarihli kayıtlar olduğu görülmektedir. Ayıntâb şer'iyeye sicilleri içerisinde kayıtlara geçirilmiş olan en ileri tarih ise H.1327/M.1909-1910 tarihi ile 160 numaralı defterde bulunmaktadır. 160-174 numaralı defterler arasındaki kayıtlar ise geçmiş tarihlerden oluşmaktadır.

Tezin, tarih ile alakalı sınırını oluşturan XVI. Yüzyılın ikinci yarısını çalışmak maksadı ile 4, 6, 7, 8, 42 ve 166 numaralı defterler incelenmiştir. Daha evvel transkripsiyonları yapılmış olan 8, 42 ve 166 numaralı defterler içerisindeki suçlar ile alakalı davalar tasnif edilmiştir. Bu davalar şer'iyeye sicillerinin orijinal sayfalarından tekrar incelenmiştir. 4, 6 ve 7 numaralı defterler ise Arap Alfabetesinden Latin alfabetesine çevrilmiştir. Çalışmada kullanılan defterlerde kayıtlara geçirilmiş olan davaların tarih aralığı 1556 ile 1596 yılları arasındadır.

4 numaralı Ayıntâb şer'iyeye sicili H.964-978/M.1556-1571 yıllarının kayıtlarını muhteva etmektedir. 518 sayfadan oluşan bu sicilde sayfa numaralandırılması yazım esnasında değil daha sonradan yapılmıştır. Sayfaların üst ve yan kısımlarında farklı numaralar bulunması sayfa sırasının anlaşılmasında zorluk yaratmaktadır. 6 numaralı Ayıntâb şer'iyeye sicili H.980/M.1572-1573 yılının kayıtlarını muhteva etmektedir ve toplam 270 sayfadan oluşmaktadır. Yine bu defterde de sayfa numaraları yazım esnasından değil sonradan verilmiştir. 7 numaralı Ayıntâb şer'iyeye sicili H.995/M.1586-1587 yılının kayıtlarını muhteva etmekte olup 233 sayfadan oluşmaktadır. Sayfa numaraları yazım esnasında değil sonradan deftere eklenmiştir. 8 numaralı Ayıntâb şer'iyeye sicilinin muhteva ettiği kayıtlar H.998-999/M.1589-1591 yılları arasında bulunmaktadır. Sicil 324 sayfadan oluşmakta olup sayfa numaraları daha sonradan eklenmiştir. 42 numaralı Ayıntâb şer'iyeye sicili H.992-994/1003-1004/M.1584-1586/1594-1596 yılları arasındaki kayıtları muhteva etmekte olup defterdeki kayıtların arasında zaman farkı bulunmaktadır. Bu sicil 450 sayfadan oluşmaktadır. İncelenmiş son defter olan 166 numaralı Ayıntâb şer'iyeye sicili H.980/M.1572-1573 yılları arasındaki 100 sayfa toplamındaki kayıtlardan oluşmuştur. İncelenmiş olan şer'iyeye sicillerinde yazı türü olarak divani kullanılmıştır. Defterlerin tutulmasında birden fazla kâtibin görev aldığı, yazım şekillerinin değişmesinden

anlaşılmaktadır. Kâtiplerin arap alfabesine çok vâkîf olmamaları sebebiyle kelimelerin ve harflerin yazımında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Aynı kelimenin bir davada farklı bir harf, bir başka davada farklı bir harf ile yazıldığını görmek pek mümkündür. Şer’iyye sicillerinde zaman içerisinde rutubet ve kurt yeniği gibi dış etkenler sebebiyle yıpranmalar meydana gelmiş ve bu nedenle okuma zorlukları yaşanmıştır. Tutulan dava kaydı sonunda şuhûd’ül hal kısmı yazılmış ve şahitlerin ismi açık olarak belirtilmiştir. Bazı dava kayıtlarında ise bu kısımdaki isimler belirtilmeyerek daha evvelki hükme dayalı olarak şuhûd’ül mezbûrun ifadesi kullanılmıştır. Aynı şekilde bazı hükümlerde açıkça yazılmış olan tarih kısmı, aynı tarihte kayıtlara geçirilmiş olan davalarda ya hiç verilmemiş veyahut tarih-i mezbûrun olarak yazılmıştır.

İncelenmiş olan defterler içerisinde, tezin konusunu oluşturan suçlar ile alakalı dava konuları ve kayıt sayıları aşağıya tablo olarak çıkarılmıştır.

Tablo 1: 4 Numaralı Ayıntâb Şer’iyye Sicilinde Bulunan Dava Konuları ve Kayıt Sayıları

Dava konusu	Kayıt sayısı	Dava konusu	Kayıt sayısı
Şürb-i hamr	3	Zinâ	2
Kesici ve delici alet ile yaralama	5	Döğüş	6

Tablo 2: 6 Numaralı Ayıntâb Şer’iyye Sicilinde Bulunan Dava Konuları ve Kayıt Sayıları

Dava konusu	Kayıt sayısı	Dava konusu	Kayıt sayısı
Hakaret-kötü söz söyleme	6	Şürb-i Hamr	1
Sirkat (Hayvan hırsızlığı)	2	Zinâ	2
Adam öldürme	6	Döğüş	4
Kesici ve delici alet ile yaralama	22	Diğer davalar	1
Kazf	1		

Tablo 3: 7 Numaralı Ayıntâb Şer’iyye Sicilinde Bulunan Dava Konuları ve Kayıt Sayıları

Dava konusu	Kayıt sayısı	Dava konusu	Kayıt sayısı
Diğer davalar	1	Kazf	2
Kesici ve delici alet ile yaralama	4	Sirkat (mal hırsızlığı)	3

Tablo 4: 8 Numaralı Ayıntâb Şer’iyye Sicilinde Bulunan Dava Konuları ve Kayıt Sayıları

Dava konusu	Kayıt sayısı	Dava konusu	Kayıt sayısı
Zinâ	1	Sirkat (mal hırsızlığı)	6
Kesici ve delici alet ile yaralama	7	Şürb-i hamr	4
Döğüş	3	Kazf	1

Tablo 5: 42 Numaralı Ayıntâb Şer’iyye Sicilinde Bulunan Dava Konuları ve Kayıt Sayıları

Dava konusu	Kayıt sayısı	Dava konusu	Kayıt sayısı
Hakaret etme-kötü söz söyleme	1	Şürb-i hamr	2
Sirkat (hayvan hırsızlığı)	1	Adam öldürme	4
Kesici ve delici aletle yaralama	3	Sirkat (mal hırsızlığı)	4
Döğüş	2	Diğer davalar	2

Tablo 6: 166 Numaralı Ayıntâb Şer’iyye Sicilinde Bulunan Dava Konuları ve Kayıt Sayıları

Dava konusu	Kayıt sayısı	Dava konusu	Kayıt sayısı
Sirkat (mal hırsızlığı)	4	Zinâ	6
Şürb-i hamr	3	Livata	1
Kesici ve delici aletle yaralama	20	Adam öldürme	6
Döğüş	4		

Tablo 7: Defterler İçerisindeki Dava Konuları ve Toplam Kayıt Sayıları

Dava konusu	Kayıt sayısı	Dava konusu	Kayıt sayısı
Zinâ	12	Sirkat (mal hırsızlığı)	17
Livata	1	Sirkat (hayvan hırsızlığı)	3
Adam öldürme	16	Şürb-i hamr	13
Kesici ve delici aletle yaralama	61	Kazf	4
Döğüş	19	Hakaret etme-kötü söz söyleme	7
Diğer davalar	4	Toplam	157

İslam Hukuku’nda, Kur’an-ı Kerim ve hadisler temel alınarak suç olan fiiller ve bu suçlara karşılık olarak verilen cezalar belirlenmiştir. Osmanlı Devleti kaynaklarından olan şer’iyye sicilleri ise İslam Hukuku’nu tatbik etmekte kullanılan bir araç mahiyetinde kabul edilebilmektedir. Devletin hukuk kurallarında esas aldığı İslam Hukuku, aile yaşamı, toplumsal yaşam, ekonomi, ticaret gibi birçok alanda suç kabul edilen fiileri izah etmiştir. Düzeni bozacak bu davranışları engellemek maksadı ile devlet tarafından cezalar tatbik edilmiştir. Şer’iyye sicilleri, bahsedilen tüm alanlardaki sorun ya da olayların kayıt altına alınmasını sağlayarak düzenin korunmasına fayda sağlamıştır. Ayrıca günümüzde kayıtların incelenmesiyle pek çok bilginin öğrenilebilmesine yol açmıştır. Defterlerdeki hükümlerde kaydın tutulduğu tarih ve olayın geçtiği yerin ardından şikâyetçi olan ya da olayı anlatan kimsenin isimlerine ve beyanına yer verilmiştir. Eğer şikâyetçi olan kimse var ise olay karşı

tarafa sorulmuş ve cevabı alınmıştır. Bunların ardından şahitler var ise onların şahitliklerine, yok ise beyyin ve yeminlere yer verilmiştir. İçerdiği bu bilgiler ile kişi isimleri, mahalle ve köy isimleri ve dava konularına kadar pek çok bilgi edinme imkânı sağlamıştır.

Bölümlerin oluşturulması

İslam Hukuku'nda, işlenen suçlara karşılık uygulanan cezalar, suçlara göre farklılık göstermiş ve bu durum belirli bir ceza ayırımının oluşmasına neden olmuştur. İslam âlimleri arasında kabul görmüş olan genel ayırım; hakkında hadd cezası verilmesi gereken suçlar, hakkında kısas ve diyet cezası verilmesi gereken suçlar ve hakkında ta'zir cezası verilmesi gereken suçlar olarak yapılmıştır. Çalışılmış olan altı defterden elde edilen dava kayıtları, bu ayırım esas alınarak, bölümlerin oluşturulmasında kullanılmıştır. İlk bölümü oluşturan hadd cezası gerektiren suçlar, alt başlıklar olarak daha yoğun olduğundan daha fazla dava kaydı işlenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu nedenle, bölüm sayfa sayılarında eşitlik sağlamak maksadı ile kısas ve diyet cezası gerektiren suçlar ile ta'zir cezası gerektiren suçlar, ikinci bölümde birlikte anlatılmıştır. Bölüm içerisinde başlıklara ayrılarak da karışıklık yaşanmasına mâni olunmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

HADD CEZALARINI GEREKTİREN SUÇLAR

1.1.Hadd Cezalarının Tanımı ve Uygulandığı Suçlar

Hadd kelimesi lügatte men etmek manasındadır. İslam Hukuku'nda ise Allah hakkı için konulmuş manasında kullanılmaktadır. Hadd cezasının tarifinde ise sadece Allah hakkı olarak uygulanan cezalar olarak ifade edilmektedir. Bu cezalar içerisinde devletin ya da kimselerin istekleri doğrultusunda cezalar tatbik etmek mümkün değildir, suçlar içerisinde bağışlama yapılması da mümkün değildir. Ceza hudutları belirli olan bu suçlar İslam fakihleri tarafından icmâ ile kabul görmüş ve Osmanlı ceza Hukuku'nda da aynı şekilde uygulanmıştır. Hadd cezalarını gerektiren suçlar şunlardır: 1-Zinâ, 2-Kazf (zinâ iftirası), 3-Şürb-i Hamr (içki içme), 4-Sirkat (hırsızlık), 5-Hırâbe veya muharebe (yol kesme ve yağma), 6-Ridde (dinden dönme), 7-Bağy (devlete karşı isyan).

İncelenmiş olan defterler içerisindeki kayıtlardan elde edilen bilgiler sonucunda, çalışma içerisinde, hakkında hadd cezası uygulanan zinâ, kazf, şürb-i hamr ve sirkat suçları anlatılmıştır.

1.1.1. Zinâ

1.1.1.1.Kadın ve Erkek Arasında Geçen Zinâ Olayları

İslam Ceza Hukuku'nda zinânın tanımı; cezaî ehliyetine sahip bir erkek ile cinsî münasebete elverişli bir kadının, evlilik, evlilik şüphesi ve mülkiyet bağı bulunmadan kendi rızaları ile önden cinsî münasebette bulunmaları olarak yapılmıştır.¹⁶

Osmanlı Hukuku'nun temel aldığı İslam Hukuku'nda zinâ fiili hadd cezası ile cezalandırılmış suçlardan birini oluşturmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de zinânın açıkça yasaklanmış bir fiil olduğu ve uzak durulması gerektiği ayetler ile emredilmiştir.¹⁷

¹⁶ Akşit, *a.g.e.*, s.69; Ahmed Akgündüz, "Kanunnamelerdeki Ceza Hukuku Hükümleri ve Şer'i Tahlili", *İslami Araştırmalar Dergisi*, Cilt: XII, Sayı: 1, Ankara 1999, s.3.

¹⁷"Zinaya yaklaşmayın! Çünkü o hayâsızlıktır, çok kötü bir yoldur."

Zinâ fiilini işleyen kimselere hadd-i zinâ cezası verilebilmesi için gerekli olan bazı şartlar bulunmaktadır. Suçu işleyen kimseler bu şartlara haiz iseler, Osmanlı Hukuku ve İslam Hukuku'nun belirlediği ölçülerde cezalandırılmışlardır.

Suçlanan kimsede ve gerçekleştirdiği fiilde bulunması gereken unsurlar: 1. Zina suçunun işleyen kimseler tam ehliyetli yani akli başında ve buluğa ermiş kimseler olmalıdırlar.¹⁸ 2. Kimseler kendi istekleriyle suçu işlemiş olmalıdırlar. 3. Yaşanan ilişki bir kadın ile bir erkek arasında gerçekleşmiş olmalıdır. 4. Kadın ve erkeğin arasında nikâh akdi bulunmamalıdır. 5. Kadın ve erkeğin arasında "satın alma mülkü" yani cariye ve efendilik ilişkisi bulunmamalıdır. 6. Şüphe bulunmamalıdır. Suçu işleyen kimse ilişkinin İslam dinine göre meşru olduğunu düşünmelidir.¹⁹ 7. Erkek ile kadın önden birleşme içerisinde olmalıdır.²⁰

İslam Hukuku'nda zinâ eden kimseler için üç ceza uygulanmıştır.

1. Sopa ile dövme (celd) 2. Sürgün etme (tağrib) 3. Taşlama (recm)

Sopa ile dövme cezası: İslam Hukuku'nda evli olmayan zinâkar kimselere sopa ile dövme cezası verilmiştir. Bu cezanın miktarı Kur'an-ı Kerim'de belirtildiği üzere 100 değnek olarak uygulanmıştır.²¹ Bekâr kimselere uygulanan sopa cezasında amaç diğer cezalarda olduğu gibi kişiyi ceza ile korkutarak suç işlemesine mâni olmaktır.

"Onlar, Allah ile birlikte başka bir tanrıya tapmazlar; haksız yere, Allah'ın dokunulmaz kıldığı insan hayatına kıymazlar, zina etmezler. Zira (bilirler ki) bunları işleyen kimse cezasını bulacak." Kur'an-ı Kerim, İsrâ 32, Furkân 68.

¹⁸ İslâm Hukuku bir kimsenin mükellef olması, ehliyet ve ârizî halleri hakkında tafsilatlı bilgi için bkz: Zeydan, *a.g.e.*, s. 89-99.

¹⁹Bu konuda tafsilatlı bilgi için bkz. Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukukî İslâmiyye ve İstılahatı Fıkhiyye Kamusu*, C. III, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1949, s.203-210.

²⁰Bu şart, İslam Hukuku'nda zinâ suçunun belirlenmesinde faydalanılan Ebû Hanife'nin görüşünü yansıtmaktadır. İslam fukahası içinde farklı bir görüş olarak İmam Muhammed ve Ebû Yusuf'a göre eşi ve cariyesi olmayan kadına arkadan temas da hadd cezasını gerektirmektedir. Ayrıca bu ilişkinin kadın ile erkek arasında olma şartını da kabul etmeyerek erkeklerarası ilişki olan livatanın da zinâ kapsamına girdiğini düşünürler. Ebû Hanife ise karısına karşı bu suçu işleyene hadd değil ta'zir cezası verilmesi gerektiği görüşündedir. Cihan Osmanağaoğlu, "Klasik Dönem Osmanlı Hukukunda Zinâ Suçu ve Cezası", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: LXVI, Sayı: 1, İstanbul 2008, s.115.

²¹"Zina eden kadın ile zina eden erkeğin her birine yüz sopa vurun. Allah'a ve âhîret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dinini uygulama hususunda o ikisine karşı merhamet duygusuna kapılmayın. Müminlerden bir grup da onlara uygulanan cezaya tanık olsun." Kur'an-ı Kerim, Nûr 2; "Sopa cezasında verilen 100 değnek, vücudun hayati noktaları hariç her yerine uygulanır. Bütün organlarının hakkını alması için her azâyaya, öldürücü demir ve yumuşak cinsten olmayan bir sopa ile vurulur." Ebu'l-Hasan Habib el-Maverdi, *El-Ahkâmü's Sultaniye (İslam'da Devlet ve Hilafet Hukuku)*, (Çev. Ali Şafak), Bedir Yayınevi, İstanbul 2018, s.419.

Sürgün etme: İslam Hukuku'nda bekâr kimseyi sopa ile dövme cezasının ardından sürgün cezası verilmiştir. Bu ceza Hz. Peygamber'in "Bekâr kişi bekârla zinâ ettiğinde 100 değnek ve bir yıl sürgün cezasıyla tecziye edilir" hadisinden yola çıkılarak uygulanmıştır. Ancak İslam fakihleri bu ceza üzerinde tam bir görüş birliğine varamamışlardır.²² Yine de uygulandığı vakit, aslen bir cezadan çok kişi ve toplum menfaati için uygulandığı söylenebilmektedir. Sürgün ile birlikte suçu işlemiş bekâr kimseye, yeni bir yerde işlediği suçtan dolayı toplum baskısı olmadan yaşayabilme imkânı sağlanmıştır.

Taşlama: Zinâ suçunu işleyen kimse muhsan ise hadd-i zinânın cezası recmdir yani suçlu kimselerin taşlanarak öldürülmesidir. Muhsan, evli, tam ehliyetli ve Müslüman kimse manasındadır.²³ Osmanlı Hukuku'nun temelini oluşturan İslam Hukuku'nda recm cezası kabul edilmiş olmakla birlikte Kur'an-ı Kerim'de recm ile ilgili hüküm bulunmamaktadır. Ancak Hz. Peygamber'in hadisleri ve uygulamaları ile İslam Hukuku'nda icmâ ile kabul görerek uygulanmıştır.²⁴

Kanunnamelerde yer alan hükümlerde, zinâ suçunun cezası, eğer suç unsurlarını taşıyor ise recm cezasının verilmesi olarak yer almıştır. Ancak hadd-i zinânın şartları tam olarak gerçekleşmemiş ise ta'zir cezaları uygulanmıştır. Uygulanan ta'zir cezalarından biri olan para cezası, kanunnamelerde yer almış cezalardandır.²⁵ Para

---

²²İhtilafli konulardan olan sürgün cezası Ebû Hanife ve mezhebindeki hukukçular tarafından tanınmamıştır. Bunu kabul ettiklerinde had değil ta'zir cezası sayarlar ve devlet reisinin sürgüne karar verebileceğini söylerler. İmam Malik'e göre sürgün kadına ve köleye değil sadece erkeğe ve hür kimseye uygulanabilir. Şafilere göre sürgün had cezası olup zinâ eden bekâr kadın ve erkeğe uygulanabilir. İmam Malik'e göre ayrıca sürgün edilen kimse gönderildiği yerde hapsedilir. Şafilere göre ise gönderildiği yerde gözetim altında tutulur ancak hapsedilmez. Ancak kaçır memleketine dönmesinden korkulduğunda hapsedilir." Udeh, *a.g.e.*, C. II, s.215-216.

²³ Halil Cin, Ahmed Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi; Giriş ve Kamu Hukuku*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, C. I, İstanbul 1995, s.312.

²⁴ Hz. Peygamber'in hadisinde "Müslüman bir kişinin kanı, ancak üç şeyden biri ile helal olur. 1- İmandan sonra küfür, 2-Evlilikten sonra zinâ, 3-Haksız yere birisini öldürmektir." Buyrulmuştur. Udeh, *a.g.e.*, C. II, s.216-217.; el-Maverdi, *a.g.e.*, s.128; Bir hadiste evli bir kadının, maiyyetinde çalışan bir işçi gençle zina ettiği anlatılmaktadır. Kadının kocası ile gencin babası olayı Hz. Peygamber'e ilemişlerdir. Yanında duran Üneys(r.a.)'e Hz. Peygamber "Şunun karısına git ey Üneys. İtiraf ederse onu recm et" buyurmuştur. Keza zinâ eden evli bir adam olan Ma'iz (r.a.) için, "Onu götürün, recm edin" emrini vermiştir. Akşit, *a.g.e.*, s.70.

²⁵ "Her kim zinâ etse şer'ân örfen isbat olsa, ergense on iki altın alına; evli ise recm olmazsa on beş altın alına." "Bir Müslüman zinâ kılsa şer ile sabit olsa, bin akçeye dahi ziyadeye güci yetse, üç yüz akçe cürm alına; evsat'ül-hâl olursa altı yüze güci yetse iki yüz akçe cürm alına; andan aşağı dört yüze mâlik ola yüz akçe cürm alına; andan aşağı hallü olursa elli akçe; gayet fakir olsa kırk akçe cürm alına." "Eğer zâni ergen olup bay olsa bin akçeye dahi ziyadeye güci yetse yüz akçe cürm alına; orta hallü olup altı yüze güci yetse elli akçe andan aşağı; dört yüze güci yetse kırk akçe alına; gayet fakir ise otuz akçe cürm alına." "Eğer zinâ eden dul avret olsa, ergenler gibi cürm vere. Azlıkta ve çoklukta ana itibar

cezasından başka olarak hapis cezasının verildiği de fetvalarda beyan edilmiştir.²⁶ Köle ve cariyelerin zinâ suçunu işlemesi durumunda ise diğer suçlarda uygulandığı gibi ta'zir cezalarının yarısının uygulanmasına hüküm verilmiştir.²⁷

Zinâ suçunun sabit olması için iki yol bulunmaktadır. Bunlar; ikrar yani kişinin zinâ yaptığını kabul etmesi yahut olayın şahitlerinin bulunmasıdır. İkrarın kabulü için fiilin esasının net olarak açıklanması, yapılan eylemin tam olarak bilincinde olunmasına ehemmiyet verilmiştir. Sarhoş olup olmadığı, akıl sağlığının yerinde olduğu sorulmuştur. Bu şekilde ikrarda bulunan kişinin suçu işleyip işlemediğine tam olarak kanaat getirmek mümkün olmuştur. İncelenmiş olan davalar içerisinde, zinâ suçunun ikrar yolu ile sabit olmasına gösterilebilecek örnekler mevcuttur. 8 Safer 980/20 Haziran 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Güllü karyesinden Cuma bin Mehmed isimli kimsenin kadı huzuruna gelerek itirafta bulunmuştur. Semmü'l far adlı bir maddeyi Haleb'den gelen bir çerçiden aldığını ve bir kadına yedirip zina yaptığını itiraf etmiştir.²⁸ Muharrem 980/Haziran 1572 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada ise Güllü karyesinden Döndü binti Hüseyin kadı huzuruna gelerek Cuma bin Mehmed'ten şikayetçi olmuş "*İşbu Cuma, gece ile evimiz içinde rızamla zina eyledi*" diye Cuma'nın dört mecliste ikrar ve itiraf ettiğini, ancak subaşı tarafından meclise getirildiğinde inkâr ettiğini iddia etmiştir. Cuma'ya olay sorulduğunda Döndü binti Hüseyin ile zina ettiğini başka mecliste ikrar etmiş ancak sonra inkâr etmiştir. Kadı tarafından kanıt için itirafları lazım geldiği söylenmiştir.²⁹ Bu davada bir kimse farklı topluluklar içerisinde itiraflarda bulunduğu halde daha sonradan inkâr ettiği için ceza verilemediği görülmektedir. Çünkü diğer suçlarda olduğu gibi cezaların verilebilmesi için ya şahitlerin olması ya da suçlanan kimsenin suçunu kabul etmesi gerekmektedir. Ancak bu davada şahitler olmadığı gibi Cuma isimli kimse olayı inkâr etmiş, bu neden ile ceza uygulanabilmesi için itiraf etmesi lazım gelmiştir.³⁰

---

olunur." Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, C. VI, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1990, s.227, 241, 465.

²⁶ Zina kısmında: Mes'ele: "Zeydi filan avretin evinde bulduk deyü iki kimse şahadet eylemek ile şer'an ehl-i hükm Zeyde dahl eylemeğe kâdir olur mu?" Elcevap: "Ta'zir-i belîğ ve habse kadirdir. M. Ertuğrul Düzdağ, *Şeyhülislâm Ebussuûd Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1983, s.158.

²⁷ "Kul ve cariye zinâ etse, hür ve hürre cürmünün nıfısını alalar." Akgündüz, *a.g.e.*, C. VI, s.465.

²⁸ *Ayıntab Şer'îyye Sicilleri* No 166, s. 9/49.

²⁹ *Ayıntab Şer'îyye Sicilleri* No 6, s. 207/2.

³⁰ Akil, balîğ bir kimsenin isteyerek kendi rızasıyla zinâ yaptığını bir defa söylemesi ile ceza tatbik edilir. Ancak Ebû Hanife'ye göre dört defa ikrar etmedikçe, kimsenin bir ikrarı ile ceza uygulanamaz. İcma

Dava kayıtları içerisinde, suçlu gösterilen kimselerin ikrarlarının aksine inkâr ile yeminlerinin bulunduğu davalar da yer almıştır. 3 Muharrem 980/16 Mayıs 1572 tarihindeki dava kaydında Hayik mahallesinden Hasan bin Kara Mehmed kadı huzurunda Ali subaşı ile birlikte, Hüseyin Beğ bin Sinan'dan şikâyetçi olmuştur. Şikâyet nedeni Hüseyin isimli kimsenin, Hasan'ın kardeşi Satı isimli kadını eve namahrem olarak almış olduğudur. Hüseyin Beğ'e olay sorulduğunda inkâr ile cevap vermiş ve yemin billah etmiştir.³¹ Bu davada değinilmesi gereken husus subaşının bahsinin geçmiş olmasıdır. Subaşılık, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun ilk yıllarında oluşturulan teşkilatlardan biridir. Subaşılar şehrin düşmana korunmasında bir muhafız görevi üstlenmiştir. İlerleyen yıllarda hâkimiyet alanının genişlemesiyle kamu düzeninden ve devlet merkezinden gönderilen emirlerin uygulanmasından sorumlu hale gelmişlerdir. Sancaklarda, gönderilen emirlere uymayan kimselerin takibinde mühim görev üstlenmişlerdir.³² Bu nedenledir ki kayıtlara geçirilmiş olan birçok davada subaşılardan bahsi geçmiştir. Kayıtlara geçirilmiş olan bu davada, şikâyetçi olan kimsenin herhangi bir şahidinin olmadığı görülmektedir. Hakkında zinâ suçlaması olan kimseye sorulduğunda ise bu kimsenin olayı inkâr ettiği ve yemin billah ettiği kayıtlara geçirilmiştir. Diğer suçlarda olduğu gibi Allah kelamı ile yemin etme, suçlanan kimse hakkında, doğru söylediğine inanılmasına ve kendisine ceza verilmemesine imkân sağlamaktadır.

Zinâ suçunun sabit olması için gereken bir diğer yol olayın şahitlerinin bulunmasıdır. Hadd-i zinâ cezası için akil baliğ, konuşup görebilen, Müslüman, âdil, akraba ya da düşman olmayan 4 erkeğin şهادeti gerekmektedir.³³ Kadınların zinâ suçunda

---

ile kabul edilen görüşe göre zinâ yaptığını itiraf eden bir kimse, ceza tatbik edilmeden ikrarından döner ise hakkındaki hadd cezası düşer. Ebû Hanife'ye göre ise ikrardan dönmek ile ceza düşmez ve tatbik edilir. el-Maverdi, *a.g.e.*, s.421; "Bir kimse bir kadının huzurunda bir defa veya bir mecliste dört defa ikrar etmekle hakkında hadd-i zinâ icra edilemez. Çünkü bu haddin şüphe ile iskat edilmesi mütezem olduğundan bu vechile dört defa ikrara lüzum vardır." Bilmen, *a.g.e.*, C. III, s.210.

³¹ *Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri* No 166, s. 38/192.

³² Muhammed Yazıcı, *Osmanlı Klasik Dönem Hukukunda Suç ve Ceza Anadolu'da Kamu Düzeni*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2019, s.218-219.

³³ Kocanın zinâ suçuna şahit olup olamayacağı ihtilafli bir konudur. Bazı görüşlerde koca, karısına zinâ iftirasında bulunabilir ve onun hain birisi olduğunu söyleyebilir. Bu nedenle kocanın şahitliği kabul edilemez. Bazı görüşlerde ise koca, karısına şahitlik ederken kendi namusu da hâlel görmektedir ve bu nedenle doğruyu söylemektedir. Buna dayanarak kocanın şahitliğinin kabul edilebileceğini ileri sürmüşlerdir. Udeh, *a.g.e.*, C. IV, s.77-78; Minkarizâde Yahya Efendi fetvasıdır: "Hind'e adâvet-dünyeviyye-i zahireleri olan Zeyd ve Amr bir hususta Hind'in üzerine şهادet eyleseler şهادetleri şer'an makbule olur mu beyan buyrula." Elcevap: "Allahu â'lem olmaz." *Osmanlı Arşivi'nde Şeyhülislam Fetvaları*, (Haz. Sinan Çuluk, Yılmaz Karaca), Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, İstanbul 2015, s.61.

şahitlikleri kabul görmemiştir. Erkek şahitlerin de olayın yaşandığına şahit olmaları ve fiilin tam manasıyla gerçekleştiğine emin olmaları gerekmektedir.³⁴ Bu kesinlik, Hz. Peygamber'den bir rivayette, sürme iğnesinin sürme kabına girdiği gibi, erkeğin uzvunun kadının kine girdiğini görmeleri gerektiği olarak belirtilmiştir.³⁵ Aksi takdirde zinâ isnadında bulunulan bir kimseye hadd cezası uygulanması mümkün olmamıştır. Şahitlerin bulunduğu davalara örnek olarak, Receb 962 Haziran 1555 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Boyacı mahallesinden Hasan bin Hacı Kara ve Pir Gaip bin Çelebi ve Hacı Koca bin Balaban isimli kimseler kadı huzuruna gelerek Kör Satı binti Saçluk isimli kadından şikâyetçi olmuşlardır. Şikâyet nedenini Kör Satı isimli kadının yaramaz bir kadın olduğu, “*namahremeler ile yürüdüğü ve bazı kimselerin odasında yatur durur*” olduğu şeklinde beyan etmişlerdir. Mahalleli, ismi geçen kadından razı olmadıklarını beyan etmiştir. Durum Kör Satı'ya sorulduğunda cevap olarak mahallelinin ondan razı olmadığını ifade etmiş, eşinin Halep'te olduğunu ve Haleb'e göçeceğini beyan etmiştir.³⁶ Davada geçen mahallelinin razı olmama hususu değerlendirilmesi gereken bir konudur. Mahallede oturan kimseler mahallelerindeki kimselerin hal ve hareketlerinden mesûl bulunmaktadır. Özellikle ahlaki ve etik değerler sürekli olarak ön planda tutulmuştur.³⁷ Bu neden ile bahsi geçen kadınlar ile alakalı mahallelinin değerlendirmeleri mühim bir hususu oluşturmuştur. Şaban 962/Temmuz 1555 tarihli bir diğer dava kaydında Beğ mahallesinden Cuma bin Hamza kadı huzurunda asesbaşı ile birlikte, aynı mahalleden Selcen binti Abdullah ve Fatma binti Abdullah isimli iki kadından şikâyetçi olmuştur. Kadınlardan birinin kocasının öldüğü, diğerinin kocasının ise bir yıldan fazladır yanında olmadığı söylenmiştir. Şikâyet sebebi olarak yaramaz kadınlar olduğu, ecnebler (yabancılar) ile durup oturup bir gece yattığıdır. İsimleri geçen kadınlardan razı olmadıklarını ifade etmişlerdir. İki kadın da iddiaları inkâr etmiştir. Olay ile ilgili Mehmed Ali bin Sıddık, Ahmed bin Hacı Mehmed, Mehmed bin Ahmed'in şahitlikleri alınmıştır. Şahitler, iki

---

³⁴ “Olay hakkında ayrı ayrı ya da toplu halde fiili gördüklerine şahitlik etmeleri gerekmiştir. Ebû Hanife ve İmam Malik'e göre ayrı ayrı şahitlikleri kabul edilmez, hepsinin birlikte bulunmaları gerekmektedir. 1 sene veya daha fazla bir zaman geçtikten sonra yapılan şahitlik kabul olur ancak Ebû Hanife'ye göre kabul olmaz ve iftira etmiş sayılırlar. Zinâ olayının şahidi kesinlikle 4 erkekten oluşmalıdır. Daha az kişinin şahitliği kabul edilmez.” el-Maverdi, *a.g.e.*, s.421.

³⁵ Udeh, *a.g.e.*, C. IV, s.99.

³⁶ *Ayıntab Şer'îyye Sicilleri* No 4, s. 43/3.

³⁷ Ahmet Yiğit, “XVII. Yüzyıl Antep Şer'îyye Sicillerinde Sosyal ve Ekonomik Hayat”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı: 168, Mayıs-Haziran 2007, s. 208.

kadının yaramaz olduklarını, ecnebler ile yattıklarına şehadet etmişlerdir.³⁸ Bu dava kaydında kadınlardan birisi kocasının öldüğünü beyan etmiştir. İslam Hukuku'nda kocası ölen kadın hamile değil ise ölüm iddeti beklemelidir.³⁹ Bu davada kocasının ölümünün üzerinden geçen zaman tam olarak verilmemekle birlikte, ölmüş olması sebebi ile iddiaların doğru olması halinde, evli kimselere verilen cezanın geçerli olamayacağı, bekâr kimselere verilen cezanın uygulanmasının gerekeceği sonucuna varılabilmektedir. Davada ismi geçen bir diğer kadın ise kocasının bir yıldan fazladır yanında olmadığını beyan etmiştir. İslam Hukuku'nda kocanın evden ayrılmasının boşanma sayılması için geçmesi gereken süre mezheplere göre değişiklik göstermektedir.⁴⁰ Bu davada beyan edilmiş olan süre, kadın ve erkeğin mezhebine göre iddianın kabul edilmesine ya da edilmemesine sebep vermektedir.

21 Safer 998/30 Aralık 1589 tarihli dava kaydında İbn-i Yahni mahallesinden Canbolat isimli kimse kadı huzuruna gelerek Eyyüboğlu mahallesinde sakin olan Ali Çavuş isimli kimseden şikâyetçi olmuştur. Olay nedeni Canbolat'ın, Ali Çavuş'un, hemşiresiyle (kız kardeşiyle) zinâ yaptığını iddia etmesidir. Ali Çavuş bu iddiayı inkâr etmiştir. Mevlânâ Ali bin Mevlânâ Veli, Mevlânâ Ali bin Mehmed, İdris Halife bin Hızır Halife ve Hasan Halife bin Ümmet şahitlik ederek Canbolat'ın Ali Çavuş'a "*senin avretin kahbe idi*" dediğini söylemişlerdir.⁴¹ Rebi'ül-ahir 980/Ağustos 1572 tarihli davada Beder karyesinden Elif binti Hacı Durmuş kadı huzurunda Mehmed bin Abdurrahman'dan şikâyetçi olmuştur. Elif olayı "*mübarek cuma gicesi şehre giderken Mehmed bin Abdurrahman yoluma gelüb bana zina kasd idüb envai teaddi*"⁴² eyledi"

³⁸ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 4, s. 51/5.

³⁹ Kocası ölen kadın hamile değilse beklemesi gereken süre dört ay on gündür. Bu hüküm Kur'an-Kerim'in kocası ölen kadınların iddetiyle ilgili genel ve sarîh ifadesine dayanır. Diğer birçok fikhî ahkâmında olduğu gibi burada da aydan maksat kamerî aydır. Hamile olmayan eş ric'î boşama iddeti beklerken koca ölürse boşanma iddetini terkederek ölüm iddeti beklemeye başlar. Bâin talâk iddeti bekleyen kadın ise ölüm iddeti beklemez; başlamış olduğu boşanma iddetini tamamlar. Kocası ölen kadın hamile ise onun iddeti Kur'an-ı Kerim'de geçen "Hamile olanların bekleme süresi ise doğum yapmalarıdır" ayeti sebebiyle, kocanın ölüm tarihi çok yakın olsa bile doğumla bitmektedir. H. İbrahim Acar, "İddet", *DİA*, Cilt: XXI, İstanbul 2000, s.466.

⁴⁰ "Evinden ayrılan ve bir daha evine dönmeyen veya dönemeyen kimsenin bu durumu Maliki ve Hanbelilerde, çeşitli şartlara göre, altı aydan dört yıla kadar değişen bir sürenin geçmesinden sonra bir boşanma sebebidir. Yalnız Hanbeliler farklı olarak bu ayrılığın meşru bir sebebe dayanmaması gerektiğini ileri sürerler. Hanefi ve Şafîilere göre, gaiblik ve terk, ne kadar uzun sürerse sürsün, bir boşanma sebebi değildir. Bu durumda evlilik ancak kocanın ölümüne hükmedilmekle sona erer. Bunun için de genellikle yaşatlarının hayatı kadar bir süre beklenir." Mehmet Akif Aydın, "Osmanlı Hukukunda Kazaî Boşanma Tefrik", *Osmanlı Araştırmaları*, Sayı: 5, İstanbul 1986, s.3.

⁴¹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 8, s. 35/1.

⁴² Teaddi: Bir şeye gayra tecavüz etmek, hadd-i i'tidalden geçmek. Nazima ve Reşad, *a.g.s.*, s.497.

diye anlatmıştır. Mehmed bin Abdurrahman'dan olay sorulduğunda “*Cuma günün gicesi *** gittim, ama bu hatuna teaddi itmedim*” deyip bahsedilen vakitte yola gittiğini itiraf etmiştir.⁴³ Kanunnamelerde kadının zinâ iddiası sonrasında eğer suçlanan kimse bunu inkâr eder ise kadının beyanını esas alınmıştır.⁴⁴

İncelenmiş olan Ayıntâb şer’iyye sicilleri içerisinde, kadı huzurunda zinâ sebebiyle cinayet işlediğini itiraf ederek olayı ortaya çıkaranlar olduğu görülmüştür. 22 Zilhicce 979/ 13 Mayıs 1572 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada Seylan karyesinden Mısdık bin Ali, kadı huzurunda suçunu itiraf etmiştir. “*Zevcem Teberrük bin Ali, Şaban bin Mühni nam ecnebi kimesne ile kendi mülk-i evimin içinde halvet-i sahîhada ikisi bir örtüde yatur iken görüb üzerlerine hücum ittiğimde mezbur Şaban kaçub merkume Teberrük’ü bir bıçak ile karnından urub mecruhen katl eyledim. Mezbure Teberrük’ün cinayeti hususunda her ne lazım olursa benden taleb olunsun husus-ı mezbure benden gayrı kimesnenin medhali yoktur*” diyerek beyan etmiştir. Olay mahallinde uzmanlar tarafından keşif yapılmasından sonra Mısdık’ın karısı Teberrük’ü öldürdüğü kesinleşmiştir. Mısdık bin Ali’nin bu itirafı ile zina yapıldığı ortaya çıkmıştır.⁴⁵ Görülen diğer bir davada Mısdık aynı ifadeyi verip Şaban’ın pencereden kaçtığını eklemiştir. Şaban’a olay sorulduğunda inkâr etmiştir. Ali bin Abdülaziz Kasım, Mansur bin Hacı Selim, Hacı Musa bin Ahmed ve Hacı Ali bin Hacı Yusuf isimli şahitler “*mezbur Şaban ile mezbure Teberrük mabeyninde bir hüsn-ü muameleleri var deyü istima ederdik*” diye şehadet etmişlerdir.⁴⁶ Şahitlerin bu şehadeti ile Mısdık’ın zinâ iddiasının doğru olduğuna kanaat getirmek mümkün olmuştur. 8 Muharrem 980/21 Mayıs 1572 tarihli davada ise Tohtemur taifesinden Abdülaziz bin Hamza kadı huzurunda itirafta bulunmuştur. Ayvaz bin Döğür ile kız kardeşi Paşalu’yu 6 Muharrem gecesini evlerinin kurbunda gördüğünü, Ayvaz’ın Paşalu’nun üzerinde olduğunu iddia etmiştir. Daha sonra ise kız kardeşini hançer ile öldürdüğünü itiraf etmiştir. Keşif yapılmasının talep edilmesi üzerine Paşalu’nun sol böbreğinden hançerle vurulmuş olarak ölmüş olduğu belirlenmiştir. Bu itiraf ile zinâ iddiası ortaya

⁴³ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 6, s. 185/3.

⁴⁴ “Eğer avret ya da kız “bana zinâ kıldım” dise er inkâr etse münkirin sözüne itibar olmaya, ere and vireler avreti kadı ta’zir idüb iki ağaca bir akçe cürm alına. Ve eğer avrete erin “sana zinâ kıldım” dise avret münkire olsa avret münkire olsa avrete and vireler, eri kadı ta’zir ide iki ağaca bir akçe cürm alına.” *Maraş Tahrir Defteri*, (Haz. Refet Yinanç, Mesut Elibüyük), C: I, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1988, s.9.

⁴⁵ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 166, s. 22/1.

⁴⁶ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 166, s. 24/4.

çıkıştır.⁴⁷ Kanunnamelerde, bir kimsenin mahremini, namahrem ile uygunsuz görüp öldürdüğünde kendisine verilecek ceza ile başkasından duyarak öldürmesi sonucu verilecek cezanın farklı olduğu belirtilmiştir.⁴⁸ Bu davada öldürdüğünü itiraf eden kimse, olayı kendisinin gördüğünü ve zinâ fiilinin gerçekleştiğini iddia etmiştir. Ancak bu iddianın doğruluğu da şahitler bulunmadığı için pek tabii kesin olmamıştır.

16 Muharrem 980/29 Mayıs 1572 tarihli dava kaydında Subağır karyesinden Abdülkadir bin Yakub kadı huzuruna gelerek Mehmed Subaşı bin Hacı Hüseyin ile birlikte Ali bin Bayram'dan şikâyetçi olmuştur. Abdülkadir olayı "*işbu mâh-ı Muharrem'in on beşinci gecesi erba gecesi ben evimde değil iken işbu Ali gece ile evime süllem*⁴⁹ *kurub zina kasdına evime girib avradım Melek feryad idüb feryadına Müslümanlar hazır olmuş*" diyerek anlatmış ve gereğinin yapılmasını talep etmiştir. Abdülkadir'den beyyine talep olunduğunda şahitler "*işbu mâh-ı Muharrem'ül-haramın on beşinci gecesi merkum Abdülkadir zevcesi Melek feryad idüb feryadına hazır olduğumuzda mezbur Ali süllem kurub mezbur Abdülkadir'in avlusuna inmiş avradı olduğu yerde gördük*" diyerek şahitlik etmişlerdir.⁵⁰ Davaya konu olan bir kimsenin evine rızası olmadan zina kasdıyla girilmesine ceza olarak zina cezası verildiği kanunnamelerdeki hükümlerce belirlenmiştir.⁵¹ Ayrıca davada belirtilen feryad etme sebebi ile olayın cebrin gerçekleştiği de anlaşılmaktadır. Bu dönem fetvalarında cebr ile tasarruf eyleme teşebbüsüne zinâ cezası verileceği hükm olunmuştur.⁵² Cebr kullanarak yapılan saldırı karşısında kendini savunma hususu da fetvalarda yer almıştır. Kendini savunma maksadıyla karşı tarafı yaralama ve öldürme

⁴⁷ *Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri* No 166, s. 52/277.

⁴⁸ "Ve eğer bir kimesne mahremini namahrem ile mülâ'abe (oynaşırken) ve mübâseret (bir işi bizzat yaparken) ederken görse anları öldürse şer'an kanlı olur örfen suçlu olmaya. Ve bir kimesne dedüğü için öldürse suçlu ve kanlı olur. Meğer şahid-i şer'i kâim ola." Akgündüz, *a.g.e.*, C. VI, s.227; Zinâ kısmında: Mes'ele: "Zeyd, zevcesi Hind ile Amrı hin-i zinâda katl eyledikten sonra, Hind ile Amrın verese Zeydi kısas yahut Zeydden diyet almağa kâdir olur mu?" Elcevap: "Olmaz, kat'an teftiş olunmaz memnudur." Düzdağ, *a.g.e.*, s.158.

⁴⁹ Süllem: Nerdbân, basamak, bir yere çıkmak için vasıta olan şey. Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2015, s.733.

⁵⁰ *Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri* No 166, s. 76/4.

⁵¹ " Ve her kim bir eve girse zinâ kasdına veyahut yapışsa veya öpse, ol öpülenin rızası olmasa zinâ cürmü alına ve eğer rıza ile ise girdüğü ve yapıştığı yerden beş altun alına." Akgündüz, *a.g.e.*, C. VI, s.227.

⁵² Zinâ kısmında: Mes'ele: "Zeyd Hindi nikâh olunmadan cebr ile tasarruf eylese şer'an ne lazım olur?" Elcevap: "Muhsane ise katl olunur." Düzdağ, *a.g.e.*, s.157.

sonucunda bir ceza verilmeyeceğine hükm olunmuştur.⁵³ Olayın gerçekleşmesi durumunda ise yine ikrah ile suç gerçekleşmiş olduğundan kadına ceza verilmemiştir.⁵⁴

1.1.1.2. Livata Olayları

Livata lügatte “havuzu çamur vb. ile sıvamak sureti ile onarmak” manasına gelmektedir. Dini açıdan ise erkekler arasındaki cinsi münasebete verilen isimdir ve kelime bu manasını erkekler arasında cinsi münasebetin yaygın olduğu Lût kavminden almıştır.⁵⁵ Kur’an-ı Kerim’de Lût kavminin günahları ve onların üzerlerine taş yağdırıldığı anlatılmıştır.⁵⁶ Bu livata fillinin ne kadar büyük bir suç olarak görüldüğünün kanıtını oluşturmaktadır.

3 Muharrem 980/16 Mayıs 1572 tarihinde kayıtlara geçen davada Kadı Mahallesinden Hamza bin Hacı Hüseyin kadı huzuruna gelerek Fethullah bin Hacı Mehmed’den şikâyetçi olmuştur. Hamza, “*İşbu mah-i Muharremin ikinci günü hamsin günü vakt-i asrda*⁵⁷ merkurum Fethullah mezbur oğlum Muhsin’i evinden ayardub alub yine mahalle-i mezkurede karındaşım Hacı Halil’in yoncalığı içinde livata eylemiş” diye beyan etmiş ve Muhsin’in gömleğinde ve baldırında kan olduğunu göstererek gereğinin yapılmasını talep etmiştir. Fethullah bu iddiayı inkâr etmiş ve Hamza’dan delil yahut şahitlik talep edilmiştir. Ali bin Ahmed ve İskender bin Ahmed isimli şahitler “*Fethullah merkurum Muhsin’i merkurum Hacı Halil’in yoncalığı içinde hamsin gün vakt-i asrda halvet yerde ikisin bir arada gördük şahidleriz*” diyerek şahadet

⁵³ Zina kısmında: Mes’ele: “Zeyd Hindin evine girip, cebr ile tasarruf etmek isteyip, Hind Zeydi âhar tarikle def’e kâdir olmamakla, balta ile vurup mecruh eyleyip, Zeyd o cerahatten fevt olsa, Hinde nesne lazım olur?” Elcevap: “Gazâ etmiş olur.” Düздаğ, *a.g.e.*, s.158.

⁵⁴ “Kadın zinaya zorlanırsa ittifakla cezası yoktur. Hadiste “ümmetimden hata, unutmama ve zorlanılarak yaptıkları şeyler affolunmuştur” buyrulmuştur. Hz. Peygamber döneminde gerçekleşen olayda, bir kadın zinaya zorlanmış, O’da cezasını kaldırmıştır. Çünkü bunun sebebi ikrah altında gerçekleşmiş olmasıdır.” Udeh, *a.g.e.*, C. II, s.162.

⁵⁵ Mehmet Kâmil Yaşaroğlu, “Livata”, *DİA*, Cilt: XXVII, Ankara 2003, s.198.

⁵⁶ “Lût’u da Peygamber olarak gönderdik. Hani o kavmine şöyle demişti: “Sizden önce âlemlerden hiçbir kimsenin yapmadığı çirkin işi mi yapıyorsunuz?”

“Hakikaten siz kadınları bırakıp, şehvetle erkeklere yaklaşıyorsunuz. Hayır, siz haddi aşan bir toplumsunuz.”

“Kavminin cevabı ise sadece, “Çıkarın bunları memleketinizden! Güya onlar kendilerini fazla temiz tutan insanlar!” demek oldu.”

“Bunun üzerine biz de onu ve karısı dışında aile fertlerini kurtardık. Karısı ise azab içinde kalanlardan oldu.”

“Onların üstüne bir azap yağmuru yağdırdık. Bak, suçluların akıbeti nasıl oldu.” Kur’an-ı Kerim, A’raf 80-84.

⁵⁷ Vakt-i asr: İkinci vakti olarak kullanılmaktadır. Nazima ve Reşad, *a.g.e.*, s.16.

etmişlerdir.⁵⁸ Bazı mezheplerde farklı ceza görüşleri olmakla birlikte⁵⁹ Osmanlı Devleti kanunnamelerinde livata fiilinin cezası katl olarak hükm edilmiştir.⁶⁰ Bu hüküm kanunnamelerde olduğu gibi fetvalarda da yer almış ve yine suçu işleyen kişinin katl edilmesine hükm edilmiştir.⁶¹ Alışkanlık haline gelmemiş olan bazı livata olaylarında katlin haricinde dayak cezası, hapis cezası (müebbet ya da suçlunun uslanması durumunda daha az), kürek cezası, sürgün cezası verildiği de görülmüştür.⁶²

1.1.2. Kazf (Zinâ İftirası)

Lügatte “herhangi bir şeyi atmak” anlamına gelen kazf, fıkhıta hadd cezasını gerektiren belirli suçlardan birinin adı olup “muhsan olan bir kimseye, zina ithamında bulunmak veya nesebini reddetmek” şeklinde tanımlanmıştır. İthamda bulunan kişiye kâzif, itham edilene makzûf, bu amaçla kullanılan kelime ve cümlelere makzûfün bih

⁵⁸ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 166, s. 39/3.

⁵⁹ Malikilik mezhebinin görüşü livata eden ve ettiren, evli ya da bekâr olsun livata cürmünün cezasının recm olduğudur. Şafii mezhebinde ise üç görüş bulunmaktadır. 1. Livatanın hükmü ile zinanın hükmü aynıdır. Evli ise recmettirilir, bekâr ise sopa cezası verilir ve sürgün edilir. 2. Livata eden kişi taşlanmaz. Evli, bekâr, kadın ya da erkek kimseler dövülüp sürgün edilir. 3. Her halükarda zina yapan gibi evli veya bekâr fark gözetmeden öldürülür. Bu ya taşlanarak ya da kılıçla öldürülerek gerçekleştirilir. Ebu Hanife’ye göre livata zina gibi değildir ve ta’zir ile cezalandırılır. Ancak alışkanlık haline getirilmişse ölüm ile cezalandırılması gerekmektedir. Ebu Yusuf’a göre livata zina cürmü gibidir ve evli olanlar recm ettirilir, bekâr kimseler dövülür. Şia’nın Zeydiyye kolunun iki görüşünden biri livata zina cürmü gibidir ve bekâr kimseler dövülür iken evli kimseler taşlanır. Diğer bir görüşü ise livata fiilini işleyen her halükarda öldürülür. Zahirilere göre ise livata suçu zinadan ayrı olup ta’zir cezası ile cezalandırılır. Udeh, *a.g.e.*, C. IV, s.55-56; Muhammed Ebu Zehra, *el-Cerime ve’l-Ukûbe fî Fıkhî’l-İslâm (İslam Hukukunda Suç ve Ceza)*, C. II, (Çev. İbrahim Tüfekçi), Kitabevi, İstanbul 1994, s.184-186.

⁶⁰ “Mu’teberât-ı kütüb-i fikhiyyeden Şerh’ul-Vikâye ve Hidâye nam kitabların mebhâs-i hududunda amel-i kavm-i Lût olan fi’l-i münker hakkında İmam Şâfi’î’nin rivayet eylediği “Bu çirkin fi’ilde her iki tarafı da öldürünüz” hadis-i şerifi siyasete mahmûl idüğü mestûrdur.”, “Ve Şerh-ül Hidaye’nin bahs-i hududunda mezkûrdur ki, def’a-i hâmiseye ictisâr eden sârik hakkında mervî olan “ Tekrar aynı suçu işlerse, öldürünüz.” Eser-i celili, siyasete mahmûl olduğu gibi, livâta hakkında rivayet olunan hadis-i celile ve âsâr-ı vâride dahi siyasete mahmûldür.” Ve “ Kezâlik beyân’ür-Rivaye nam kitabda daha menkuldür ki, Cenab-ı Risalet-penâh (ASV) hazretlerinden ve sahâbe-i güzîn cenâblarından livata hakkında vârid olan katl ve recm ve tenkis ya’ni baş aşağı salb etmek ve bunlar emsâli ukûbat-i şedideler, cümlesi siyasete mahmûldür.” (Kemâlüddin İbrahim bin Bahşi (Dede Cöngi Efendi)-Siyasetname) Akgündüz, *a.g.e.*, C. IV, s.134.

⁶¹ Zina kısmında: Mes’ele: “Zeyd, oğlu Amr-i emrede, Bekr –ne’üzübillâh- amel-i kavm-i Lût ettiğin isbat eylese, Bekre ne lazım gelir?” Elcevap: “Mu’tâdı ise izn-i imamla katl olunmak meşrûdur, zina gibi ihsan dahi lazım olmaz.”, Mes’ele: “Alaybeyi olan Zeyd, Amr ile Bekri, Beşr-i emrede “getiriversin” deyu gönderip, mezburlar dahi Beşri kaçıp saklandığı komşusu Hâlid evinden güçle çıkarıp, Zeyde ilediverip, Zeyd, Beşr-i emredi bir dağa alıp gidip -hâşâ- güçle livata eylese, şer’an ne lazım gelir?” Elcevap: “Zeyd katl olunmak meşrûdur, müteehhil değil ise dahi. Katl olunmaz ise darb-i şedid ve habs-i medid lazımdır ve azl edilmesi lazımdır. Bu emirde muhasebe eden erbâb-i hükmün ind-allâhi Teâlâ özürleri yoktur, cevapları yoktur. Amr ile Bekre ta’zir-i şedid ve Habs-i medid lazımdır.” Düzdağ, *a.g.e.*, s.159.

⁶² Detaylı bilgi için bkz: Mustafa Avcı, “Osmanlı Hukukunda Livatanın Cezası”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: XXVI, Sayı: 2, Konya 2018, s.33-39.

denilmektedir.⁶³ İffete iftira edilmesi Kur'an-ı Kerim'de ayetler ile yasaklanmış bir suçtu teşkil etmektedir.⁶⁴ Hz. Peygamber'in hadisinde de kazf suçu yasaklanmış olan fiillerden olarak yer almıştır.⁶⁵ Kazf suçunun cezası Kur'an-ı Kerim'de yine ayetler tarafından hüküm edilmiştir. Müslüman iffetli bir kadına iftirada bulunmanın cezası 80 sopa vurulmasıdır.⁶⁶ İslam fukahası arasında kazf suçunun haram olduğu ve bu suçu işleyene hadd cezası verilmesi konusunda görüş birliği bulunmaktadır. Hadd cezasının uygulanması hususunda üç husus gözetilmiştir. Bu hususlar; suçu işleyen kimsenin zina isnadında bulunması ya da nesebi reddetmesi, mağdurun muhsan olması ve suçu işleyen kimsenin suç kasdının bulunmasıdır.⁶⁷

21 Receb 990/11 Ağustos 1582 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada Fatma isimli kadın ve oğlu Mehmed bin Hacı İbrahim kadı huzuruna gelerek bostancı İbrahim isimli kimseden şikâyetçi olmuşlardır. Fatma isimli kadın "*mezbur İbrahim benim yolum üzerine geliüb bana hilaf-ı şere ruspu kahbe deyü şetm itdi sual olunsun*" diyerek

⁶³ Tafsilatlı bilgi için bkz. Hamza Aktan, "Kazf", *DİA*, Cilt: XXVI, Ankara 2002, s.148.

⁶⁴ "İmanlı, saf ve namuslu kadınlara iftira atanlar dünyada ve âhirette lânetlenmişlerdir, onlara büyük bir ceza vardır."

"O ceza gününde dilleri, elleri ve ayakları, yapıp ettikleri hususlarda aleyhlerine tanıklık edecektir." Kur'an-ı Kerim, Nûr 24/23,24.

⁶⁵ "İmam Buhari, Ebu Hureyre'den Rasullullah (sav)'ın şu ifadesini nakleder; İnsanı helak edici yedi günahahtan kaçınınız. Derler ki; Ey Allah'ın rasulü nedir onlar? Rasullullah (sav) şöyle buyurur. Allah'a şirk koşmak, sihir (büyü) yapmak, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymak, faiz yemek, yetimin malını yemek, savaştan kaçınmak ve hiçbir şeyden haberi olmayan mü'min iffetli kadınların iffetine iftirada bulunmak." Ebu Zehra, *a.g.e.*, C. II, s.99.

⁶⁶ "İffetli kadınlara iftira atan, sonra da dört şahit getiremeyen kimselere seksen sopa vurun ve artık onların şahitliklerini asla kabul etmeyin. İşte onlar yoldan çıkanların ta kendileridir."

"Bundan sonra tövbe edip hallerini düzelterler müstesna. Allah çok bağışlayıcıdır, çok esirgeyicidir." Kur'an-ı Kerim, Nûr 24/4,5; Udeh, *a.g.e.*, C. II, s.221.

⁶⁷ Zina isnadında bulunması ya da neseb reddi hususunda suçlu bulunan kimse açıkça ya da dolaylı yoldan zina isnadında bulunmak durumundadır. Ancak zina iması içermeyen dinsiz, zındık gibi ifadeler hakaret içerikli olduğu gibi zina imasına sahip değillerdir. Bu neden ile suçlu kimseye hadd-i kazf uygulanamaz ancak ta'zir cezası uygulanır, bazı görüşlere göre ise isnadın açıklığı kavuşması durumunda hadd uygulanabilir. Zina isnadına maruz kalan kimsenin erkek ya da kadın olması hususunda ise İslam fukahası ayırım gözetmemiş ve aynı cezayı uygulanmıştır. Mağdurun muhsan olması şartı, zinâ şartlarındaki muhsan olma şartından biraz farklı olmakla birlikte akıllı, ergen, hür, iffetli olma manasında kabul edilmiştir. Bu şartlar içerisinde belirtilen iffetli olma ise herkes tarafından zinadan uzak olduğunun bilinmesi manasına gelmektedir. Bu şartlara haiz olmayan kimselere hadd değil ta'zir cezası uygulanması uygun görülmüştür. İslam Hukuku'nun adaletli olmayı temel edinmesi sebebiyle birçok görüşe göre ise hür-köle, kadın-erkek, Müslüman-gayrimüslim ayırımı yapmadan kazf cezası iffetine iftira edilen herkese eşit şekilde uygulanmıştır. Suç kasdının bulunması hususunda ise bir kimse söylediği sözlerin asılsız olduğunu bildiği halde bu iftirada bulunur ise suç kasdını taşımış kabul edilir. Çünkü aslı olsun ya da olmasın iftirayı bilinçli bir şekilde dile getiren kimse suçlu sayılmıştır. Ancak çocuk, akıl noksanlığı olan ya da mükreh (zorlanan) kimselere ceza uygulanmamıştır. Bu özelliklere sahip olan kimseler ceza ehliyetine sahip kimseler olarak kabul edilmediğinden suçun tamamen oluştuğu kabul görmemiştir. Yaşar Yiğit, "İnsanlık Onur ve Şerefine Korunması Perspektifinden Kazf Suçu ve Cezasına Bakış", *Kur'an Mesajı: İlmi Araştırmalar Dergisi*, Cilt: II, Sayı: 22,23,24, İstanbul 1999-2000, s. 231-236.

şikâyetini beyan etmiştir. Olay hakkındaki iddialar İbrahim'e sorulduğunda bu iddiaları inkâr etmiştir.⁶⁸ Dava içerisinde geçen kahbe ve ruspu kelimeleri için verilecek olan cezalar, fetvalarda açık olarak hükme bağlanmıştır. Kahbe kelimesi için hakaret nedeni ile ta'zir cezası verilir iken, ruspu kelimesi için hadd-i kazf yani 80 değnek cezası verilmiştir.⁶⁹ 10 Receb 990/31 Temmuz 1582 tarihli dava kaydında İbrahim bin Mehmed, Mehmed subaşı ile birlikte kadı huzuruna gelerek Hacı Mehmed bin Hacı Ali'den şikâyetçi olmuştur. İbrahim "*mezbur Hacı Mehmed bana hitaben hırsızsun deyü itale itdi mucibi talep iderim*" diyerek şikâyetini beyan etmiştir. Hacı Mehmed'den olay sorulduğunda inkâr ile cevap vermiş ve İbrahim'den beyyine talep olunmuştur. Ahmed bin Mehmed ve Halil bin Muhsin Can isimli kimselerin şahitliklerine başvurulmuştur. Şahitler "*mezbur Hacı Mehmed merkum İbrahim'e *** avretinin *** deyü zina lafzıyla şetm idüb hırsızsun deyü dahi itale itdi şahidlerüz*" demişlerdir.⁷⁰ Dava içerisinde incelenmesi gereken ilk husus zina lafzıyla şetm edildiğinin beyan edilmiş olmasıdır. Bu kazf suçuna bir örnek teşkil etmektedir ve cezası beyan edildiği gibidir. Davada bahsedilen diğer husus şikâyetçi olan İbrahim'in, kendisine hırsız diye itale edildiğini iddia etmesidir. Burada kendisine hırsızlık ithamında bulunulmuştur. Şikâyet edilen kişinin inkârı üzerine iki Müslüman erkek şahidin şهادetlerine başvurulmuş ve olayın gerçekleştiği anlaşılmıştır. Osmanlı toplumunda şahitlik oldukça önemli bir hususu teşkil etmiştir. Şahit olarak gösterilen kimselerin bundan kaçınmaması ve doğru bildiğini söylemesi elzem görülmüştür.⁷¹ Şahitlik mevzusunda farklı şekillerde uygulamalarda bulunulmuştur. Bunlar şahit sayısının ve şahitlerin kadın-erkek olarak değişebilmesidir.⁷² Receb 998/Haziran 1590

⁶⁸ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 7, s.27/5.

⁶⁹ "Zeyd, zevcesi Hind-i seyyide ile çeküşdükte Hind'e:"Bre kahbe, bre ruspi!..." dise Zeyd'e ne lazım gelir?" Elcevap: "Kahbe didiği için ta'zir, ruspi didiği için hadd-i kazf lazım olur. Ketebehû Yahyâ el-merhum." (Nûru'l-Fetâvâ); H. Necati Demirtaş, *Açıklamalı Osmanlı Fetvaları*, C. II, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2012, s.616.

⁷⁰ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 7, s. 17/3.

⁷¹ Şهادet vazifesi, şer'iyye sicillerine kaydedilmiş davalarda oldukça sık rastlanmış bir konudur. Bu vazife bazı hadislerde farz-ı ayin, bazı hadislerde ise farz-ı kifâyeti olarak geçmektedir. Allah Teâlâ: "Daima adaletle hareket ediniz, adaleti yerine getirmeye çalışınız, Allah için şهادette bulununuz, şهادetiniz garazdan, hakikate muhalefetten beri olsun" buyurmuştur. Diğer iki ayette ise "şهادeti saklamayınız" ve "şahidler eda-i şهادet için çağrıldıkları zaman bundan kaçınmasınlar" diye buyrulmuştur. Bilmen, *a.g.e.*, C. VIII, s.124.

⁷² Malikilere göre nisab itibariyle şهادet mertebeleri dörttür: 1-Dört âdil erkeğin şهادetleridir. Bu, zina ya da livata olaylarında aranır. Bir miktardan noksan şahitler geçerli olmaz. 2- İki âdil erkeğin şهادetleridir. Nikâh ve talak davalarında aranır. 3- Bir âdil erkek ve iki âdil kadının şهادeti veya bir erkek ile iki kadın şahitle müddeinin yeminidir. Mal ile ilgili davalar, icare, hataen cerh gibi konulardadır. 4- Yalnız iki kadının şهادetidir. Erkeklerin şahit olamayacağı hususlar için geçerlidir.

tarihindeki davada Ayıntab Emini Mehmed Çavuş kadı huzuruna gelerek Beğlerbeyi köyünden Mina binti Ahmed'i, Mustafa bin Mehmed isimli kimseyle zina ettiği iddiasıyla şikâyet etmiştir. Mina bu iddiaları kabul etmemiş, “*Mustafa'nın evine bir mesâlih için vardumda mezkûr Mustafa bana zinâ kasdına yapuşub feryad edüp elinden halâs oldum*” demiştir. Hacı Ali bin Hacı Mehmed, Hacı Hüseyin bin Hacı Şaban, Mehmed bin Zekeriyya, Hayreddin bin Ahmed ve sairleri “*Mina hür ve mesture ve kendü halinde eyü kimesnedir, bu âna gelince bu makule husus sâdır olmuş değildir, babadan ve anadan eyü kimesnedir*” diye şahadet etmişlerdir.⁷³ Bu davada iddianın doğru olmayabileceğini düşünmek pek mümkündür. Çünkü şahitler oldukça kalabalık kimselerden oluşmaktadır ve bu olaya kadar bir olay meydana gelmediğini, anne ve babasının da iyi kimseler olduğuna şahitlik etmişlerdir.

Muharrem 980/ Mayıs 1572 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada ise Eril karyesinden Ali subaşı, kadı huzurunda aynı karyeden olan Karakulu bin Hasan'dan şikâyetçi olmuştur. “*Manend binti Halil'i mezbur Karakulu bin Hüseyin'in evine varıp söyleşirken görmüşler sual olunsun*” diyerek şikâyetçi olmuştur. Karakulu bin Hüseyin hakkındaki bu iddiayı inkâr etmiş ve beyyine talep olunmuştur. Karakulu yemin billah etmiştir.⁷⁴

1.1.3. Şürb-i Hamr (İçki İçme)

Şürb-i hamr (içki içme), İslam dininde haram sayılmış ve yasaklanmış fiillerdendir. Kur'an-ı Kerim'de açık bir şekilde içki içmenin günah olduğu ve hadd cezası ile cezalandırılacağı ifade edilmiştir.⁷⁵ Kur'an-ı Kerim haricinde birçok hadiste de içki

---

Şafilere göre nisab itibariyle şahadet şu şekildedir: 1- Yalnız Ramazan-ı şerifin hilali ve tevabii hususunda bir şahidin şahadeti ile hüküm olunmuştur. 2- Zina, livata hususunda dört erkeğin şahitliği lazımdır. 3- Mal ile ilgili olmayan konularda iki erkeğin şahadeti lazımdır. 4- Mal hakkındaki konularda iki erkeğin ya da bir erkek iki kadının şahadeti lazımdır. 5- Kadınlar ile ilgili konularda iki erkeğin ya da bir erkek ile iki kadının şahadetleri olabileceği gibi dört kadının şahitliği de geçerli olur. 6- Bir hadise ile ilgili iki şahit bulunuyorsa onların eda-i şahadette bulunmaları lüzumludur. Eda-i şahadetin şartları ise şahidin yakından davet edilmiş olması, âdil olması ve bir maraz sebebiyle mazur bulunmamış olmasıdır. Zahirilere göre şahadetin mertebeleri şu şekildedir: 1- Zina meselesinde dört âdil Müslim erkeğin veya her erkeğin yerine iki Müslim âdil kadının şahadetleri lüzumludur. 2- Zinadan başka hususlarda mesela talak, nikâh veya kısasta iki Müslim âdil erkeğin ya da böyle bir erkekle iki kadının yahut dört kadının şahadeti lüzumludur. Rivayete göre kadınların tüm şahitlikleri erkekler ile aynı hükümdedir. Bunda sadece zina hariçtir çünkü kadınların buna bakmaları layık değildir, diye hüküm verilmiştir. Bilmen, *a.g.e.*, C. VIII, s.124-126.

⁷³ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 8, s. 19/2.

⁷⁴ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 205/4.

⁷⁵ “Ey iman edenler! (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.”

içmenin günah olduğu ve yasaklandığı bilgisi bulunmaktadır. “Her sarhoş edici şey hamr, her hamr da haramdır” hadisi de bu hadislerle bir örnek olarak gösterilebilir.⁷⁶ Genel manada bakıldığında İslam fakihleri bu görüşü temel almış olmakla birlikte ayet ve hadislerde yer alan hamr ile sarhoşluk veren içkilerin haramlığı konusunda fikir ayrılıklarına düşmüşlerdir.⁷⁷

Osmanlı Devleti Ceza Hukuku’nda, İslam Hukuku’nu esas almış ve Kur’an-ı Kerim’de yasak sayılan şeyleri engelleyerek cezalandırmıştır. Klasik dönem fetvaları içerisinde önemli yer kaplayan Çatalcalı Ali Efendi Fetâvâ-yı Ali Efendi adlı eserinde sarhoşluk veren “vişnâb” adlı içecek ile ilgili bazı âlimler tarafından helal, bazı âlimler tarafından haram sayıldığını söylemiş, klasik dönemde haram olarak kabul edildiğine fetva vermiştir.⁷⁸ Yine bu dönem içerisinde yer alan bir başka önemli bir Şeyhülislam

---

“Şeytan, içki ve kumarla, ancak aranızda düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah’ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçiyor musunuz?”

“Öyleyse Allah’a itaat edin, peygambere itaat edin ve Allah’a karşı gelmekten sakının. Şayet yüz çevirirseniz bilmiş olun ki, elçimize düşen sadece apaçık tebliğdir.” Kur’an-ı Kerim, Mâide 90-92.

⁷⁶Ebu Zehra, *a.g.e.*, C. II , (Çev. İbrahim Tüfekçi), Kitabevi, İstanbul 1994, s.86; Mustafa Yıldırım, “İslâm Hukukunda İçki İçme Suçu ve Cezası”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı XIII-XIV, İzmir 2001, s.32.

⁷⁷ a.Hanefi fakihlere göre hamr Arapçada “kaynatılmadan, çiğ olarak kendi kendine kabaran, fokurdayıp köpük atan yaş üzüm suyundan elde edilen içki” manasına gelmektedir. Yıldırım, *a.g.m.*, s.32; Üzüm suyundan başka diğer içkilerin haramlığı kıyas yolu ile sabit bulunduğundan bunlar için de kullanılan hamr ifadesi mecazi olarak kullanılmıştır. Yıldırım, *a.g.m.*, s.32-33; İmam Muhammed dışındaki bazı Hanefi fakihler, çiğ üzüm suyundan yapılan hamrın azının ya da çoğunun haram olma bakımından fark etmediğini ancak bunun dışında kalan buğday, darı, mısır, bal, incir, şeker gibi kullanılan diğer içkilerin sarhoş etmeyecek kadar içilebilmesinin haram sayılmayacağını ileri sürmüşlerdir. Alâüddin Ebû Bekr bin Mes’ûd bin Ahmed el-Kâşânî, *Bedâ’i’u’s-sanâ’i’ fi tertibi’s-şerâ’i’*, C. VII, Beyrut 1982, s.40.

b.İslam alimlerinin büyük bir çoğunluğu alkollü olan bütün içkilerin haram olduğu görüşünü benimsemiştir. Alkol oranına göre haram olup olmama durumunun oluşmadığına kanaat getirilmiş, sarhoş etme vasfına haiz tüm içkiler hamr olarak kabul edilmiştir. Bu genel görüşün oluşmasında hadisler önemli bir unsur teşkil etmiştir. Enes bin Malik’e Arapların içtikleri içkilerin ne tür olduğu sorulduğunda, söz konusu olan dönemde Medine’de hurma şarabından başka bir şey içilmediğini belirttiği söylenmiştir. Bu durumun Hanefilerin sadece üzüm suyunu hamr olarak kabul etmesinin yanlışlığını ortaya çıkardığı ifade edilmiştir. Bu görüşün Arapçaya, sahabelere ve sahih sünnete uygun olmadığını, ayetin indiği zaman “hamr” ifadesi için tüm içkilerin anlaşılıp telef edildiğini belirtmişlerdir. Hz. Peygamber’in buğday, arpa, bal, kuru üzüm ve hurmadan yapılan tüm alkol içeren içkileri hamr olarak kabul etmiş olması ve “sarhoşluk veren her şey hamrdır ve her hamr haramdır” hadisini söylemiş olması da İslam âlimlerinin düşünceleri için önemli bir temeli oluşturmuştur. Mustafa Yıldırım, *a.g.m.*, s.33; Ebu Zehra, *a.g.e.*, s.86.

⁷⁸“Vişnâb demekle mâruf olub müskir olan şerbetin sekir vermeyecek miktarını telehî kasdınsız içmek helâl midir? El-cevâb: İmâm-ı Âzam ve İmâm Ebû Yûsuf katlarında helâldir, İmam Muhammed katında haramdır. Fi zamâninâ İmam Muhammed kavliyle iftâ ihtiyar olunmuştur.” Cengiz Kallek, “Fetâvâ-yı Ali Efendi”, *DİA*, Cilt: XII, İstanbul 1995, s.438.

Yenişehirli Abdullah Efendi'nin Behcetü'l-fetâvâ adlı fetva eserinde içkinin haram olduğuna dair fetvaları bulunmaktadır.⁷⁹

19 Zilhicce 997/29 Ekim 1589 tarihinde kayıtlara geçirilen davada şehir subaşı olan Muhammed subaşı yatsıdan sonra kadıya gelerek Hüseyin bin Ömer'den şikâyetçi olmuştur. Şikâyet sebebi Hüseyin bin Ömer'in içki içmiş olmasıdır. Hüseyin'in ağzında “*rayiha-i hamr*”⁸⁰ olduğu iddia edilmiştir ve dava kayıtlara geçirilmiştir.⁸¹ Osmanlı'da içki içme fiilinin gerçekliğinin anlaşılması için şahitlerin şهادetleri ya da içki içen kimsenin kendi itirafının bulunması gerekmektedir. Ancak bunların yanı sıra içki içtiği söylenen kişinin, bir şahit yok ise, ağzının koklanarak bu suçu işleyip işlemediğini anlama yoluna gidilmekteydi. Bu uygulamaya Kanuni Sultan Süleyman kendi yazdığı bir beyitte de yer vermiş ve bu yol ile şürb-i hamrın anlaşıldığını ifade etmiştir.⁸²

Bahsedilen diğer fetvalarda olduğu gibi Ebussuûd Efendi de fetvalarında şürb-i hamrın günah olduğunu ve bu suçu işleyen kişilerin ta'zir ile cezalandırılması gerektiğine hüküm vermiştir.⁸³ Bu cezalar verilmeden evvel suçlu görülen kimsede belirli bazı şartların mevcudiyeti gerekmiş, aksi halde kendisine hadd-i şürb uygulanması mümkün olmamıştır.⁸⁴ Zilhicce 997/ Ekim 1589 tarihinde kayıtlara geçirilen davada İsa Beşe Keyvan kadı huzuruna gelerek Kestel mahallesinden Ramazan bin

⁷⁹“Hamrdan tabhla taktir olunan arak-ı ma'rûfun katresi mi haram mıdır yoksa sekri mi?” El-cevab: “Katresi haramdır.” (Burada arak olarak bahsedilen içki rakıdır.) Şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Efendi, Behcetü'l Fetâvâ, (Haz. Süleyman Kaya), Klasik Yayınları, İstanbul 2011, s.581; Nergiz Önce, Erken Dönem Hanefî Mezhebi Eserlerinde ve Osmanlı Dönemi Nüküllü Fetvâ Mecmualarında “Kitâbu'l-eşribe”, *Usul İslam Araştırmaları*, Cilt: XV, Sayı: 15, 2011, s.115.

⁸⁰ “Rayiha-i hamr” tabiri şer'iyeye sicilinde içki kokusu olarak kullanılmıştır. Nazıma ve Reşad, *a.g.e.*, s.429.

⁸¹ *Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri* No 8, s. 79/2.

⁸²“Gonce mey içmiş yasağın tutmamış şâh-ı gülün, kokayın ağzın sabâ didi bu hod evkâr mest” (Gonca, gül şahının yasağını dinlemeyip şarap içmiş. Saba rüzgârı, “ağzını koklayın bu zil zurna sarhoştur” dedi.) Savaşkan Cem Bahadır, “Şarap Yasağının XVI. Yüzyıl Divanlarındaki İzleri ve Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Şarap Yasağı”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: III, Sayı: 5, Trabzon 2013, s.80.

⁸³ Hamr kısmında: Mes'ele: “Evinde hamr kurup içen Müslümana ne lazım olur?” Elcevap: “Had ve ta'zir lazım olur.” Düzdağ, *a.g.e.*, s.146.

⁸⁴ Hamr içen ya da benzer müskirattan birini içmekle sekran olan kimseye hadd uygulanabilmesi için şu şartların mevcudiyeti gereklidir: 1- Âkil ve baliğ olmalıdır. 2- Nâtik olmamalıdır.(Dilsiz olmamalıdır.) 3- Müslim olmalıdır. 4- Müskirat, dari adilde kullanılmış olmalıdır. 5- Müskiratın memnuniyetine hakikaten veya hükmen muttali olmalıdır. (İslamiyet'e yeni gelen birine hemen had cezası uygulanmaz. Ancak bir Müslüman bu hususta mazur görülemez.) 6- Muhtar olmalıdır. (boğazında tıkanıp kalan bir şey için müskirattan birini içerek kurtulan kimseye had uygulanmaz.) 7- Tekadümi ahd bulunmamalıdır.(Bu husustaki tekadüm müddeti sarhoşluk kokusunun geçme süresine kadardır. Bu süreden sonra had uygulanamaz.) Bilmen, *a.g.e.*, C .III, s.254-255.

Muhammed'den şikâyetçi olmuş ve Ramazan bin Muhammed'in içki içtiğini iddia etmiştir. Kestel mahallesinden Hüseyin bin Mahmud, Bekir bin Aşur, Kasım bin Aşur, Mirza oğlu Kaya bin İsa ve Bektaş Ali isimli kimseler Ramazan'ın her daim içki içtiğine şahadet getirmişlerdir.⁸⁵ Diğer bir dava örneğinde 7 Muharrem 980/20 Mayıs 1572 tarihinde Kozluca mahallesinden Mehmed bin Halil, Ali subaşı ile birlikte kadı huzuruna gelerek Mehmed isimli kimseden şikâyetçi olmuştur. Şikâyet nedeni Tarla mahallesinden olan Mehmed'in Muharrem'in 7. gecesini Abdi isimli kimse ve mahalle bekçisi tarafından sarhoş olarak yakalanmasıdır. Mehmed'e olay sorulduğunda, verdiği cevaplar neticesinde olayın gerçekleşmiş olduğu anlaşılmıştır.⁸⁶ Yine bir başka davada 7 Muharrem 980/20 Mayıs 1572 tarihinde Kozluca mahallesinden Cuma bin Mehmed, Mehmed bin Hacı Bekir, Kara Ahmed bin Mehmed, Kara Ramazan bin Hacı İbrahim, Mehmed bin Bekir Çelebi ve diğer kimseler Ali subaşı ile birlikte kadı huzuruna gelerek Emir Hacı bin Kasım'dan şikâyetçi olmuşlardır. Şikâyet nedeni mahalle bekçileri olan Mehmed ve Abdi'nin Emir Hacı bin Kasım'ı sarhoş olarak yakaladıkları, diğeri geldiğinde ise üzerlerine gelip hakaret etmesidir. Emir Hacı isimli kimsenin içki içip sarhoş olduğu şahitlerce ortaya çıkarılmıştır.⁸⁷ Bu iki davada dikkati çeken hususlardan birisi mahallelerde bekçilerin olmasıdır. Esas görevi, aydınlatmanın yetersiz olması sebebiyle, Osmanlı mahallelerinde gece vakti halkın güvenli ve huzur içinde uyumaları olan bekçiler daha sonra başka görevlerde de bulunarak gündelik yaşamda mühim rol oynamışlardır. Mahallede yaşayan halkın emniyetinin yanı sıra halkın ihtiyaçları doğrultusunda da görevler almış olan bekçiler, devletin verdiği resmi bir sığata sahip olmamış, mahalleli tarafından göreve getirilmişlerdir. Bekçilere verilecek olan ücret yine mahalleli tarafından karşılanmıştır.⁸⁸ Tevbe mahallesinden

⁸⁵ *Ayıntab Şer'yye Sicilleri* No 8, s. 83/5.

⁸⁶ *Ayıntab Şer'yye Sicilleri* No 166, s. 49/261.

⁸⁷ *Ayıntab Şer'yye Sicilleri* No 166, s. 50/264.

⁸⁸ Mahalle bekçilerinin gece güvenliği ve huzuru sağlamak dışında pek çok görevi vardır. Osmanlı mahallesinde asayişin sağlamak için ellerindeki kalın sopalarla mahallede devriye gezen bekçiler, sokakları dolaşarak şüpheli durumları kontrol altına almaya çalışmaktaydılar. Geceleri ışsız olan mahallelerde bekçiler ellerinde fenerler ile sokaklarda devriye gezmişlerdir. Ev ve dükkânların önüne kandil asılmasının istenmesinden sonra bekçilerin bu görevi kandillerin denetimi şeklini almıştır. İlerleyen dönemde ise direklerdeki fenerlere gaz doldurup yakmakla sorumlu tutulmuşlardır. Mahalle bekçileri çıkardıkları ses veya sopa vuruşlarıyla sokaklardaki insanlara saati duyurma görevini de üstlenmişlerdir. Her saat başında elindeki sopanın ucunu saatin sayısı kadar kaldırım taşına vuran bekçiler mahalleliye saati hatırlatmış, gerektiğinde bağırarak söylemişlerdir. Bu yöntemle bekçiler, çeyrekli saatleri dahi halka duyurmuşlardır. Zaman zaman ellerinde davulla gözlenen bekçiler bayramlarda, asker alma törenlerinde bir yandan bağırıp diğeri yandan davul çalarak sokakları dolaşmışlardır. Bu durum halk için bir duyuru niteliğinde olmuş olup, bekçi için ise bahşış toplama

Mustafa bin Ali Mustafa Ağa tarafından meclise şikâyet edildiği dava da bir başka içki içme davası örneğini oluşturmuştur. Şikâyet nedeni Mustafa bin Ali'nin içki içmesi olup, ahvalinin mahalleliden sorulması talep edilmiştir. Talep üzerine mahalle imamı Şükri Çelebi, Hacı Nuh bin Hacı Hüseyin, Hacı Emin bin Hacı Hasan ve gayrılarını Mustafa bin Ali'nin şarap içtiğini iddia etmişlerdir ve başka bir şey bilmediklerini ifade etmişlerdir.⁸⁹

Davalarda bahsi geçmekte olan mahalle imamları, davaların sonuca bağlanmasında mühim rol oynamaktadır. İncelenmiş olan Ayıntab şehrindeki mahallelerde olduğu gibi herkesin birbirini yakından tanıdığı mahallelerde, mahalle içerisinde yaşanan içki içme, sirket, zina, dövüş ya da başka diğer suçlarda insanların birbirine tanıklığı pek sık rastlanmış bir durumdur. Mahalle imamları ise bu tanıklıkta mühim kimseleri oluşturmuştur. Sözlerine güvenilen kişilerden olan imamlar, davalar esnasında kadı huzurunda tanıklıklarını yapıp iddialarını beyan etmişlerdir. Yapılan tanıklıkların haricinde mahalle imamlarına, davada suçlanan kimsenin nasıl bir kimse olduğu da sorulmuş ve kendisine isnat edilen suç işleyip işlemeyeceği hakkında da bilgi sahibi olunmaya çalışılmıştır. Örneğin kapısına katran sürülen, hakkında kötü sözler edilen kimseler hakkında bilgilerine başvurulduğu, haklarında kendilerini iyi veya kötü bildiklerini beyan ettikleri, kayıtlara geçirilen davalarda görülmüştür. Verilecek karar üzerinde imamların beyanlarının, güvenilir kimse olmasından dolayı tesirli olduğuna kanaat getirebilmek pek muhtemeldir.⁹⁰

---

işlevi görmüştür. Bekçiler evlerin kışık odunlarını kırmak gibi mahallelinin kişisel işlerine de yardımcı olmuşlar, uzak yerlerdeki mekteplere giden talebelere gidip gelişlerinde refakat etmişler, talebelerin yemeklerinin getirilmesine de hizmet etmişler, bekçilerin mahallenin getir-götür işlerini de yapmışlardır. Doğum, ölüm, düğün ve hastalık gibi durumlarda mahallelinin yardımına koşan kişilerin başında yine bekçiler gelmiştir. Yangın olaylarında da yine bekçilerin görev aldığı görülmüştür. Yangında evde bulunan eşyaların tahliyesinden, yangın olan yerin mahalleliye duyurulmasına kadar birçok konuda yardımda bulunmuşlardır. Yangın yerini mahalleliye duyurarak o bölgeye gidilmesine engel olmuşlardır. Resmi kararların mahalleliye duyurulması hususunda görev alanlar da yine bekçiler olmuştur. Bekçilerin mahalleli tarafından seçilmesinde ise fiziksel kuvvetten ziyade mahalleli ile yakın ilişkisi bulunan kimselerden seçilmesi tercih edilmiştir. Hemşehri olan kimselerden bekçi seçildiği gibi mahallenin tanınmış kimselerinin de bekçi olarak atandığı görülmüştür. Tafsilatlı bilgi için bkz. Ali Burak Aksungur, *Türk İdare Geleneğinde Yerel Güvenlik: Mahalle Bekçilerine Dair Bir İnceleme*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2018, s.97-104.

⁸⁹ *Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri* No 42, s. 89/370.

⁹⁰ Özer Ergenç, "Osmanlı Şehrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", *Osmanlı Araştırmaları*, Sayı: 4, İstanbul 1984, s.74.

İncelenmiş olan Ayıntab şer'iyeye sicilleri içerisinde kayıtlara geçmiş olan bu şüreb-i hamr hadiseleri, belirli bir hadd ile cezalandırılmıştır. Ancak hadd-i şüreb cezası Kur'an-ı Kerim'de kesin olarak belirlenmiş bir ceza değildir. Hz. Peygamber ve Hz. Ebu Bekir zamanında bu ceza 40 değnek olarak uygulanır iken daha sonra Hz. Ömer döneminde 80 değneğe çıkarılmış ve herkes tarafından kabul görmüştür.⁹¹ Anlaşılacağı üzere değnek cezası daha sonradan icmâ ile kabul edilmiş ve sayısı belirlenmiştir.⁹² Bu hadiseler verilen ceza hür ve hürre hakkında 80 değnek olarak hükmedilmiştir. Rakik (köle) hakkında ise bu ceza 40 değnek olarak yarı yarıya uygulanmıştır.⁹³ Değnek cezasının yanında belirlenen miktarda para cezasının uygulandığı da görülmüştür.⁹⁴ Hadd-i şüreb cezasının uygulanmasında ise iki rükün bulunmaktadır. İlki az da olsa şarap içmek ya da diğer içkilerden içerek sarhoş olmaktır. Diğer rükün ise cezaî kasıt ve iradedir. Zorla içirilen içkilerde hadd cezası uygulanmamış bunun yerine ta'zir cezaları tatbik edilmiştir.⁹⁵

Evahir Receb 962/Haziran 1555 tarihinde kayıtlara geçen davada Boyacı mahallesinden Hacı İsmail bin Hacı Derviş'in meclise gelerek Şah Zeman binti Süleyman isimli kadından şikâyetçi olduğunu beyan etmiştir. Olayda Şah Zeman

⁹¹“ Hanefilere, Mâlikîlere ve bir kısım Hanbelîlere göre, içki içene ceza miktarı seksen değnektir. İlk uygulamalarda, Hz. Peygamber ve Hz. Ebu Bekir zamanlarında ceza olarak kırk kadar değnek vurulmuş, bu hal Hz. Ömer zamanında bir müddet devam etmiş, daha sonra 80 değneğe çıkarılmıştır. Hz. Ömer'in haddi arttırmasının sebebi, gittikçe artan refahtan dolayı içki kullanımının fazlaşması, halkın Hz. Peygamber'in zamanındaki haddi ciddiye almaması, içenlerin çoğalmasındır. Hz. Ömer'in halk ile istişarede bulunmasının sebebi ise, bir rivayete göre Halid b. Velid Hz. Ömer'e “Halk şaraba düştü. Cezayı hiçe sayıyorlar” diye yazması olmuştur. Hz. Ömer bunun üzerine yasağın daha müessir olabilmesi için, cezanın ağırlaştırılmasını uygun görerek, Ensar, Muhacir ve Ashabla bu konuda istişarede bulunmuştur. Abdurrahman b. Avf, Kur'ân'da zikri geçen hadlerin en hafifi olan 80 değneği tavsiye eder. Hz. Ali de bu neticeye ulaşan görüşünü: “Bir kimse şarap içerse sarhoş olur, sarhoş olunca saçmalamaya başlar, saçmalayınca iftira eder. İftira edenin cezası 80 değnektir” diye ortaya koyar. Hz. Ömer de içki için için 80 değneğe karar kılar. Ashab da topluca bu görüşü benimser ve hiçbir aykırı görüş çıkmaz. İşte bu delillerden dolayı içki için kimseye ceza uygulanacak miktar 80 değnek olduğu görüşüne varmıştır.” Ayzada Taştanova, *İslam Ceza Hukukunda İçki İçme ve Sarhoşluk Haddi (Haddü's-Şüreb ve Haddü's-Sükr) Ayırımı ve Hukukî Sonuçları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2012, s.41-42; el-Maverdi, *a.g.e.*, s.428; Ebu Zehra, *a.g.e.*, s.86.

⁹² İlhan Akbulut, “İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: LII, Sayı: 1, Ankara 2003, s.176.

⁹³ Bilmen, *a.g.e.*, C. III, s.253.

⁹⁴ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ(1300-1600)*, (Çev. Ruşen Sezer), 23. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017, s.80.

⁹⁵ Cin ve Akgündüz, *a.g.e.*, s.315; Sarhoşluk veren bir içkinin zaruret halinde, zorlanarak (cebren), sarhoşluk verdiğini bilmeyerek, ilaç olarak veyahut buna benzer şekillerde içilmesi ile hadd cezası tatbik edilmemiştir. Bu yol ile sarhoş olmaya mubah yolla sarhoşluk denilmiştir. Abdülkerim Zeydan, *el-Vecîz fî Usûlü'l-fıkh (Fıkıh Usûlü)*, (Çev. Rûhi Özcan), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s.123.

isimli kadının yaramaz olduğu, bir mülk içerisinde yirmi günden fazladır ecnebiler ile şürb-i hamr ettiği, levend taifesinin eve geldiği iddia edilmiş ve mahallede sakin olması istenmemiştir. Zeman bu iddiaları inkâr etmiştir. Hacı Mehmed bin Hacı Ali, Hacı bin Ahmed, Hacı Hamd bin Mansur ve diğer şahitler Şah Zeman isimli kadının yaramaz bir kimse olduğunu söylemişlerdir. Başka mahalleden sürülüp yirmi günden ziyade Boyacı mahallesinde olduğunu beyan etmişlerdir. “*Ecnebiler ile şürb-i hamr idüv levend taifesi eve gelip gitmiştir*” diye şehadet etmişlerdir.⁹⁶ Dava içerisinde dikkati çeken ilk beyan bahsi geçen kadının evine levend⁹⁷ taifesinin gidip geliyor olmasıdır. Levend taifesi olarak bahsedilenler askerler olduğu için namahrem olan kimselerle bir arada bulunmak şikâyet sebebini oluşturabilmektedir. Davada bahsedilmiş olan başka mahalleden sürülüp geldiği ise yine bir başka husustur. Mahalleden sürülme cezası, mahalledeki nizamı sağlamak adına içki içme ve fuhuş gibi suçlara karışanlara uygulanan cezalardandır. Bu cezaların, mahallelinin suçluyu mahallede istememesi durumlarında da uygulandığı görülmüştür.⁹⁸ Bu neden ile aynı suçlar sebebi ile suçlanan kimsenin başka bir mahalleden sürülüp Boyacı mahallesine geldiği söylenebilir. Buradan da aynı şekilde başa bir mahalleye sürülmesi (kadı tarafından uygun görülerek) pek muhtemeldir.

Şürb-i hamr konusu ile ilgili bazı dava kayıtlarında, suçlanan kimseye kefil olan kişiler görülmektedir. Bu kefillik, suçlanan kimsenin, bu suçu işlemediğine şehadet etmek olarak tanımlanabilmektedir. Şehadet ve şahidler hususunda açıklandığı üzere, zina ve mal konuları haricinde iki Müslüman âdil erkeğin şehadetleri olayın gerçekliğini anlamak ve hükme varmak için yeterli sayılmıştır. Kayıtlara geçirilen davalarda, bu

⁹⁶ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 4, s. 46/3.

⁹⁷ Levend kelimesi halen boylu boslu, kuvvetli ve yakışıklı insan manasında kullanılmakta iken Osmanlı Devleti’nde daha geniş manalarda kullanıldığı kayıtlarla anlaşılmıştır. Levend kelimesine en eski kayıt olarak 864 senesi Rebiülahir guresindeki (25 Ocak 1460) bir hükümde rastlanmıştır. Hükümde geçen levend oğlanları tabiri ile bu kişilerin genç oğlanlardan oluşan bir sınıf veya topluluğu ihtiva ettiği anlaşılmıştır. Osman Devleti’nde kara levendleri; başıboş levendler, kapılı levendler ve miri levendler olarak üç kısma ayrılmıştır. Başıboş levendler genel itibari ile iktisadi sebepler, nüfus artışının ortaya çıkardığı durumla ilgili sebepler, dini sebepler, idari ve siyasi hadiselerle ilgili sebepler ve tımarlı sipahiliğin bünyesi ve bozulmasına bağlı sebep olmak üzere belirli nedenler ile ortaya çıkmıştır. Başıboş levendliğin uzun sürmesi ve miktarının çokluğu ile de kapılı levendler ortaya çıkmıştır. Kapılı levendlerin mevcudiyeti ile de miri levendler ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti’nde Anadolu’da oldukça sık karşılaşılan levendler belirli görevler için kullanılmış, ordu için toplanmıştır. Ayrıca başıboş levendlerin devletin içerisinde uzun süre boyunca eşkıyalık ile huzursuzluğa yol açtığı da kayıtlardan anlaşılmıştır. Mustafa Cezar, *Osmanlı Tarihinde Levendler*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2013, s.5-7, 37, 135. Tafsilatlı bilgi için eserin tamamını inceleyiniz.

⁹⁸ İsmail Kıvrım, “Osmanlı Mahallesinde Gündelik Hayat (17. Yüzyılda Gaziantep Örneği)”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 8, Gaziantep 2009, s.233.

şehadet ile sonuca bağlananlar olduğu görülmüştür. Evasıt Rebi'ül-evvel 968/Aralık 1560 tarihinde görülen davada Asesbaşı Bayram meclise gelerek Beğ mahallesinden Kenan bin Mehmet'i şikâyet etmiştir. Şikâyet sebebi Yazıcıoğlu Süleyman Çelebi'nin odasında içki içenler ile sohbet etmiş olmasıdır. Kendisine Müslümanlar kefil olmuştur.⁹⁹ Bir diğer davada Rebi'ül-ahir 968/Aralık 1560 tarihinde Ayıntab sancağında İbrahim Bey kullarından Mehmed Bey, Yahni mahallesinden Mehmed Bey isimli kimseden şikâyetçi olmuştur. Yahni mahallesinden olan Mehmed Bey'in kulları ile şürb-i hamr ederek *"toplama yerinde Halil nam kimesne beni mecruh etti"* diyerek şikâyetçi olmuştur. Hacı Derviş ve Hacı Halil bin Hacı Mehmed isimli kimseler, hakkında şikâyet bulunan Mehmed Bey'e kefil olmuşlardır.¹⁰⁰

25 Rebi'ül-ahir 980/4 Eylül 1572 tarihli dava kaydında Sarımı karyesinden Habib bin Polat kadı huzuruna gelerek Tanrıvirdi bin Osman'dan şikâyetçi olmuştur. Habib bin Polat *"kapım önünde olub işbu Tanrıvirdi'nin işlettiği ma'sarada¹⁰¹ tanbur ve düdük çalunub şürb-i hamr iderler rızam yoktur men olunmasın talep iderim"* diyerek şikâyetini beyan etmiştir. Tanrıvirdi'ye olay sorulduğunda ise *"ma'sara-ı mezkûrda her ne zarar vaki olursa ben zararına kefilim"* diye ifade vermiştir.¹⁰² Bu davada bahsedilen çalgı aletleri ile birlikte bütün ud, saz, davul, zurna (kaval ve benzeri), rebab ve buna benzer telli, ney ve bütün üflelemeli çalgıların kullanılması İslam fıkhında haramdır. Bunları dinlemeye devam edenin de şehadeti reddedilmiştir.¹⁰³ Bu neden ile

⁹⁹ Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 4, s. 203/5.

¹⁰⁰ Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 4, s. 200/1.

¹⁰¹ Ma'sara: Üzüm ve susam gibi şeyler sıkılıp yağı ve suyu alınacak mahal. Nazima ve Reşad, a.g.e., s.242.

¹⁰² Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 6, s. 124/2.

¹⁰³ Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Ümmetimden şarabı, domuzları, ipeği ve çalgıları helal kabul eden kimseler olacaktır." Hadisin bir başka lafzında şöyle denilmektedir: "Ümmetimden bazı kimseler şarabı başka isimler vererek içeceklerdir. Onların tepelerinde çalgılar çalınacak, şarkıcı kadınlar şarkı söyleyecektir. Allah onları yerin dibine geçirecek, onlardan domuzlar ve maymunlar kılacaktır." Ayrıca çalgı aletlerinin haram kılındığına dair Kur'an-ı Kerim'den yüce Allah'ın şu buyruğunu delil göstermişlerdir: "İnsanlardan kimisi de Allah'ın yolundan saptırmak için boş sözü satın alır." (Lukman, 6) İbn-i Abbas: "Bunlar oyalayıcı, eğlendirici şeylerdir." demiştir. Aklen de şunu delil göstermişlerdir: Bu gibi aletler zevk ve neşe verir ve yüce Allah'ı zikretmekten, namaz kılmaktan alıkoyma, malın telef olmasına sebep teşkil eder. Bu bakımdan bunlar da şarap gibi haramdır." Nikâh, düğün ve sünnet için ise tef çalmak caiz sayılmıştır." Vehbe Zuhaylî, *İslam Fıkhı Ansiklopedisi*, C.IV, Feza Yayıncılık, s.377; Bir değnek vurarak oluşturulan sesi, defi ya da klarneti dinlemek haramdır ve Hz. Peygamber'in hadisinde "Çalgı sesleri dinlemek masiyet, çalınan yerde oturmak fasıklık, ondan hoşlanmak küfran-ı nimettir" buyurmuştur. Bir kimse istemeden çalgı dinlemişse mazur görülür ancak dinlememeye özen göstermelidir. Zira Hz. Peygamber'in flüt dinlememek için işaret parmaklarıyla kulaklarını tıkadığı belirtilmiştir. Ayrıca nikâh duyurma ya da çocuk uyutma gibi sebeplerle def çalmada bir beis görülmemiştir. Evinden ud, flüt gibi çalgı sesleri gelen kimsenin evine izinsiz girilebileceği çünkü haram sayılan işleri engellemenin farz olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda imam da evinde haram işler

davada bahsedilen çalgıların hem kullanılmış olmasđ hem de dinlenilerek eğlenilmiş olmasđ günah sayılmıştır. Davacı Habib'in, hem çalgı çalmak hem de içki içmek günah olduğu için bunları istemeyip Şikâyetçi olduğu sonucuna varabilmek pek tabi mümkündür.

İncelenmiş olan Ayıntab Şer'iyye sicillerinde içki içtiği itirafında bulunan kimselerin olduğu görülmektedir. Bunların içerisinde kendiliğinden kadđ huzuruna gelip Şahitler önünde içki içtiğini itiraf eden olduğu gibi meclise getirildikten sonra içki içtiğini itiraf edenler de olmuştur. Şaban 998/Haziran-Temmuz 1590 tarihinde Őeyh-i Hubbazan Firuz bin Abdullatif kadđ huzuruna gelmiştir. Halil Ağa bin Hüseyin, Abidin bin Abdullah, Hacı Muhammed bin Rıfkı Abdullah isimli Şahitler huzurunda gece içki içtiğini itiraf etmiştir.¹⁰⁴ Bir diğer örnek dava ise Şehir subaşısı Rıdvan tarafından Mustafa bin Mehmed'in meclise getirildiği davadır. Mustafa bin Mehmed'in içki içip sarhoş olduğu iddia edilmiş ve kendisine olayın sorulmasđ istenmiştir. Mustafa bin Mehmed içki içip sarhoş olduğunu kabul etmiştir.¹⁰⁵ Bir başka davada 28 Zilhicce 979/12 Mayıs 1572 tarihinde Akyol mahallesinden Emir oğlu bin Ali kadđ huzuruna gelerek Maksud Ali isimli oğlandan Şikâyetçi olmuştur. Őikyetin sebebi Maksud Ali isimli oğlan ile dedelerinin akırboęazđ isimli yerdeki bostanında "vakt-i zuhr"¹⁰⁶da Şarap içtikleri sırada hançer ile üzerine saldırmasıdır. Emir oğlu bin Ali kaçtığını söylemiştir. İçki itiklerinin itirafını etmiştir.¹⁰⁷ İçki içme cezasđ hususunda dikkat edilmesi gereken bir ayrıntđ bulunmaktadır. Eğer içki içen kişi işlediği gnahđ bilip tövbe ve istiğfar eder ise bunun makbule geçeceğine hüküm edilmiştir.¹⁰⁸ Bu durumda Őrb-i hamr suçunu işleyen kişinin tutum ve davranışına bakılarak ceza verilmediği durumlar olabileceği düşünülebilmektedir. Zilhicce 997/ Ekim 1589 tarihindeki dava kaydında ise Őeyh Firuz bin Abdullatif meclise gelerek beyanda bulunmuştur. Bu ana değin içki içtiğini itiraf etmiştir. Bundan sonra imeyeceğini söylemiştir.¹⁰⁹ İçki

---

yapan kimseye karşı çıkma ve engel olma hakkına sahiptir. Abdullah bin Mahmud bin Mevdûd el-Mevsili, *El-İhtiyâr li-Ta'lili'l Muhtar*, C. IV, (Ter. Hüsamettin Vanlıoğlu), Muallim Neşriyat, İstanbul 2015, s.154-155.

¹⁰⁴ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 8, s. 71/4.

¹⁰⁵ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 42, s. 77/328.

¹⁰⁶ Vakt-i zuhr: ğle vakti, vakt-i zevl anlamında kullanılmaktadır. Bilgi için bkz. James W. Redhouse, *Müntahabât-ı Lğt-i Osmâniyye*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2016, s.549.

¹⁰⁷ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 29/146.

¹⁰⁸ Hamr kısmında: Mes'ele: "Őrb-i hamr ettikten sonra, ziyade ma'siyet idüğün bilip tevbe ve istiğfar eylese makble olur mu?", Elcevap: "Keml-i salh üzerine olursa olur." Düzdağ, *a.g.e.*, s.147.

¹⁰⁹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 8, s. 84/2.

içtiğini itiraf eden bir kimse, bir daha içmeyeceğine yemin ettiği takdirde yeminini tutmak zorundadır. Eğer ki yeminini tutmaz ise istiğfar ve kefarete- yemin gerekmiş ve hadd-i şürib lazım geldiğine hükmedilmiştir.¹¹⁰

1.1.4. Sirkat (Hırsızlık)

Arapçada “sırka – sirkat”¹¹¹, eski Türkçede “uğrılmak” lügatte en temel anlamı ile çalma, hırsızlık manasına gelmektedir. Tarih boyunca hırsızlık hoş görülmemiş ve cezalar ile engellenmeye çalışılmıştır. İslamiyet’ten önceki Türk devletlerinde hırsızlık suçunun cezası oldukça ağır olarak verilmiş ve idam cezası uygulanmıştır.¹¹² İslamiyet sonrası dönemlerde cezalarda farklılıklar görülmüş olsa dahi, hırsızlık ağır hadler ile cezalandırılmıştır. Hadd-i sirkat, zina ve içki içme gibi, cezası belirlenmiş olan bir suçtu teşkil etmiştir.¹¹³ Kur’an-ı Kerim’de hırsızlık ile ilgili ayetler yer almış, hırsızlık yapmanın günah olduğu ve hırsızlık yapan kimsenin elinin kesileceği haber verilmiştir.¹¹⁴ Hadislerde de hırsızlığın cezasının herkese eşit uygulanacağı ve ayrımcılık gözetilmeyeceği ifade edilmiştir.¹¹⁵ İslam Hukuku’nda sirkat, ahkâm-ı

---

¹¹⁰ Hamr kısmında: Mes’ele: “Zeyd “bir daha şarap içmiyeyim” deyu yemin edip, ba’dehu yine içerse şer’an ne lazımdır?” Elcevap: “İstiğfar ve kefarete-i yemin gerektir ve hadd-i şürib dahi lazımdır.” Düздаğ, *aynı yer*.

¹¹¹ Mustafa Nihat Özön, *Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, 11. Baskı, İnkılap Yayınevi, İstanbul 2012, s.759.

¹¹² “Soygun, hırsızlık ve hayvan kaçırma kesin surette yasaktı. Ele geçirilen soyguncu, suçüstü yakalanan hırsız öldürülür, malları müsadere edilir, ailesi efradının hürriyetleri kısıtlanırdı.” İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, 33. Basım, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2011, s.281.

¹¹³ Coşkun Üçok, “Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: IV, Sayı: 1, Ankara 1947, s.128.

¹¹⁴“Yaptıklarına bir karşılık ve Allah’tan caydırıcı bir müeyyide olmak üzere hırsız erkek ile hırsız kadının ellerini kesin. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”

“Yüsus, onlar için yüklerini hazırlattığı zaman (saraya ait bir) su kabının kardeşinin yükü içine konmasını sağladı! Sonra arkadan seslenen biri, "Ey kabile! Siz mutlaka hırsızısınız!" diye bağırdı.”

“Babanıza dönün ve deyin ki: "Ey babamız! Şüphesiz oğlun hırsızlık etti. Biz de ancak bilip gördüğümüze tanıklık ettik. (Koruma sözü verdik ama) bilgimiz dışında kalan olaylara karşı da onu koruyamazdık.”

“Ey Peygamber! Mümin kadınlar Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmayacakları, hırsızlık yapmayacakları, zina etmeyecekleri, çocuklarını öldürmeyecekleri, elleriyle ayakları arasında bir iftira düzüp getirmeyecekleri, dine ve akla uygun hiçbir konuda sana karşı gelmeyecekleri hususunda sana biat etmeye geldiklerinde onların biatlarını kabul et ve onlar için Allah’tan bağışlama dile. Kuşkusuz Allah bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.” Kur’an-ı Kerim, Mâide 5/38, Yüsus 12/70,81, Mümtehine 60/12.

¹¹⁵ "Hz. Aişe anlatıyor. Hırsızlık yapan Mahzumlu kadının durumu Kureyşlileri fazlasıyla üzdü. Bu kadın hakkında Rasulüllah (S.A.V.) nezdinde kim şefaatta bulunabilir? Diye adam aradılar. Bu işe, sadece Rasulüllahın çok sevdiği Üsâme b. Zeyd (R.A.) cür'et edebilir, dediler. Üsâme, Allah Rasulüne şefaate talebinde bulundu. Efendimiz, "Allah'ın hududundan bir hadd hususuna şefaate mî taleb ediyorsun" diye çıkıştı. Sonra cemaata şu hitabede bulundu. Sizden evvelkileri helak eden şey şudur. İçlerinden şerefli(soylu) birisi hırsızlık yaptığında onu terk edip ceza vermezlerdi. Aralarında kimsesiz birisi hırsızlık yaptığında da derhal hadd tatbik ederlerdi. Allah'a yemin olsun ki, Muhammed'in kızı

şer'iyeye yani şeriat hükümlerine uygun bulunma itibariyle ikiye ayrılmıştır. Bunlar sirkat-i suğra ve sirkat-i kübradır. Sirkat-i suğra; basit hırsızlıktır, bir kimsenin belirli miktarda bir malı (bu miktar on dirhem gümüş değerindeki bir mal olarak kabul edilmiştir¹¹⁶), bulunduğu yerden gizlice alıp dışarı çıkarmasıdır ki kendisinin bu malda bir hakkı olmadığı gibi mülk şüphesi de bulunmaz. Sirkat-i kübra ise kat'ı tarik yani yol kesmedir.¹¹⁷ Bu başlık altında basit hırsızlık olan mal ve hayvan hırsızlıkları ile alakalı dava kayıtları izah edilmiştir.

1.1.4.1. Mal Hırsızlığı

Osmanlı Ceza Hukuku, esas aldığı itibari ile hırsızlığın cezasını, Kur'an-ı Kerim'de belirtildiği üzere elin kesilmesi olarak kabul etmiştir. Ancak burada üzerine durulması gereken hususlar bulunmaktadır. Öncelikle hırsızlığı işleyen kimsenin bunu ilk defa yapmış olması durumunda bunun cezası sağ elin bilekten kesilmesidir. Aynı suçu ikinci defa işleyen cezası bu defa sol ayağın bileğinden kesilmesidir. Bir kimse hırsızlık işlemeye devam eder ise tövbe edinceye kadar hapsolmasıdır. Ayrıca çaldığı malın durması durumunda malın geri iadesi gerekmiştir. Ancak mal durmuyor ise mal tazmin ettirilmemiştir.¹¹⁸

Bir kimsenin, işlediği hırsızlık suçu dolayısı ile el kesme cezasının oluşabilmesi için, bazı şartların gerçekleşmiş olması gerekmiştir.

Hırsızlık kasdı ve cezaî ehliyet: Hırsızlık suçunun ilk şartı hırsızlık suçunu bilerek ve isteyerek kasıtlı olarak işlemektir. Bir kimse, malın kendisine mübah olduğunu düşünerek veya geri verme düşüncesi ile alır ise bu durum suç teşkil etmemiştir. Çocuk, deli veyahut ma'tûh¹¹⁹ kimsenin işlediği hırsızlığa da el kesme cezası

Fatıma hırsızlık yapmış olsa mutlaka onun da elini keserdim" Rifat Uslu, "İslam Hukukunda Suç ve Ceza Kavramı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: VIII, Sayı: 37, 2015, s.1059.

¹¹⁶ Akşit, *a.g.e.*, s.75.

¹¹⁷ Bilmen, *a.g.e.*, C. III, s.261; İsa Atıcı, "Fıkhu'l-Mukarene Açısından Gasb ve Tazmin Sorumluluğu", *Diyanet İlmî Dergisi*, C. XLIX, S.4, Ankara 2013, s.85-86.

¹¹⁸ Akşit, *a.g.e.*, s.53; Cin ve Akgündüz, *a.g.e.*, s.316; Şafii'ye göre eğer kimse üçüncü defa hırsızlık yapar ise sol eli bileğinden kesilir. Bir diğer hırsızlığında sağ ayağı bileğinden kesilir. Eğer hırsızlığa devam eder ise öldürülmez, ta'zir cezası verilir. Hırsız, verilen ceza eğer tatbik edilmeden tekrar hırsızlık işlerse tek bir ceza verilip tek bir defa eli ve ayağı kesilir. el-Maverdi, *a.g.e.*, s.424.

¹¹⁹ "Sözlükte "aklı zayıflamak, eksilmek, bunamak, bir şeye düşkün olmak" anlamlarına gelen ateh, İslâm hukukunda kişinin hukukî tasarruflarına belirli sınırlamalar getiren bir ehliyet arızası kabul edilmiştir. Bu durumda olan kimseye ma'tûh denir ve matuh olan kimsenin anlayışı noksandır, davranışları tutarsızdır. Ceza hukukunda da ma'tûh için bazı istisnalar kabul edilmiştir. Buna göre ma'tûha had ve kısas cezası verilmez; kısas yerine diyet cezası uygulanır." Detaylı bilgi için bkz. Beşir Gözübenli, "Ateh", *DİA*, Cilt: IV, İstanbul 1991, s.51-52.

verilmemiştir. Erkek, kadın, köle, cariye, Müslüman ya da gayrimüslim bir kimsenin hırsızlık yapması durumunda ise fark gözetilmeden el kesme cezası uygulanmıştır.¹²⁰ Sirkatin zorunluluk altında başkasının belirli bir mülkünden bir şey yemeyi mümkün kıldığı¹²¹ ve susuzluk gibi sebepler nedeni ile işlenmesi halinde de tam suç kastını sağlamadığı kabul edilmiştir.

Maliklik ya da Maliklik şüphesinin olmaması: Bir insanın kendi malını çalması hırsızlık olmayacağı gibi bunun şüphesi de ceza gerektirmez. Aynı zamanda bir başkasına ödünç, rehin, kiraya mal veren kimsenin bunu gizlice geri alması durumunda da eli kesilmez çünkü aslında o mal kendisindedir. Ortak olduğu malı çalana ya da alacağına denk bir malı çalana da el kesme cezası uygulanmamıştır.

Çalınan nesnenin mal kapsamı içinde ve değerli olması: Hırsızlık için esas alınan eder on dirhem iyi cins bir gümüş veya bir dinar altındır. Bu ederin altında mal çalana el kesme cezası uygulanmaz.¹²²

Malın gizlice alınması: İslam Ceza Hukuku'nda gizlice almayan kimsenin eli kesilmemiştir. Gasb edilmiş, ödünç veya emanet edilmiş olan malı geri vermeme durumlarında gizlilik söz konusu olmadığından bu durumda el kesme cezası uygulanmamıştır.¹²³

¹²⁰ Akşit, *a.g.e.*, s.76.

¹²¹ ...الجريين وبلغ ثمن المجرن ففيها القطع وقيل المراد لاقطع في عام السنة وهي زمان القحط لان الضرورة تبيح التناول من مال الغير بقدر الحاجة فيمنع ذلك...

es-Serahsî, *a.g.e.*, C. IX, 140.

¹²²Çabuk bozulan, seneden seneye saklanmayan meyve, sebze, et, ekmek gibi şeylerin mal oluşu noksan bulunmuş ve bunların çalınmasına da el kesme cezası verilmemiştir. Halkın değersiz tayin ettiği kireç, alçı taşı, saman, toprak, ot, kerpiç, testi, kiremit, odun, tuğla gibi şeylerde bu ceza uygulanmaz. İslam' da yasaklanmış olan şarap, çalgı aleti ve domuz çalmakla da el kesilmemiştir. Bir kimse, içinde süt veya gül suyu gibi çalındığında el kesmeyi gerektirmeyen bir altın ya da gümüş kâseyi çaldığında eli kesilmemiştir çünkü niyet içindekini çalmaktır. Veya işlemeli bir Kur'an-ı Kerim çalanın eli kesilmez. Çünkü Kur'an-ı Kerim bir mal değildir ve el kesme söz konusu olmaz. Akşit, *a.g.e.*, s.75-76; Yazıcı, *a.g.e.*, s.62.

¹²³Gizlice alınma hususunda malın muhafaza edildiği yerden alınması, malın mülk sınırlarından çıkarılması, malın hırsızın zilyetliğine geçmiş olması şartları genel olarak kabul görmüş olsa da ihtilafli olan hususlar bulunmaktadır. Mesela bir kimse hırsızlık niyeti ile bir eve gizlice girip malı çalamadan yakalansa veya bir kimse hayvan çalmak için ahıra girse ancak çıkamadan yakalansa bu durumda bu kimsenin eylemi teşebbüs olarak kaldığından hadd değil ta'zir cezası verilmesi gerektiğine genel olarak hüküm verilmiştir. Ancak Zahirilere göre bu durumda hadd uygulanmalıdır. Ayrıca Ebu Hanife bir malın bulunduğu mülk içerisinde gizlice alınmasını yeterli görmeyip, çalınan malın hırsızın mülk ve tasarruf alanına girmesini şart koşmuştur. Ancak diğer mezhep imamları bir malın çalıdıktan sonra hırsızın zilyetliğine girdiğini kabul etmişlerdir. Bir kimsenin, bir malı bulunduğu yerde telef etmesi de hırsızlık olarak değil haksız fiil olarak kabul edilmiştir. Ancak bu teleften sonra hırsızın şart koşulan miktarda bir malı alması hırsızlık kabul edilmiştir. Ebu Yûsuf ise mala verilen zarar sebebiyle hırsızın tazminle sorumlu olduğu, bu sorumluluk ile malın hırsızın mülkiyetine girdiği ve bu nedenle had

Korunmuş yer (Hırz): Hırsızlığın muhafazalı bir yerden yapılması durumunda el kesme cezası uygulanmıştır. Aksi bir durumda ceza mümkün değildir. Bir malın değerli olduğunda korunacağı kabul edildiğinden, açıkta bırakılmış olan malın yeterli kıymeti görmediği ve bu nedenle cezaya tabi olmayacağına hükmedilmiştir.¹²⁴

17 Muharrem 980/30 Mayıs 1572 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan dava Haleb şehrinde Dellallar mahallesinden Halime Hatun binti Ömer Ağa, şehir subaşı Ali subaşı bin Hüseyin ve Senger mahallesinden Hacı Muhiddin bin İsmail vekâleti ile kadı huzuruna gelerek Kara Ahmed bin Ramazan'dan şikâyetçi olmuştur. Hacı Muhiddin "*on yedi gün oldu mülkü evim içinde sandıkda mahfuz olan münakkaş bir bohça, bir kıta işlenecek bez sofraya, bir münakkaş yasdık, bir ak makrama, bir mikdar yedi işlenmiş, üç kıta yünlü çenber, bir vale çenber, iki kıta dülbend şiş, bir münakkaş şah düsturu, bir kıta diğer münakkaş yasdık, bir bıçak sirka olunub ve ev içinde olan esbattan bir mai küçük kaftan ve bir kıta ak sade ve siyah kutnu kaftan, iki ak döşek, bir melhafe ve yirmi beş zira penye bezi ve bazı sair gümüş işlenmiş yasdık sirka olunub işbu mecliste hazır olan mezkûr Kara Ahmed bin Ramazan'ın evinde bulundu benim müvekkilem Halime Hatun'un mülkü esbabıdır*" diyerek olayı ve çalınan malları iddia etmiştir. Kara Ahmed bin Ramazan bu iddiayı kabul etmiş ve gece ile sabaha karşı evin içine girip, esbapları sirka ettiğini ve Ali isimli kimse ile evine götürdüğünü iki defa ikrar etmiştir.¹²⁵ Kayıtlara geçirilen bu dava da ilk değinilmesi gereken husus, sirkat-i suğranın oluşum şekillerinden ilkinin meydana gelmiş olduğudur. Bu, mübaşeretten sirkattir. Mübaşeretten sirkat, bir kimsenin mahalli hırze gizlice girerek çaldığı malı bizzat kendisinin alıp dışarıya çıkarması ile vaki olan sirkattir.¹²⁶ Sirkat olaylarında el kesme cezasının uygulanması için şart sayılan durumların dava kaydında yer aldığı görülmektedir. Hırsızlığı işleyen kimse, bunu bir kasıt ile yapmış, bir başka kimsenin malını gizlice çalmıştır. Çalınan malların, sahibi

---

uygulanamayacağı görüşündedir. Ömer Menekşe, *XVII. ve XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Hırsızlık Suçu ve Cezası*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1998, s.26.

¹²⁴Eve girmesine izin verilen misafir, müşteriye açılan dükkân ya da evdeki kimselerin hırsızlıklarında, yakın kan hısımlarının hırsızlıklarında, meradan hayvan çalınması gibi açık bir alandaki hırsızlıklarda el kesme cezası uygulanmamıştır. Akşit, *a.g.e.*, s.75-82; "Hanefi mezhebinde, mekân olarak bir şeyin korunduğu yerin bir yapı veya bina olması şart koşulmakta ve bu mekânların kapılarının açık veya kapalı olmasının veya önlerinde bekçi olup olmamasının malın koruma altında bulunma özelliğini bozmadığı vurgulanır." Yazıcı, *a.g.e.*, s.63.

¹²⁵*Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 75/1.

¹²⁶Bilmen, *a.g.e.*, C. III, s.261.

tarafından davaya kaydettirildiği esnada, değerleri hususunda bazı özellikler sıralanarak, ederinin hesaplanabilmesini sağladığı görülmektedir. İşlenmiş olan yastığın gümüş işlemeli olduğunun belirtilmesi yahut diğer malların miktarlarının belirtilmesi bunun örneği olmuştur. Sirka edilen malların bir hırzdan çalınmış olması ve malların iki kişi tarafından çalındığı yerden dışarıya çıkarılabilmiş olması da diğer şartların oluştuğunun göstergesidir. Davada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus hırsızlığı işleyen kişinin bunu iki defa ikrar etmiş olduğudur. Hırsızlık suçu, hırsızlığın üzerinden bir süre geçmiş olsa bile ikrar ile ispatlanabilmiştir. İkrarın sayısı ise fakihlere göre ihtilafli bir konudur. Hanefi fakihlerinden Ebu Yusuf, ikrarın iki defa olması gerektiğini söylemiş ve bunu Hz. Peygamber'in bir uygulamasına dayandırmıştır.¹²⁷ Bunlardan yola çıkarak Osmanlı Devleti'nin, ceza hukukunda, Hanefi görüşü esas alarak ikrarın iki defa olmasına hüküm verdiği sonucuna varılabilmektedir. Bu sonuçlara bakıldığında kayıtlara geçirilen davanın sonucunda el kesme cezasının verilmiş olması pek muhtemeldir.

Sirkat suçunda, diğer suçlarda olduğu gibi beyyin, ikrar, yemin, şahadet hususları, olayın karara bağlanması için önem teşkil etmiştir. Beyyin talebi, diğer suçlarda görüldüğü üzere bir ispat vasıtası manasına gelmiş ve bu talebin ardından şahitlerin şahadeti ya da olaydaki kimselerin yeminleri alınmıştır. Sirkat cürmü iki Müslüman erkeğin şahadeti ile ispatlanmıştır. Sirkat cürmünün cezası el kesme olarak uygulanmıştır. Ancak şahit sayısı ikiden az ise ya da biri kadın ise yahut şahitlerden birisi olayın görgü şahidi diğeri olayın işitme şahidi ise yani olayı duyduğunu aktaran bir şahit ise el kesme cezası verilmesine hükmedilmemiştir.¹²⁸

---

¹²⁷ Zahirilere göre ikrarın bir defa vukuu bulması yeterlidir ve ikinci defa tekrarlanmasına gerek görülmemiştir. Ebu Hanife, Mâlik ve Şâfiî de Zahirîler gibi tek ikrarı yeterli kabul etmişlerdir. Hanefi fakihlerinden Ebu Yusuf ise bu hususta Zeydîler gibi düşünmüş ve ikrarın iki defa olması gerektiğini söylemişlerdir. Buna delil olarak Nebi (s.a.s.)'den bir uygulamayı rivayet etmişlerdir. Hz. Peygamber hırsızlıkta bulunanlardan herhangi bir kimsenin elini ancak iki veya üç ikrardan sonra kesmiş, daha evvel kesmemiştir. İkrarın iki defa olmasını şart koşan bu fakihlerin düşüncelerinden varılan sonuç, hırsız kimse bir defa ikrarda bulunduğu el kesme cezasına hüküm olunmaz, tazir cezası verilir ve çaldığı malın kıymetine hüküm edilir. Abdülkadir Udeh, *Et-Teşriü'l-Cinâyyü'l-İslâmi Mukarinen Bi'l Kanuni'l-Vaz'i*, (Mukayeseli İslam Hukuku ve Beşeri Hukuk), C. IV, (Tercüme: Ali Şafak), Rehber Yayıncılık, Ankara 1991, s.266-267.

¹²⁸ İki Müslüman erkek şahidin yanı sıra bir Müslüman erkek ve iki Müslüman kadının şahitlikleri, bir görgü şahidi ve iki işitme şahidi ve bir şahidin şahitliği ile davacının yemini de kabul edilmiştir. Belirtilen şekillerdeki bir şahitlik haricinde el kesme cezasına hükmedilmemiştir. Udeh, *a.g.e.*, s.263.

Şahitlik hususunun görüldüğü davalara örnek olarak 17 Muharrem 980/30 Mayıs 1572 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan dava gösterilebilir. Bu kayıтта Kara Ahmed bin Ramazan'ın hırsızlık yaptığı belirlenmiştir. Mezbur Kara Ahmed'in elinde bulunan bir tencere kapağı ve bir sahanın, Hacı İbrahim bin Hacı Abdülaziz'in mülkü olduğu Hacı Hasan bin Hacı Kasım ve Hızır bin Kasım'ın şehadetleriyle sabit olmuştur.¹²⁹ Bir diğer örnek ise Ayıntâb şehrinde 17 Muharrem 980/30 Mayıs 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davadır. Kayser mahallesinden Mansur bin Nasireddin kadı huzuruna gelerek Kara Ahmed bin Ramazan'dan şikâyetçi olmuştur. Mansur "*Kara Ahmed'in elinde bulunan bir süsleme yorgan ve bir eski yemenimle bir Bulgur alebesi evinde iken mübarek Receb elinde sirkat olundu*" diyerek şikâyetini bildirmiştir. Kara Ahmed bunu inkâr etmiş ve Mansur'dan beyyine talep olunmuştur. Hacı Ali bin Cevad ve Kanber bin Ali hırsızlığın olduğuna şahitlik etmişlerdir.¹³⁰ Recebi'l-mürecceb 998/Haziran 1590 tarihinde kayıtlara geçirilen bir diğer davada Tövbe mahallesinden El-hac Osman bin İbrahim aynı mahalleden Osman bin Mahmud'u kadı huzurunda şikâyet etmiştir. Şikâyet sebebini "*Hacı Hasan bin Abdurrahman ve Abdülcilil oğlu Ahmed ve Gök Mehmed nam kimesneler ile mezkûr Osman ile evimi açub hayli esbabım sirkat idüb mezkûr Hacı Hasan esbabımın bazısın vermişdir sual olunsun*" diyerek anlatmıştır. Osman'a olay sorulduğunda bu olayı inkâr etmiştir. Hacı Mehmed, Ömer Çelebi bin Hacı Hasan, Nuh Çelebi bin Hacı Hüseyin ve Ebubekir bin Hacı Şaban isimli şahitler, Osman'ın yaramazlığını görmediklerini, kendi halinde bir kimse olduğunu söylemişlerdir.¹³¹ Safer 1004/ Kasım 1595 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Amir bin Mehmed, Mustafa Subaşı ile kadı huzuruna gelerek Veli Fakih bin Hacı Hüseyin'den şikâyetçi olmuştur. Amir isimli kimse olayı "*benim evim gece açub esbabım sirkat olunub *** sürüb karye-i Milcek kurbunda iş bu Veli Fakih esbâblarımızı iki eşeğe yükledüb alub çekerken tuttuk*" diyerek anlatmış ve olay ile ilgili sorulmasını talep etmiştir. Veli Fakih'e sorulduğunda "*ben kendim gelirken iki nefer kimesne bazı esbâb çuval ile getirüb gelürken ardlarında erişdim esbabları bana iki para kira verdiler ve eşeğime tahmil ettim bu esbâb bunların idüğün bilmezim ve ben almadım*" diye ifade etmiştir. Çuvalların içinden dört kilim ve bir başka üç çuval, bir leğence, bir ak kebir, üç adet boş bohça, iki çarşaf, kaftan, bir köhne tülbent, küçük

¹²⁹ Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 166, s. 75/2.

¹³⁰ Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 166, s. 76/6.

¹³¹ Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 8, s. 8/2.

gömlek bir derrâ, bir ayık donu, yirmi beş zerâ' ham bez ve üç adet muslu nalın, bir ak hamisi gömlek, üç adet yastık, bir baş ketam, bez bir gömlek, iki mürekkep çıkmıştır. Şahitler bu esbapların Hacı Veli'nin olduğuna, üç adet bohça ve bir çarşafın ise Amir'in olduğuna şahitlik etmişlerdir.¹³² Bu davalarda görüldüğü üzere bir hırsızlık suçlamasında, şahitler olayın olduğunu anlattıkları gibi olmadığı hususunda da şahitlik yapmışlardır. Bazı davalarda suçunu inkâr eden kimse aleyhine şahitlik ederek ceza almasına sebep olmuşlardır. Bazı olaylarda ise kadı huzurunda, suçlanan kimsenin masum olduğunu beyan etmişler ve ceza almasına engel olmuşlardır. Bu neden ile beyyin, suçlu kadar suçsuz kimsenin de ortaya çıkması bakımından büyük önem arz etmiştir.

Sirkat fiilinde, şahitlerin şهادeti haricinde, yemin etme hususundan da olayın sonuca bağlanmasında faydalanılmıştır. Alaca karyesinden Ataullah bin Mehmed'in kadı huzuruna gelerek kayıtlara geçirttiği davada, Ataullah, aynı karyeden Mehmed bin Hacı Ali ve Ahmed bin Mezid isimli kimselerden şikâyetçi olmuştur. *“Üç gündür ki karye-i mezkureye varub mezbur Mehmed'in evi kurbuna konub gice ile bir kuzu derisi kürklü ferace çukam ve çapraz düğmeli sincabi bir dolama kaftan ve bir mührime *** çeklü on bir şahi ve iki pare *** on pare akçe ve bir çift bıçağım sirka olundu sual olunsun”* diyerek olayı anlatmış ve iddiada bulunmuştur. Mehmed ve Ahmed 'e olay sorulduğunda *“Mezbur Ataullah geldi evimizin kurbuna kondu bekçi olduk uyumsuz esbablar alınmış biz almadık ve alaka dahi bilmeziz”* diye ifade etmişler ve beyyine talep olunmuştur. Mehmed ve Ahmed şahitleri olmadığını söylemişler, bahsedilen esbapları almadıklarına yemin billah etmişlerdir.¹³³ Diğer suçlarda da görüldüğü gibi Allah kelamı ile edilen yeminlerde suçlanan kimseler hakkında bir ceza uygulanmadığı ve suçsuz olduklarına kanaat getirildiği düşünülebilmektedir.

Şahitlik ve yemin gibi ikrar da davalarda kullanılan ispat yöntemlerinden bir diğerini oluşturmaktadır. Kayıtlara geçirilen davalar içerisinde hırsızlık yaptığını kabul eden kimseler olduğu ve bunu ikrar ettikleri görülmüştür. 10 Receb 990/ 31 Temmuz 1582 tarihinde Hacı Emir Ağa kadı huzurunda Mehmed bin Bekir'den şikâyetçi olmuştur. *“Çeken karyesinden Hüseyin bin Yusuf ve Hasan bin Piri İsimli kimselerin gice ile evleri açulub bazı esbabları sirka olunub mezkûr karyeden Receb isimli kimse*

¹³² *Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri* No 42, s. 90/378.

¹³³ *Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri* No 7, s. 44/1.

esbabları ile Ali nam kimesnenin evinde bulunub sicil olunmuş idi işbu mezbur Mehmed mezburanın yoldaşdır sual olunsun” diye şikâyetini beyan etmiştir. Mehmed’e olay sorulduğunda “*** ve Davud ve Cuma isimli Kürdler ile karye-i mezkûrana varub mezburan Receb ve Ali Şah Hüseyin ve Top Hasan ile evlerine varub bir çuval iplik ve bir top *** iki adet kilim ve yedi çuval ve iki *** sirka ittik” diye beyan etmişlerdir ve hırsızlık yaptıklarını kabul etmişlerdir.¹³⁴ Bu davada sirkatin yardımlaşma ile birlikte yapıldığı görülmektedir. İslam fakihleri yardımlaşma ile yapılan sirkatte malın çıkarılmasına yardım eden kimselere, hırsızlığı yapan kimse ile aynı cezanın verilmesini uygun görmüşlerdir.¹³⁵ Recebü’l-mürecceb 998/Haziran 1590 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Karakuyu karyesinden Hacı Ümmet bin Pir Ali meclise gelerek Yusuf bin Ali ve Musa bin Cemal’den şikâyetçi olmuştur. Şikâyet sebebini “yedi gündür gece ile evim açılıp zikr olunan esbâbdan mâ’adâ altı batman dört yün iplik ve bir mektûm dülbend ve dört zirâ’ bezim sirka olunup zikr olunan halı ile çuvalı mezbûr Musa’nın evinde buldum sual olunmasını taleb iderim” diye beyan etmiştir. Yusuf ve Musa hırsızlıklarını itiraf etmiştir. Atine karyesinden Ali nam kimesnenin isteği ile birlikte eve girerek hırsızlık yaptıklarını ve malların Hacı Ümmet’in olduğunu söylemişlerdir.¹³⁶ Bu davada birden çok kişinin hırsızlığı birlikte yaptığı kayıtlara geçirilmiştir. Bu durumda, hırsızlığı yapan herkese hadd-i sirkat uygulanacağı fetvalarca belirlenmiştir. Buradaki hadd-i sirkat, ta’zir cezasıdır.¹³⁷

İncelenmiş olan defterlerde, sirkat suçu ile alakalı bulunan diğer davaların da kayıtlara geçirildiği görülmüştür. Şehreküstü mahallesinden Hacı Azad bin Narhan kadı huzuruna gelerek Girit karyesinden Kara Hasan bin Abdurrahman’dan şikâyetçi olmuştur. Hacı

¹³⁴ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 7, s. 8/5.

¹³⁵ İslam fakihleri yardımda bulunanı, hırsızlığı doğrudan doğruya işleyen hükmüne tabi tutmaktadır. Şayet ceza sadece hırsızlığı işleyen tek kişiye verilecek olsa, diğer kimselerin yardım etmesi artar. Bu neden ile herkese ceza vermek münasıptir. Yalnızca hırsızdan malı çıkarmaya yardım eden kimselere hırsız ile birlikte el kesme cezası verilir. Çünkü o, malı çıkaran kimselerden biridir. Ancak yardım bundan başka şekilde ise mesela duvarı delmede, kapıyı kırmakta, maymuncukla açmakta, içeri girmek için merdiven getirmekte, çalınan mal hırsızdan dışarı çıkarıldıktan sonraki safhalarda taşıma işinde yardım şeklinde ise bu ve benzeri hareketlerde bulunan kimselere el kesme cezası verilmez. Mesela iki kişi bir evi soymakta anlaşsalar ve duvarı delmekte yardımlaşsalar, sonra da birisi içeri girip diğeri dışarıda kalsa ve gelip geçeni gözetlese, içeri giren de dışarıda bulunan kimsenin yardımı olmaksızın birkaç seferde dışarı çıkarsa, çıkarma işleminden sonra taşıma işinde yardımlaşsalar, el kesme cezası malı dışarı çıkaran kimseye uygulanır. Diğer kimseye ise ta’zir cezası uygulanır. Udeh, *a.g.e.*, C. IV, s.194.

¹³⁶ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 8, s. 2/4.

¹³⁷ Sirkat kısmında: Mes’ele: “Üç kişi kadı huzurunda “sirka kasdına Amr’ın evine girdik” deyu ikrar eyleseler şer’an ne lazım olur?” Elcevap: “Ta’zir olunur.” Düzdağ, *a.g.e.*, s.150.

Azad şikâyetini “*evim açılıb külli esbâbım sirka olunub mezbur Hasan ile işbu Fatma binti Ahmed ve mahalle-i mezbureden Fatma binti Durmuş nam kimesnelerdir sual olunub muceb-i icrâ olunmasın taleb iderim*” diyerek beyan etmiştir. Hasan isimli kimse bu iddiayı inkâr etmiştir. Fatma binti Ahmed ise Hasan’ın, Durmuş’un evine geldiğini söylemiştir ve “*Fatma ile üçümüze intikal idüb sene erba‘ ve elf Saferü’l-muzafferin yirmi sekizinci gecesı mezbur Hacı Azad’ın kapusını açık koyub mezburun Hasan gidüb iki bohça esbap ile iki ferace alub gitdi*” diyerek olayı anlatmıştır.¹³⁸ Rebi’ül-evvel 1004/ Kasım 1595 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Hasan bin Ali kadı huzuruna gelerek Girit karyesinden Mustafa bin Ali Şaban ve Ali Ramazan bin Bostan huzurunda “*gece ile evim açılıb bir mikdar esbabım sirka olunub kimin sirka itdiğini bilmezim min ba’d karye-i mezburdan berzede ile davam ve nizâ’ım yokdur*” diyerek olayı anlatmış ve kayıtlara geçirtmiştir.¹³⁹ Recebi’l-mürecceb 998/Haziran 1590 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada Bazarbaşı Hacı Ahmed bin Hacı Şaban, kâimmakâm Süleyman Kethüda ile birlikte kadı huzuruna gelerek Abdülcelil oğlu Ahmed’den şikâyetçi olmuştur. Olayı “*Bebek sarayının pencere demürlerini yirmi beş *** Abdülcelil oğlu Ahmed sirka edüp Üstad Ali’ye bey’ edüp ba’dehu zikr olunan yirmi beş aded demürleri izni şer’le yanımda emanet vaz ‘olunmuş idi hâlâ mezkûr demürleri mezbûr Süleyman Kethüda’ya teslim etdim*” diyerek anlatmıştır.¹⁴⁰ Bu davada diğer kayıtlardan farklı olarak sarayın demirlerinin sirka edildiği iddia edilmiştir. Demirleri emanet bulduran kişinin teslim ettiğini beyan ettiği kayıtlara geçirilmiştir. Kayıtlarda bulunan bir diğer davada Tımar erbabından Ali Bey bin Hüseyin, Mehmed subaşı ile birlikte, yine Tımar erbabından Abdülğani bin Mansur Bey’den kadı huzurunda şikâyetçi olmuştur. Ali Bey, bir yaldızlı aşağı kulbu kopmuş üst kulbu hazır ve kabz senin üstünde bir mikdar yamalı ve kınından dört parmak demürü eksik bir hançer ibraz idip “*bundan akdem iki yıldır *** gümüştü kının yirmi altuna ve tiffin *** çelebiden üç altuna iştira itdim bundan akdem erba ve tiffin ve tisa mie *** berüden öne *** hanına giderken *** nam kasabandan gice ile çadırımdan sirka oldu sual olunsun*” demiştir. Abdülğani Çelebi’den olay sorulduğunda “*işbu hançerin bundan akdem sekiz yıl mikdarın var karis bana silahtar bölüğünden Mehmed Bey nam kimesneden demürün ve kın ile on altı altuna itdim Ali beyin mülkü idüğün bilmezdim*”

¹³⁸ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 42, s. 5/15.

¹³⁹ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 42, s. 6/18.

¹⁴⁰ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 8, s. 18/3.

deyü inkâr etmiştir. Ali'den beyyine talep olunduğunda “*şahitlerim hazır değildir seferdedir*” demiştir.¹⁴¹ Bu davada sirka edildiği iddia edilen hançer detaylı şekilde tarif edilmiştir. Bu tarifi sebebi bulunacak olan bir hançerde bahsedilen mal olup olmadığının anlaşılmasını sağlamaktır. Kayıtlara geçirilmiş diğer davalarda da sirka edildiği iddia edilen malların tarif edildiği, eğer miktarları çok ise bunların belirtildiği görülmüştür. 10 Rebi'ül-evvel 1004/ 13 Kasım 1595 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Ayntab şehrinden Mustafa Çelebi kadı huzuruna gelerek Girit karyesinden Durak bin Ramazan'ı şikâyet etmiştir. Mustafa Çelebi olayı “*karye-i mezbureden Hasan nam kimesnenin evi açılıb külli esbabı ve akçesi sirka olunub zikr olunan esbâbdan mezbur Durak'ın avreti iki ferace ve iki gömlek ve beş makrame ve bir don ve bir tülbind vebir halhal alub mezbur Hasan'ın evine ilişmedi mezbur Hasan'dan sual olunsun*” diyerek anlatmıştır. Hasan'dan olay sorulduğunda bahsedilen esbapları Durak'ın avretinin, kendi zevci olan Elif'e getirdiğini söylemiştir.¹⁴² Recebi'l-mürecceb 998/Haziran 1590 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Tarla mahallesinden Hacı Mahmud isimli kimse kadı huzuruna gelerek, Ayntab mirlivası Mehmed Kethüda ile birlikte, Hacı Hüseyin bin Ali'yi şikâyet etmiştir. Hacı Mahmud olayı “*işbu mâh-ı Saferin yirmi ikinci gecesı ben akrabalarımında idim mezbûr Hacı Hasan'ın duvarı canibinden adam inüp evimin penceresin açup içeri girip kalaydan döğme bir kaftan ve iki muhdem kuşak ve iki dülbend ve bir tay *** ve bir keten gömlek ve bir ferace ve esbâbım sirka olunup mezbûr Hacı Hasan'ın evi canibinden olan duvarımı iz olup *** mezbûr Hacı Hüseyin'dir bundan gayrı kimesne değildir husûsan havlu kapumun önünde olup bekçiyle ta sabaha değın bekleyüp gitmemişlerdir*” diyerek olay ile alakalı sorulmasını talep etmiştir. Bekçi Bekir olaya şahitlik etmiş, Hacı Hüseyin ise olayı inkâr etmiştir.¹⁴³ Recebi'l-mürecceb 998/Haziran 1590 tarihindeki dava kaydında Tövbe mahallesinden Hacı Osman bin İbrahim kadı huzurunda şehir subaşı olan Hüseyin subaşıya şikâyetini bildirmiştir. Gece ile evinin açılıp küllî esbabının sirka olunduğunu söylemiştir. Sirka olunan eşyalarının münakkaş minder ve bir ma'der münakkaş yastık ve *** ve bir el tahta mak'ad ve bir hamam gömleği ve bir ak *** cins ve bir şeş gömlek ve bir kaftan ve bir çuval olduğunu beyan etmiştir.¹⁴⁴ Recebi'l-mürecceb

¹⁴¹ Ayntab Şer'iyye Sicilleri No 7, s. 41/2.

¹⁴² Ayntab Şer'iyye Sicilleri No 42, s. 3/6.

¹⁴³ Ayntab Şer'iyye Sicilleri No 8, s. 37/1.

¹⁴⁴ Ayntab Şer'iyye Sicilleri No 8, s. 12/1.

998/Haziran 1590 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Ammu mahallesinden El-hac Receb bin Ahmed şehir subaşı olan Hüseyin Subaşı ile birlikte kadı huzuruna gelerek aynı mahalledeki Ali bin Zekeriyya'dan şikâyetçi olmuştur. El-hac Receb şikâyetini *“bir aydır vakt-i zahrda evim açılıp bir akl-i mail *** ve bir *** akçesi ziyana hâme ve iki dülbend ve bir köhne çekme kuşak ve bir münakkaş makreme ve iki gömlek ve bir mukaddem tezkib ve bir siyah üstüne işleme altunlu küfem sirka olunup *** sual olunmasını talep ederim”* diyerek anlatmıştır. Ali'den olay sorulduğunda, Receb'in hizmetkârı Ahmed isimli kimseyi kapı önünde gördüğünü ve evine girdiğini anlatmış, Ahmed'in evden eşyalar ile çıkıp sakladığını söylemiştir.¹⁴⁵ 22 Muharrem 980/4 Haziran 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Şehreküstü mahallesinden Ahmed bin Malik Ahmed, Asesbaşı Halil kardeşi ile kadı huzuruna gelerek Mihni bin Hasan'dan şikâyetçi olmuştur. Ahmed *“yedi gün vardır ki ben evimde değil iken avradım yatıp uyurken sabah gün doğduğu zamanında evimden bir alaca bohça içinde iki nakışlı yasdık, bir yerga yasdık, dokuz arşın ak bez, bir dülbent, yetmiş para akçe nakid, bir ibrâr ve bir peçe sekiz adet kızilli mendil, bir kızıl kenarlı kettân, bir saçaklı merheme, bir arşın buçuk kırmızı benâyi ve bir nakışlı şah desturu, bir ak mevrum gömlek, bir sarı benâyi gömlek, bir ak dira bundan gayri bazı hırdavat esbabım sirka olduğu evvel gün sabah vaktinde merkum Mihni kapım önünde durur iken görmüşler”* diyerek olay ile alakalı sorulmasını talep etmiştir. Mihni bu iddiayı inkâr etmiş ve bu esbapları Ahmed'in zevcesinin sabah vakti alaca bir bohça içerisinde Ali Neccar mahallesinde Ali kuyumcuya götürüp sattığını söylemiştir.¹⁴⁶

1.1.4.2. Hayvan Hırsızlığı

İncelenmiş olan Ayıntab şer'iyeye sicillerinde hayvan hırsızlıkları ile ilgili davalar kayıtlara geçirilmiştir. Çalınan hayvanları merkeb ve atların oluşturduğu dikkate değer bir husustur. Bu hayvanlar gündelik yaşamda farklı nedenler doğrultusunda sık olarak kullanıldığından hırsızlıklarıyla karşılaşmıştır. Atların özellikle haberleşmede ana vasıta olarak kullanıldığı, bunun yanı sıra savaşlarda en önemli unsurlardan olduğu bilinmektedir. Atların bu özellikleri nedeni ile taşımacılıkta katır ve merkebler daha yaygın olarak kullanılmıştır. Özellikle dağlık alanlar ve daha engebeli arazilerde

¹⁴⁵ Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri No 8, s. 4/4.

¹⁴⁶ Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri No 166, s. 90/2.

merkeblerden faydalanmanın daha fazla görüldüğü kayıtlardan anlaşılmaktadır.¹⁴⁷ Bunun yanısıra at resmi ve merkeb resmi ismi ile hayvan sahiplerinden vergi alındığı da kayıtlarda bulunmaktadır.¹⁴⁸ Bu vergiler, hayvanların mühim yer işgal ettiğinin bir başka örneğidir. İncelenen davalarda merkeb ve at hırsızlıklarında farklı hadd-i sirkat cezaları uygulandığı görülmüştür.

Rebi'ül-ahir 980/ Eylül 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Asesbaşı olan Zeyd bin Sadık meclise gelip Arab taifesinden Hasan'dan şikâyetçi olmuştur. Zeyd isimli asesbaşı, Elçi taifesinden Mehmed bin Durak ve Pir Budak bin Pir Ahmed ve Hacı Ömer isimli kimselerin merkeb sirka ettiklerini ve “*merkeb sirka idüb elinde bir merkepleri bulunub bundan gayrı üç yoldan dahi varulub Hacı Ömer nam kimesne yoldaşımızın birisi Hasan'dır deyü virüb ol Hasan bu Hasan'dır*” dediğini iddia etmiştir. Hasan'a olay sorulduğunda “*merkum Hacı Ömer'in dediği Hasan ben değilim*” deyip yemin billah etmiştir. Hasan isimli kimsenin beratına hükm olunmuştur.¹⁴⁹ 22 Reb'i-ülahir 980/ 1 Eylül 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Ayıntab subaşı olan Halil bin Sarık kadı huzuruna gelerek Arab taifesinden Mehmed bin Kasım ve Hacı Ömer ve Hacı Yağmur bin Abdülaziz ve Ali bin Ahmed'ten şikâyetçi olmuştur. Şikâyet nedeni olarak bu kimselerin Elçi taifesinden merkeb sirka ittikleridir. Hacı Ömer isimli kimseye olay ile ilgili sorulduğunda olayı inkâr etmiş ve merkum Halil'den beyyine talep olunmuştur. Bu talep üzerine Halil isimli subaşı yemin billah etmiştir.¹⁵⁰ Kayıtlara geçirilmiş olan iki davada sirka edilen hayvanın merkeb olduğu ifade edilmiştir. Mal hırsızlığı kısmında tanımlandığı gibi sirkat suçunda belirli şartlarda el kesme cezası verilir iken merkeb hırsızlığında el kesme cezasına hükmedilmemiştir.¹⁵¹ Ancak el kesme cezasının uygulanmadığı sirkat suçlarında ta'zir cezalarının uygulanmasından dolayı, bu davaların sonucunda da ta'zir cezalarının uygulanmış olabileceğini düşünmek pek mümkündür.

---

¹⁴⁷Tafsilatlı bilgi için bkz. Yusuf Halaçoğlu, “At”, *DİA*, Cilt: IV, İstanbul 1991, s.30.

¹⁴⁸ At resmi ve merkeb resmi de örfi rüsûm arasında kaydedilmelidir. Bunun sebebi özellikle Bağdad, Basra ve Halep civarında bu hayvanların daha ziyâde sütünden, derisinden ve yavrusundan istifade maksadıyla külliyetli miktarda yetiştirilmesidir. Akgündüz, *a.g.e.*, C. I, s.188.

¹⁴⁹*Ayıntab Şer'îyye Sicilleri* No 6, s. 175/5.

¹⁵⁰*Ayıntab Şer'îyye Sicilleri* No 6, s. 176/1.

¹⁵¹Sirkat kısmında Mes'ele: “Zeyd, Amrın haberi yok iken eşeğin alıp gidip satsa sârik olur mu?” Elcevap: “Eli kesilmez.” Düzdağ, *a.g.e.*, s.150.

Muslu bin Sinan kadı huzuruna gelerek Kürd taifesinden *** isimli kimselerden şikâyetçi olmuştur. Muslu olayı “*hamse günü ikinci zamanında imamımız Ali Beyin iki atı sirkat olundukda iş bu Muslu Çelebi Abdi ile Sarimi nam karye kurbunda ardlarından erişüb cenk edip birisini ben kendim mızrak ile urub yıkdım ve baş kesdim ve bağlayub ele getürdük sual olunsun*” diye anlatmıştır. Şikâyetçi olduğu kimseler olayı inkâr etmiş ve Muslu’dan beyyine talep olunmuştur. Udul-i Müslim’den El-hac Ömer bin El-hac Hüseyin, Molla Bekir bin Hasan, Hacı Hamza bin Hacı Ömer, Durak bin Hacı Süleyman, Satılmış bin Hasan, Hasan bin Hacı Mümin ve Molla Yahya bin Halil isimli kimseler şahadet edip “*ikinci zamanında feryâd figân olub varıldıkda imam Ali Beyin üç yaşında bir doru atı mezkûrların ellerinde bulduk şahitleriz*” demişlerdir.¹⁵² Kayıtlara geçirilen davada değinilecek olan husus sirka edilen hayvanın at olduğudur. At hırsızlığı diğer hayvan hırsızlıklarından farklı olarak cezalandırılmıştır. Bunun sebebi atın Türkler’in eski dönemlerinden beri çok mühim bir hayvan olarak görülmesi, sahipleri ve atları arasında bağlılıkların bulunmasıdır. Ayrıca öncelikle savaşlarda ve gündelik yaşamda atların kullanılmış olması da bu durumun sebeplerindendir.¹⁵³ Osmanlı kanunnamelerinde at hırsızlığının cezası el kesme olarak belirlenmiştir. Eğer el kesilmez ise iki yüz akçe cürm alınmasına hükmedilmiştir.¹⁵⁴

---

¹⁵² *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 42, s. 82/345.

¹⁵³ Türklerin atlarına çok bağlı oldukları asırlardır görülen bir durumdur. Hunlar döneminde kendilerini güvende hissetmedikleri vakitlerde atlarının üzerlerinde uyumuşlardır. Bazı Türkler kıyamet günü atlarına kavuşacaklarına inanmışlardır. Ölen kimselerin mezarlarına atları ile birlikte gömüldükleri de bilinmektedir. Osmanlı Devleti’nde de ölen kişinin evinin ya da çadırının etrafında at ile dönülmüş, bir yas alameti olarak eyer atın sırtına ters vurularak cenaze alayının önünde yürütülmüştür. Eski bir Türk atasözünde “at Türk’ün kanatıdır” denilmiştir. Bağlılığın yanı sıra savaşlarda ve gündelik yaşamı etkileyen ekonomide de atlar mühim bir husustur. Dünya üzerinde atı ilk defa ehlileştirip savaş için kullanan Türkler bu sayede savaşlarda birçok başarı kazanmışlardır. Bu yine bir atasözünde “at işler, er övünür” olarak anlatılmıştır. Ayrıca atlar sütünden ve etinden yararlanılması gibi ekonomik sebeplerle de önemli görülmüştür. Türklerin içeceği olan kımız at sütünden oluşmaktadır ve kültürde oldukça büyük bir yere sahiptir. Bunların yanısıra atların ulaşım aracı olarak da kullanılması, gündelik yaşam içindeki yerlerinden birini oluşturmuştur. Saadettin Yağmur Gömeç, “Türk Kültüründe At”, *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır (6-8 Mayıs 2016)*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya 2016, s.821-825.

¹⁵⁴ Fatih Sultan Mehmed’in Umumi Osmanlı Kanunnamesi El-Fasl ‘üs-Sâlis Fi Şîrb’îl-Hamri Ve’s-Serikati Ve’l-Bühtân “Eğer at uğurlarsa, elin keseler; kesmezlerse iki yüz akçe cürm alına.” Akgündüz, *a.g.e.*, C. I, s.349.

İKİNCİ BÖLÜM

KISAS, DİYET VE TA'ZİR CEZALARINI GEREKTİREN SUÇLAR

2.1. Kısas ve Diyet Cezalarının Tanımı ve Uygulandığı Suçlar

Cinayet, canın bedenden çıkmasına sebep olan fiil olarak tanımlanmıştır. Haksız yere kasten bir kimseyi öldürmek büyük bir suçtur. Kur'an-ı Kerim'de öldürmenin haklı bir sebep olmadıkça yasaklandığı hükm edilmiştir.¹⁵⁵ Bir kimsenin cinayet işlemesi durumunda hakkında kısas icap ettiği de yine Kur'an-ı Kerim'de hükm olunmuştur.¹⁵⁶ Ancak bu ayetlerin yorumlanması ile kimin öldürülmesine karşılık kimin öldürülebileceği İslam Hukuku'nda görüş ayrılıklarına sebep olmuştur.¹⁵⁷ Kısas cezası, öldürme suçunun yanısıra bir kimsenin organlarına karşı yapılmış olan saldırı ve bir kimseyi yaralama suçlarında da verilmiş olan cezadır.¹⁵⁸

Cinayetler ve yaralamalar kasıt bulunup bulunmama bakımından üçe ayrılmıştır: 1- âmden (kasden) 2-şibh-i âmd(kasda benzer) 3-hataen işlenen cinayet ve yaralamadır. Bir kimse cinayet işlemeyi ya da tecavüz etmeyi kasteder ve yaptığından dolayı sonuç doğarsa âmden cinayet olmuş sayılır. Eğer kasden tecavüz eder ama sonucun doğmasını maksad edinmez ise şibh-i âmden cinayet olmuş sayılır. Tecavüz etme maksadını dahi taşımasa bu hataen işlenmiş cinayet sayılır.¹⁵⁹ Benzer biçimde bir

¹⁵⁵“Haklı bir sebep olmadıkça Allah'ın dokunulmaz kıldığı cana kıymayın. Bir kimse haksızlıkla öldürülürse velisine yetki verdik; ancak o da öldürme hususunda haksızlığa sapmasın; çünkü o, yeterince yardıma mazhar olmuştur.” Kur'an-ı Kerim, İsrâ 33.

¹⁵⁶“Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında kısas size gerekli kılındı. Hüre hür, köleye köle, kadına kadın. Ancak her kime, kardeşi tarafından bir şey başılsanıza artık ona hakkaniyetle uymalı ve diyeti ona güzellikle ödemelidir. Bu, rabbinizden bir hafifletme, bir rahmettir. Bundan sonra kim haddi aşarsa ona elem verici bir azap vardır.”

“Kısasta sizin için hayat vardır, ey akıl sahipleri, umulur ki sakınırsınız.” Kur'an-ı Kerim, Bakara 178,179.

¹⁵⁷ Katilin öldürülmesi, tecavüz ve zulmün önüne geçilmesi isteniyorsa kısasta mümasalet(misli ile karşılık verme) ile mümkündür. O sebeple, öç alma durumunun ortaya çıkmaması için katilden başkası öldürülemez. Hanefilere göre katilden başkası öldürülemez sadece katil kimse öldürülür. Buna binaen ayet, katil olan hür kimsenin köleyi öldürmesi karşılığında öldürülemeyeceğine veya erkeğin kadın karşılığı ya da kadının erkek karşılığı öldürülemeyeceğine delil olmaz. Mâliki ve Şafîilere göre ise Allah eşitliği vâcib kılmıştır sonra da eşitliği açıklamıştır. Hür kimseye hür kimse, köle kimseye köle kimse, kadına kadın vacip olur. Ancak, erkeğin kadın karşılığında öldürülmesine icmâ görüş birliği etmektedir. Zuhayli, *a.g.e.*, C. VIII, s.12.

¹⁵⁸ Ebu Zehra, *a.g.e.*, C. I, s.92.

¹⁵⁹Bu ayrımın yanısıra hataen öldürme ve yaralamanın hükmünde olan ve ölüme sebebiyet verme (tesebbüben katl) suçları da bazı İslam mezhepleri tarafından bu ayırmda kabul edilmiştir. Zuhayli, *a.g.e.*, C. VIII, s.12; yanlışlıkla öldürme de ikiye ayrılır: Kasıttan yanılma ve fiilde yanılma. Kasıttan yanılmaya misal olarak görülen karartıyı av sanıp vurma, fiilde yanılmaya misal olarak belli bir hedefe

kimse bir organa saldırmayı ve yaralamayı maksad edinir ve sonuç doğar ise âmden cerh, saldırma ve yaralamayı maksad edinmez ancak sonuç doğar ise şibh-i âmd, yaralamayı dahi maksad edinmez ise hataen cerh meydana gelmiş kabul edilir.

Kıyas; kasden işlenen adam öldürme veya müessir fiil (yaralama) suçunun fâilinin, işlediği fiil cinsinden ve ona denk bir ceza ile cezalandırılmasını, fıkhıdaki kullanımı ile ise kasten öldürdüğü kişiye karşılık fâilin öldürülmesini, kasten işlediği yaralama sonucu mağdurda bedenî-fizikî zarar meydana getiren kimsenin benzeri şekilde cezalandırılmasını ifade etmektedir.¹⁶⁰ Bir kimseye öldürme ve yaralama karşılığı kıyas uygulanabilmesi için suçluda olması gereken dört şart bulunmaktadır.¹⁶¹ Bir kimsenin organlarına karşılık işlenen saldırı ve yaralama suçlarında İslam fukahasının icmâsı ile diş, burun, göz ve kulakta uygulanan kıyasın, el ve ayakta da uygulanacağı kabul görmüştür. Ayrıca el ve ayak parmaklarında da bu kıyas uygulanmıştır.¹⁶² Diyet ise bir kimsenin haksız yere öldürülmesi, yaralanması ya da sakat bırakılması durumunda kıyas uygulanmadığı hallerde ceza veya kan bedeli olarak ödenen mal veya parayı ifade etmektedir.¹⁶³

Âmden katlin hükmü, şeraiti mevcut ise kıyas, maktulün mirasından ve vasiyetinden mahrumiyet ve uhrevî mesuliyettir. Şibh-i âmdin hükmü, diyet-i mugallâza¹⁶⁴, keffaret¹⁶⁵, miras ve vasiyetten mahrumiyet ve uhrevî mesuliyettir. Hataen katlin

---

atılan okun bir kimseye gelip öldürmesi verilebilir. Yanlışlıkla öldürmenin hükmünde olan cinayetlere ise, uykuda olan kimsenin yuvarlanıp bir diğer kimsenin üzerine düşmesiyle düştüğü kimsenin ölmesi misal verilmiştir. Ölümüne sebebiyet vermede ise başkasının mülkünde kuyu kazan kimsenin, mülk sahibinin kuyuya düşüp ölmesine sebep olması misal verilmiştir. Burhanüddin Ebu'l-Hasan Ali bin Ebu Bekir El Merginâni, *El-Hidâye Tercemesi*, (Ter. Ahmed Meylâni), C. IV, Hayrettin Kahraman Neşriyat, İstanbul 1991, s.251-253.

¹⁶⁰ Şamil Dağcı, "Kıyas", *DİA*, C. XXV, Ankara 2002, s.488.

¹⁶¹ Bunlar; akıl ve baliğ olması, öldürmeyi ve yaralamayı kasd etmiş olması, mutlak öldürmeyi ve yaralamayı kasd etmiş olması ve istek ve tercih sahibi olmasıdır. Küçüğe yahut deli olan kimseye kıyas cezası uygulanamaz. Ancak sarhoş olan kimseye kıyas uygulanabileceğine icmâ ile görüş birliği vardır. Cinayeti işleyen kimsenin kasdında canını çıkartma bulunmalıdır. Bununla ilgili herhangi bir şüphe bulunmamalıdır. İslam fukahasının görüş birliği ile cinayete zorlayan kimse ile zorlanan kimseye de kıyas uygulanır. Zuhayli, *a.g.e.*, C. VIII, s.54.

¹⁶² Ebu Zehra, *a.g.e.*, C.II, s.314.

¹⁶³ Ali Bardakoğlu, "Diyet", *DİA*, C. IX, İstanbul 1994, s.473.

¹⁶⁴ Şibh-i âmd suretiyle vuku bulan bir katilden dolayı verilmesi gereken diyet ki ağırlaştırılmış bir diyet olarak geçer. Dört neviden yirmi beşer adet olmak, kırkı tanesinin karnında yavruları olmak üzere, yüz devedir. (bu neviler: bint-i mehas, bint-i lebun, hıkka ve cezea denilen develerdir) Ebu Zehra, *a.g.e.*, C. VIII, s.96.

¹⁶⁵ İş görmeye engel ayıplardan uzak olan, Müslüman bir kadın ya da erkek köle azad etmektir. Buna imkânı olmayan kimseler peş peşe altmış gün oruç tutarlar. Buna da imkânı olmayan kimseler Şafî mezhebinin görüşüne göre altmış fakirin iki vakit karnını doyurur, diğer görüşlere göre ise birşey yapmaları gerekmez. el-Maverdi, *a.g.e.*, s.441.

hükmü şibh-i âmdin hükmüyle aynıdır. Diyetin miktarı öldürülen kişiye göre değişmektedir. Âmden cerhin hükmü mikdarda mümkünlük olduğu takdirde kısasdır. Olmadığı takdirde ise diyet veya hükümet-i adil yani bilirkişinin takdir edeceği diyettir. Hataen cerhin hükmü mecruhun uzvu tamamen kesilmiş ya da zâil olmuş ise diyettir. Böyle olmamış ve ayıp sayılacak bir eser kalmış ise hükümet-i adildir.¹⁶⁶ Ayrıca yaralama çeşitleri de kendi içinde ayrılmış ve yaranın durumuna göre diyet belirlenmiştir.¹⁶⁷

2.1.1. Adam Öldürme (Katl) Suçu ile İlgili Dava Kayıtları

İncelenmiş olan Ayıntâb şer'iyye sicilleri içerisinde adam öldürme ile ilgili davalara rastlanmıştır. Bu davalar içerisinde kasden, kasd benzeri ya da hataen öldürme şekillerine örnek beyanlar ve olaylar bulunmaktadır.

Evail Muharrem 980/Mayıs 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Iraz binti Abdülkadir kadı huzuruna gelerek Kayad bin Tahir, Süleyman bin Sübhan ve Serdi isimli kimselerden şikâyetçi olmuştur. Iraz binti Abdülkadir zevci Ali bin Şadilharab'ın ismi geçen kimseler tarafından öldürüldüğünü ve kısas talep ettiğini beyan etmiştir.¹⁶⁸ Safer 980/Haziran 1572 tarihinde görülen diğer davada Şambayad taifesinden Süleyman bin Sübhan kadı huzuruna gelmiştir. Süleyman isimli kimse "*Karye-i Sarut'dan olub işbu mah-ı Muharrem'in ikinci gecesi evinden gelüb şehre gider iken yol üzerinde mecruhen maktul Ali bin Şariharab'ı Kayad nam kimesne katl itdikde ben dahi ittifakda bile idim merkum Ali'yi ben bile öldürdüm*" diyerek cinayeti itiraf etmiştir.¹⁶⁹ Kayıtlara geçirilen davada ilk olarak şikâyette bulunduğu ve kısas talep edildiği beyan edilmiştir. Görülen ikinci davada ise suçlanan

¹⁶⁶ Tesebbüben katlin hükmü yalnızca diyetten ibarettir. Tesebbüben cerhin hükmü de hataen vuku bulan cerh gibidir. Bilmen, *a.g.e.*, C. III, s.58-59.

¹⁶⁷ Harisâ: basit yaralamadır. Derinin çizilip kan çıkmasıdır ve diyet gerekmez. Dâmiye: derinin çizilip kan çıkması halidir ve diyet gerekmez. Dâmiğa: derinin çizilip kan çıkıp akmasıdır ve diyet gerekmez. Mütelâhime: deri ile birlikte biraz da et kesilen yaralamadır. Cezası karara bağlıdır. Bâziğa: derinin ete kadar soyulmasıdır ve cezası karara bağlıdır. Sumhak: etin kemiğe kadar kesilip kemik yüzeyinde sadece ince bir zar kalmasıdır ve yaraya göre kıymet belirlenir. Mûzıha ve Mudıha: derinin, etin ve zarın tamamen kesilip kemiğin de yarılmasıdır. Cezası kısastır ancak affedilirse beş deve diyet gerekir. Hâşime: kemik dâhil herşeyin kesilmesidir. On deve diyet gerekir ancak yaralı, kısas talep edemez. Münakkile: kemiğin tamamen kesilip yerinden ayrılmasıdır ve on beş deve diyeti vardır. Memume: kafanın derisini, kemiğini ve beyin zarını yarıp dimağa(beyne) kadar ulaşan yaradır. Diyeti üçte bir diyettir. Karın boşluğuna ulaşan yaralarda üçte bir tam diyet cezası vardır. Vücutta yapılan yaralamalardan yalnızca yedinci derece olan mûzıhaya diyet uygulanır diğerlerine uygulanmaz. Azaların birçoğu kesilmiş ise her organın diyeti ayrı ayrı alınır. el-Maverdi, *a.g.e.*, s.439-440.

¹⁶⁸ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 65/357.

¹⁶⁹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 64/346.

kimselerden Süleyman isimli kimse, kadı huzurunda işledikleri cinayeti itiraf etmiştir. İslam Hukuku uygulamalarında bahsedildiği gibi birini kasden öldürmenin cezası aynı şekilde katilin öldürülmesidir.¹⁷⁰ Burada cinayeti işleyen birden fazla kişinin öldürülmesine de fetvalar ile hüküm verilmiştir.¹⁷¹ Ancak kısas yapılmayan durumlarda diyet ödenmesine kanunnamelerde hükmedilmiştir.¹⁷² Cinayet işlediğini itiraf etme dava kaydına diğer bir örnek Evâhir Rebiü'l-evvel 1007/Ekim 1598 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davadır. Hayık mahallesinden Mustafa bin Zeki kadı huzuruna gelerek Hüseyin bin İbrahim'den şikâyetçi olmuştur. Mustafa bin Zeki, Hüseyin bin İbrahim'in, kardeşini bıçak ile vurup öldürdüğünü ifade etmiştir. Kardeşinin ölümü üzerine Hüseyin bin İbrahim'in sahip olduğu yerin diyet olarak Mustafa bin Zeki'ye verildiği ve dava ile kavganın bittiği kayda geçirilmiştir.¹⁷³ Görülen diğer davada Hüseyin bin İbrahim öldürdüğünü itiraf etmiştir. Mustafa bin Zeki'ye, kardeşi Mehmed'in diyetini ödediği ifade edilmiş ve Hüseyin bin İbrahim'in beraatına hüküm olunmuştur.¹⁷⁴ Bu dava kayıtlarında cinayeti kabul eden kimsenin maktulün ailesine diyet ödediği ve bu şekilde davanın sona erdiği görülmektedir. 16 Rebi'ül-ahir 980/ 26 Ağustos 1572 tarihli davada ise yara sebebiyle bir kimsenin öldüğü kayıtlara geçirilmiştir. Satılmış isimli kimse kadı huzuruna gelerek Mehmed bin Satılmış ve Kör Mehmed isimli kimseleri şikâyet etmiştir. Şikâyetini “ *babamız Hüseyin 16 Rebi'ül-ahir günü *** karyesinden gelüb karye-i mezburdan Mehmed bin Satılmış ve Kör Mehmed dört kimesne ile beraberce oturub mezburan Mehmed ve Kör Mehmed babayla döğüşüb mezbur Hüseyin'in başına bir urub, başını yarub mah-ı mezkûrun yirmi ikinci gicesi maktul oldu üzerine varulub ahvali keşf olunmasın taleb ideriz*” diyerek ifade etmiştir. Maktul Hüseyin'in üzerine gidip keşif yapıldığında sol kaşının ucuna harb ile yarılmış olduğu görülmüştür. Mehmed'e olay sorulduğunda “*mah-ı mezkûrun on altıncı günü dört kimesne ile oturur iken Kör Mehmed ile ikimiz döğüşür iken mezbur Mehmed'in mezkûr yerde oturub vurmak kasd itdiğimden, mezbur*

¹⁷⁰ “Ve adam öldüren kimesneyi öldürdüğü kimesnenin yerine öldüreler.” Akgündüz, *a.g.e.*, C. III, s.192.

¹⁷¹ Katil kısmında: Mes'ele:” Zeyd ve Amr ve Bekr alet-i cariha ile bigayri hakkın Beşri katl eyleseler, verese talebiyle cümle katl olunur mu?” Elcevap: “Olunur, yüz ise de.” Düzdağ, *a.g.e.*, s.153.

¹⁷² Yavuz Sultan Selim Hân Kanunnamesi: “Eğer bir kimesne adam öldürürse yerine kıyas ederlerse cürm yoktur. Eğer etmeseler yahud kısas lazım gelir katl olmasa, ganiden dört yüz akçe, mütevassıt'ul-hâlden iki yüz, fakirden yüz akçe cerîme alına, ziyade fakirden elli akçe cürm alına.” Akgündüz, *a.g.e.*, C. III, s.90.

¹⁷³ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 42, s. 28/115.

¹⁷⁴ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 42, s. 29/117.

Hüseyin'in sol kaşının ucuna dokunub, başın yarılıb, mecruh olub cerahat tesir idüb maktul oldu" diye beyan etmiştir.¹⁷⁵ Görülen bir diğer davada Satılmış bin Hüseyin kadı huzuruna gelerek "*babamız Hüseyin 16 Rebi'ül-ahir günü *** karyesinden gelüb, mezbur Mehmed mezbur babamız Hüseyin'i urub sol kaşının ucuna harb idüb altı gün sonra fevt oldu diyeti taleb iderüz*" diye beyan etmiştir. Mehmed bin Satılmış'a sorulduğunda "*gice işbu Kör Mehmed ile bağ hususunda karşılaşub mezbur Kör Mehmed'i döğmeyib mezbur Hüseyin'in sol kaşının ucuna başına dokunub mecruh olub altıncı gün fevt oldu*" diye cevap vermiştir.¹⁷⁶ Kayıtlara geçirilmiş olan bu davada şikâyetçi olan kimse babasının başına bilerek vurulup yarıldığını iddia etmiştir. Yapılan keşiften sonra babasının kaşında meydana gelen cerahat sebebi ile öldüğü anlaşılmıştır. Suçlanan kimseler ise cerahatin istemeden olduğunu iddia etmişlerdir. Yaralamanın bilerek yapıldığı iddiası doğru ise şibh-i âmden cinayet söz konusudur yani öldürme kasdı olmasa da saldırı bulunmaktadır. Çünkü döverek ölüme sebep olma kasıt benzeri öldürmenin içinde kabul edilmiştir.¹⁷⁷ Ancak hataen öldürme var ise ne yaralama ne öldürme kasdı bulunmaktadır. Bu davada olaya herhangi bir şahit bulunmadığından hangi iddianın doğru olduğunu, dolayısı ile cinayetin hangi şeklinin gerçekleştiğini anlamak pek mümkün değildir.

Evahir Muharrem 980/Haziran 1572 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada Ayıntab sancak beyi olan Abdi Beğ adamlarından Kavak Çavuş kadı huzuruna gelerek Sarut karyesinden Ahmed bin Cafer'den şikâyetçi olmuştur. Şikâyet sebebi aynı karyeden Şadi isimli kimsenin öldürülmüş olmasıdır. Şadi isimli kimsenin katli hususunda "*Ahmed'in marifeti deyü birinci gün beğın marifeti ile hapsolub bi haspüş (hilekâr) şeri olmayub üzerine nesne sabit maktul merkumun katli hususunda bile marifeti olmadığına yemin olsun*" deyip talep edilmiştir. Ahmed bin Cafer Şadi'nin katli hususunda ilgisi olmadığına yemin billah ettirilip bu cinayetten beratına hükm olunmuştur.¹⁷⁸

¹⁷⁵Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 6, s. 173/3; Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 6, s. 170/4.

¹⁷⁶Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 6, s. 174/1; Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 6, s. 174/2; Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 6, s. 174/3.

¹⁷⁷" Bir bakıma kastın var olup olmadığı, ancak katilin kullandığı vasıtaya bakılarak tespit edilir. Kılıç, bıçak, ok mızrak, keskin taş, sivri ağaç gibi şeyler katil aleti sayılır. Yakarak öldürmek, kasten adam öldürmeye, dayak atarak öldürmek ise, kasıt benzeriyle öldürmeye girer. Ebu Hanife ise, sadece, bir uzvu vücuttan ayırabilecek bir silah ile işlenen fiili, kasten işlenmiş sayar. Demir, ağaç vs. gibi bir aletle öldürmeyi, kisası gerektiren adam öldürme olarak kabul etmez." Akbulut, *a.g.m.*, s.170-171.

¹⁷⁸Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 6, s. 212/5.

Gurre-i şehri Muharremü'l-harameyn/4 Ağustos 1598 tarihinde Harmanlı'da yaşayan Kürd Halil bin Nur Ali kadı huzuruna gelerek oğlu Mehmed'in öldürülmesi hakkında şikâyetçi olmuştur. Zilhiccenin otuzuncu günü salı günü Harmanlı cemaatinden Kör İsa ve Deli Abdullah bir yoldaşları ile şehirden altın satmış gelirken Çelebi isimli kimse ile Buldak isimli kimsenin müşterek oldukları bağa girdikleri iddia edilmiştir. Girdikleri bağda üzüm kestikleri sırada oğlu bağcı Mehmed'in engellemeye çalışması üzerine bir çakmak taşı ile sağ kulağının altına vurup ağzından ve burnundan kan geldiği ve öldüğü ifade edilmiştir. Keşif yapılması ile öldüğü görülmüş, Kör İsa ve Deli Abdullah'tan şikâyetçi olunmuştur.¹⁷⁹ Bu dava kaydında şikâyetçi olunan iki kişi bulunmaktadır. Olayda bağcı Mehmed'i öldüren kimsenin kim olduğu ya da her ikisinin olup olmadığı belirtilmemiştir. Verilen fetvalarda, birden fazla kimsenin bir kimseye saldırması ve yaralaması durumunda, kimin sebep olduğu yara ile öldüğünün bilinmeyeceği ve bu nedenle kısasın tüm kişilere uygulanacağına hüküm edilmiştir.¹⁸⁰

7 Muharrem 980/20 Mayıs 1572 tarihindeki davada Küçük karyesinden Hac Hüseyin bin İsmail kadı huzuruna gelmiştir. 6 Muharrem 980/19 Mayıs 1572 tarihinde Uncu oğlu Abdülgaffar'ın kendi mülk evinin avlusu içerisinde karnından hançerle vurulup öldürülmüş şekilde gördüğünü iddia etmiştir. Keşif yapılmış ve kendi mülk evinin avlusu içerisinde karnı hançerle vurulup arkası üzere yatar şekilde ölü olduğu görülmüş.¹⁸¹ 9 Muharrem 980/22 Mayıs 1572 tarihinde görülen diğer davada Abdülgaffar bin Azap'ın annesi Şah Paşa binti Kulu, zevcesi Sitti binti Durak ve yetimlerinin vasisi olan Hacı Hüseyin bin Hacı İsmail kimse ile kavga ve davalarının olmadığını beyan etmişlerdir.¹⁸² Bu davada öldürülen kimsenin yakınlarının yapmış olduğu beyan, kısas cezasında değişiklik yapılmasına neden olmaktadır. Öldürülen bir kimsenin yakınlarının suçlu olan kimseyi affetmesi ya da peşin ile veresiye bir bedel ile sulh yapılması durumunda katile verilecek olan kısas cezası düşürülmüştür. Ancak affetme sonucu cezanın düşürülmesi hiç ceza almayacağı manasına gelmemiş ve suçlu

¹⁷⁹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 42, s. 66/282.

¹⁸⁰ Katil kısmında: Mes'ele: "Otuz nefer kimse alet-i cariha ile darb ettiklerinden sonra fevt oldukta, içlerinden Amrın darbindan fevt olduğu zahir ve sabit olucak, Amrın gayrilerine dahi şer'an diyet lazım olur mu?" Elcevap: "Tamam şüphesiz sabit ise Amr kısas olunur. Amma sairlerinin dahi cerahati olucak, cümlesi kısas olunmak lazımdır. Yalnız Amr yarasından fevt olduğu bilinmez. Meğer Amr boynunu vurmuş ya da boğazlamış ola." Düzdağ, *a.g.e.*, s.153.

¹⁸¹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 51/272.

¹⁸² *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 55/291; *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 55/292; *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 55/293.

kimseye diyet uygulanmıştır.¹⁸³ Ayrıca bu dava üzerinden kasame konusuna da değinmek faydalı olacaktır. Katili bilinmeyen bir öldürme olayında, cesedin bulunduğu yeri, böyle bir olayın gerçekleşmemesi için kontrol eden kimseler var ise diyet o kimselerden temin edilir. Eğer ceset bir köy, kasaba gibi yerlerde bulunur ise daha yakın olduğu yerdeki kimseler bu diyeti ödemekle yükümlüdür. Ölünün bulunduğu toprak sahipleri de kasameye tabi tutulmuşlardır.¹⁸⁴

Rebiü'l-ahir 1007/Kasım 1598 tarihindeki davada Mahmazor karyesinden Hacı Ahmed bin Hacı Hüseyin ve Hacı Salih bin Hacı Hüseyin ve Satılmış bin Durmuş ve Hasan bin Hara Cuma kadı huzuruna gelerek Ebubekir bin Hamza'dan şikâyetçi olmuşlardır. Ebubekir'in babasının, üzüm bağında yaralandığı ve öldüğü, ölmeden evvel keşif parasının kendi malından verilmesini talep ettiği ifade edilmiştir. Ancak Hacı Ahmed bin Hacı Hüseyin ve Hacı Salih bin Hacı Hüseyin ve Satılmış bin Durmuş ve Hasan bin Hara Cuma kendi mallarından harcama yapıldığını daha sonra ise geri aldıklarını iddia edip kavgaları ve davaları olmadıklarını söylemişlerdir.¹⁸⁵ Öldürme davalarında geçen keşif, olay mahallinin incelenmesi, olayın oluş şekli ve alet-i cârihanın türü ile suç delillerinin incelenmesi olarak gerçekleştirilmektedir. Kanunnamelerde de keşif yapılması hükmedilmiştir.¹⁸⁶ Yaralama olaylarında ise olay mahalli pek önem arz etmemekte, yaralanan kişi kadı huzuruna gelmektedir. Öldürme ve yaralama olaylarıyla ilgili olarak vücut ve ceset üzerinde yapılan keşiflerde kadının görevlendirdiği naib ile beraber olay mahalline giden bilirkişi heyetinin kalabalık olması dikkati çeken bir husustur. Yapılan keşif sonrası bir belge tutulduğu ve keşif yapan kimselerin burada şuhudü'l-hal olarak şahit yazıldığı görülmüştür.¹⁸⁷ Bu davada

---

¹⁸³“Bedelin diyet cinsinden olub olmaması ve diyet miktarından fazla bulunup bulunmaması müsavidir. Fakat diyet miktarından fazla bir şey üzerine sulh yapılmaması caiz değildir.” Bilmen, *a.g.e.*, C. VIII, s.99.

¹⁸⁴ Bu kimseler öldüreni bilmediklerine yemin ettiklerinde kendilerinden diyet alınır. İçlerinden bir kimse yemin etmez ise ya edene kadar hapsedilir ya da bütün diyeti onun ödemesine hükmedilir. Akbulut, *a.g.m.*, s.173.

¹⁸⁵*Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 42, s. 54/235.

¹⁸⁶ “Eğer mahalle ya köy arasında maktul bulunsa, elbette teftiş edüb katili bulduralar veyahut diyetle çekdüreler. Eğer eser-i katil bulunmazsa nesne lazım gelmez, incitmeyeler.” Akgündüz, *a.g.e.*, C. III, s.90.

¹⁸⁷ Keşif raporları ile alakalı tafsilatlı bilgi için bkz. Özen Tok, “Kayseri Kadı Sicillerindeki Yaralanma ve Ölüm Vakalarıyla İlgili Keşif Raporları(1650-1660)”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.22, Kayseri 2007/1, s. 327-347.

yer alan keşif parası da yapılacak olan keşif için temin edilen paradır ve ölen kişi ölmeden evvel kendi mallarından karşılanmasını istemiştir.

2.1.2. Yaralama (Cerh) Suçu ile İlgili Dava Kayıtları

İncelenmiş olan Ayıntâb şer'iyye sicilleri içerisinde bulunan yaralama ile ilgili dava kayıtları, kesici ve delici alet ile yaralama başlığı altında izah edilmiştir.

2.1.2.1. Kesici ve Delici Alet ile Yaralama

İslam Hukuku'nda kesici ve delici aletler ile yaralama, kısas cezası gerektiren suçları oluşturmaktadır. Bıçak, hançer, ok, kılıç, mızrak, keskin taş, sivri ağaç gibi cisimler kullanılarak yapılan yaralamalar kasden yaralama ve uzuv katli olarak kabul görmüştür. Ancak kesici ve delici aletlerin dışındaki aletlerle de yapılan yaralamalar ve uzuv katlinde, eğer bilerek ve isteyerek yapılmış ise gerekli şartlar sağlandığında kısas uygulanmıştır. Kısasın uygulanmadığı durumlarda ise diyet ödenmiştir.¹⁸⁸

İncelenmiş olan Ayıntâb şer'iyye sicilleri içerisinde bıçakla yaralama ile alakalı pek çok kayıt olduğu görülmüştür. Bu davaların bazılarında suçlu kimselerin fiili kabul ettiği, bazı kimselerin inkâr ettiği, şahitlerin şهادetleri ile olayların açığa çıkarıldığı, karşılıklı anlaşmazlıklar nedeni bıçak çekildiği gibi beyanlar bulunmaktadır. Evahir Receb 962/11-20 Haziran 1555 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada Nagahar karyesinden Cuma bin Ali kadı huzuruna gelerek Mehmed bin Hacı Hüseyin'den şikâyetçi olmuştur. Şikâyetçi olmasının sebebinin ise Mehmed'in kendisini bıçak ile yaralaması olarak göstermiştir. Olay Arık temizleme (İyritlar- Ayırtlar) sırasında Ali'nin Mehmed'in üzerine kürek ile çamur atması ve buna sinirlenen Mehmed'in bıçak ile yaralamasıdır. Mehmed, kendisine olay sorulduğundan olayı aynı şekilde anlatmış ve yaralandığını kabul etmiştir.¹⁸⁹ Bu davada hakkında iddiada bulunan kimse olayı kabul etmiştir. Ancak kanunnamelerde verilen hükümler ile bir kimsenin iddiasına, eğer karşıdaki kimse olayı kabul etmez veya olaya şahit bulunmaz ise, eğer suçladığı kimse ile husumeti var ise itibar edilmemiş ve suçlanan kimseye ceza uygulanmamıştır.¹⁹⁰ 13 Safer 980/25 Haziran 1572 tarihli davada Çukur

¹⁸⁸ Buradaki belirli şart, uzuvlar ya da yaralar arasında denklik olması durumudur. Bu denklikte iki mahal arasındaki fayda gözetilmiştir. Hududları belli olmayan yara ve uzuv katlinde kısas uygulanamaz. Akşit, *a.g.e.*, s.126-127.

¹⁸⁹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 4, s. 28/7.

¹⁹⁰ "Bir mecruh beni filan kimesne urmuştur dese itibar yoktur. Meğer ol kimesne sabıkan müttehem ola veya mecruh ile adaveti ola. Kadı marifeti ile örfe kabil olur." Akgündüz, *a.g.e.*, C. VI, s.467.

mahallesinden Abdülkani bin Hacı Mehmed, tekrar Ali subaşı ile birlikte kadı huzuruna gelerek aynı mahalleden Halil bin Bayram'dan şikâyetçi olmuştur. Abdülkani “*Bir husus için yüz yüze karşılaşub işbu Halil vurmak kasdı ile bıçak çekti*” demiştir. Halil bin Bayram’a sorulduğunda “*Abdülkani bana namakul kelimat etti. Ben de vurmak kastıyla bıçak çekdim*” demiştir.¹⁹¹ 29 Zilhicce 979/ 13 Mayıs 1572 tarihli davada Asesbaşı Halil tarafından Hacı Mehmed bin Sıddık ve Yahya bin Arap ve Hamza bin Süleyman ve Ali bin Hacı Muhsin kadı huzuruna getirilmişlerdir. Bu kimseler karşılıklı bıçak çekip dövüşüklerini itiraf etmişler ve itirafları kayda geçirilmiştir.¹⁹² 7 Muharrem 980/20 Mayıs 1572 tarihli davada Kozluca mahallesinden Cuma bin Mehmed, Mehmed bin Hacı Bekir, Kara Ahmed bin Mehmed, Abdülaziz bin Çeyre, Mehmed bin Bekir Çelebi ve diğerleri kadı huzuruna gelerek Emir Hac bin Kasım’ı şikâyet etmişlerdir. Emir Hac bin Kasım’ı mahalle bekçilerinin sarhoş olarak yakaladığını, kendilerine bıçak çekip karılarına küfür ettiğini iddia etmişlerdir. Emir Hac bin Kasım inkâr etmiş ancak şahitlerin şهادetleriyle dava kayıtlara geçirilmiştir.¹⁹³ Safer 980/Haziran 1572 tarihli dava kaydında Cabi mahallesinden Maksud Ali bin Ali kadı huzuruna gelmiştir. Çakır Bucağında kendi bostanında Ali bin Ali Emir’e bıçak çekip bir tülbendini aldığını itiraf etmiştir.¹⁹⁴ Rebi’ül-ahir 980/Ağustos 1572 tarihli dava kaydında Mehmed bin Timur kadı huzuruna gelerek Mehmed bin *** ve Hızır bin Kürt Hamza isimli kimselerden şikâyetçi olmuştur. Mehmed şikâyet nedenini “*mezburan beraber bana urmak kasdıyla bıçak çekti sual olunsun*” diyerek beyan etmiştir. Mehmed ve Hızır isimli kimselere sorulduğunda ikrar edip “*su üzerine bostan için sözümüz karşılaşub urmak kasdıyla birbirimize bıçak çekdik*” diye ifade etmişlerdir.¹⁹⁵ Rebi’ül-ahir 980/Ağustos 1572 tarihindeki davada Urul karyesinden Hızır bin Abdullah kadı huzuruna gelerek Mehmed bin Abdullah’tan şikâyetçi olmuştur. Hızır şikâyetini “*bostan suvarır iken sözümüz karşılaşub merkum Mehmed urmak kasdıyla bana bıçak çekdi mucibi taleb iderim*” diye beyan etmiştir. Mehmed’den sorulduğunda “*merkum Hızır’a urmak kasdıyla bıçak çekdim*” diye itiraf etmiştir.¹⁹⁶ Bu iki davada bostan sular iken suyun kullanımı

¹⁹¹ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 6, s. 189/5.

¹⁹² *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 166, s. 30/154.

¹⁹³ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 166, s. 50/264.

¹⁹⁴ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 166, s. 60/319.

¹⁹⁵ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 6, s. 141/5.

¹⁹⁶ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 6, s. 100/5.

hakkında sorun yaşandığı ve bıçak çekildiği beyan edilmiştir. Osmanlı toplumunda daha çok kimselerin kendi sahibi oldukları mülk sularını kullanmıştır. Ev ve bahçe gibi müstakil alanlarda sulama ve içmede içme suyunun yerine kuyu suyunun kullanımı daha yaygın bir uygulamadır. Bazen mülk suların başkalarına kiralandığı da kayıtlarda görülmüştür. Bu kullanımlar kurallara bağlanmış olsa da genellikle bazı sorunlar yaşanmıştır. Bu hususta en çok rastlanan ihtilaf meselesi, kişinin müstakil bahçesinde akan ve kendi mülkü olan suyuna bir başkasının haksız yere müdahale ederek, suyun yatağını değiştirip kendi bahçesine ya da tarlasına akıtmasıdır. Bu durumda sahibin, suyu geri almak için uzun zamandır kullandığını ispatlaması gerekmektedir.¹⁹⁷ Kayıtlara geçirilen bu davalarda da meselelerin bu nedenler yüzünden çıktığı düşünülebilmektedir.

Rebi'ül-evvel 980/Ağustos 1572 tarihindeki dava kaydında Çukur mahallesinden Ahmed bin Hacı Mehmed, şehir subaşı Rıdvan subaşı adamı kâtip Ali ile birlikte kadı huzuruna gelerek aynı mahalleden Hüseyin bin Muhli'yi şikâyet etmiştir. Ahmed bin Hacı Mehmed “ *işbu Hüseyin ile “divar” yapmak hususundan ötürü sözümüz karşulaşub mezbur Hüseyin bana bıçak çekdi urmak kasdıyla mucibi talep iderim*” diye ifade vermiştir. Hüseyin'e sorulduğunda verdiği ifadeden bıçak çektiği anlaşılmıştır.¹⁹⁸ Davada vurmak kasdıyla bıçak çekildiği beyan edilmiştir. Ancak fiilin gerçekleştiği ile alakalı herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Bu neden ile herhangi bir yaralama yok ise kısas veya diyet cezası verilmesi söz konusu değildir. 1007/1598 tarihli davada Bahadırlı cemaatinden olan Ahmed bin Hamza kadı huzuruna gelerek Veli bin Hasan'dan şikâyetçi olmuştur. Olayda Ahmed bin Hamza'nın Veli bin Hasan'ın bağına girip üzüm kat' ettiği, bunun üzerine Veli'nin Ahmed'i bıçak ile sağ kolundan yaraladığı iddia edilmiştir. Veli bin Hasan yaralama iddiasını kabul etmiştir.¹⁹⁹ 14 Zilhicce 998/14 Ekim 1590 tarihindeki davada Zare Agob bin Keşiş kadı huzuruna gelerek Abdullazza isimli kimseden şikâyetçi olmuştur. Bahçeden gelir iken yolunun üzerine gelip bıçak ile kendisine vurduğunu iddia etmiştir. Abdullazza'ya sorulduğunda bıçak ile vurduğunu kabul etmiştir.²⁰⁰ Aynı tarihli bir

¹⁹⁷ Zafer Karademir, Osmanlı Sosyo-Ekonomik Yaşamında Su: 18. Yüzyıl Eyalet-i Rum Örneği”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı: 29/1, İzmir 2014, s.191-192.

¹⁹⁸ *Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri* No 6, s. 50/1.

¹⁹⁹ *Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri* No 42, s. 53/230.

²⁰⁰ *Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri* No 8, s. 74/2.

başka davada Hatır isimli kimse kadı huzuruna gelerek yine Abdullazza isimli kimseden şikâyetçi olmuştur. Şikâyetçi olmasının sebebi ise Abdullazza isimli kimsenin Hatır'ın sağ eline bıçak ile vurup yaraladığıdır. Sağ elinin parmaklarının yaralı olduğunu göstermiştir.²⁰¹ Yine 14 Zilhicce 998/14 Ekim 1590 tarihinde Yunus isimli kimse kadı huzuruna gelerek Abdullazza isimli kimseden şikâyetçi olmuştur. Şikâyetçi olmasının sebebi Abdullazza isimli kimsenin Yunus'u bıçak ile eline vurarak yaralamış olmasıdır. Yunus elindeki cerahati göstermiştir.²⁰² Kayıtlara geçirilen bu üç davada şikâyetçi olunan kimsenin aynı olduğu ve üç farklı kimseyi bıçakla yaraladığı görülmektedir. Kasden yaralama olarak yapılan bu olaylarda şartlar oluştuğunda kısas cezası uygulanmaktadır.²⁰³ Kısas uygulanmadığı durumlarda ise belirtilen yaralama çeşitlerine göre diyet belirlenmektedir. Rebiü'l-ahir 1007/ Kasım 1598 tarihinde Bahadırlı cemaatinden Yemliha binti Hamza kadı huzuruna gelerek Zeman isimli karyeden Veli bin Hasan'dan şikâyetçi olmuştur. Veli bin Hasan'ın Yemliha binti Hamza'yı büryan (et bıçağı) bıçağı ile sağ kolundan yaraladığı iddia edilmiştir. Veli bin Hasan'ın yaralama üzerine iki yüz kuruş diyet ödediği ve Yemliha binti Hamza'nın kavgası ve davası kalmadığı kayda geçirilmiştir.²⁰⁴ Bu dava kaydında yaralamanın üzerine diyet ödendiği kayıtlara geçirilmiştir. Yaralamanın şiddetine göre kadı tarafından diyetin miktarı tespit edilmiştir. Hasan Şaban 990/Eylül 1582 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Ulu ma'sere karyesinden Mustafa isimli kimse kadı huzuruna gelerek Mehmed'den şikâyetçi olmuştur. Mustafa olayı "*mezbur Mehmed ile bir hususun için sözüümüz karşulaşub urmak kasdıyla bıçak çekdi mucibi talep iderim*" diyerek anlatmıştır. Mehmed'e olay sorulduğunda iddiayı kabul etmiş, bir husus için konuştuklarında anlaşamayıp vurmak kastı için kendisine bıçak çektiğini itiraf etmiştir.²⁰⁵ Rebi'ül-ahir 980/Ağustos 1572 tarihli davada Şehir subaşısı Rıdvan subaşı adamı kâtip Ali ile birlikte Mustafa bin Kara Ali ve Mustafa bin Hacı Murad kadı huzuruna gelerek birbirlerinden şikâyetçi olmuşlardır. Mustafa bin Kara Ali şikâyetinde "*Mustafa bin Hacı Murad bağda bana bıçak çekdi mucibi talep iderim*"

²⁰¹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 8, s. 68/5.

²⁰² *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 8, s. 68/6.

²⁰³ Yavuz Sultan Selim Han Kanunnamesi: "... Ve yan kesenin ve adam bıçaklıyanın, âdeti olsa, elin keseler ve illa koluna bıçak sancup gezdüreler. Ve bir kimesnenin yoluna varub kılıç ve bıçak çekenün muhkem hakkından gelünüb elli akçe cürm alına, fakirden on akçe cürm alına." Akgündüz, *a.g.e.*, C. III, s.91.

²⁰⁴ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 42, s. 55/241.

²⁰⁵ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 7, s. 60/1.

diye olayı anlatmıştır. Mustafa bin Hacı Murad'a sorulduğunda "*işbu Mustafa bin Kara Ali bağda benim yolumdan geldi bana namakul ve nameşru söz söyledi ben kendüye bıçak çekmedim*" diyerek iddiayı inkâr etmiştir.²⁰⁶ Muharrem 980/Mayıs 1572 tarihindeki davada Hacı Ali bin Gökçe kadı huzurunda Hasan bin Ahmed ve Ayyuz Ali bin Mehmed'den şikâyetçi olmuştur. Hacı Ali, Hasan bin Ahmed'in kendisine bıçak ile Ayyuz Ali bin Mehmed'in ise değnek ile saldırdığını iddia etmiştir. Şahitleri olmadığını beyan etmiştir. Hasan bin Ahmed ile Ayyuz Ali bin Mehmed bu iddiayı kabul etmemişler ve yemin etmişlerdir.²⁰⁷ Bu iki dava kaydında ise şikâyetçi olan kimselerin şahitleri olmadığı ve suçladıkları kimselerin iddiayı inkâr ettiği görülmüştür. Suçlanan kimsenin yemin ettirilmesi ile davadan ceza almamış olabileceği kanaatine varmak mümkündür. Şaban 962/Temmuz 1555 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada Burç nahiyesi subaşı adamı Süleyman isimli kimse, kadı huzuruna gelerek Melek binti Emeti'den şikâyetçi olmuştur. Yusuf isimli kimseyi bıçak ile vurup yaraladığını iddia etmiştir.²⁰⁸ Şaban 962/Temmuz 1555 tarihindeki davada Gücüge karyesinden İbrahim bin Halil'in oğlu olan Osman bin Kara kadı huzuruna gelerek Ahmed isimli kimseyi şikâyet etmiştir. "*İşbu Ahmed, iki gicedir ağam İbrahim tarlasına davar götürüb otardığı beni men etti, benim bıçak ile sol kolumu mecruh idüb eğer bu cerahatten fevt olur isem hakkım Ahmed'indir başka kimsenin değildir*" diyerek şikâyetini beyan etmiştir.²⁰⁹

Kayıtlar içerisinde kılıçla yaralama ile ilgili davalar da yer almaktadır. Rebiü'l-ahir 980/Ağustos 1572 tarihindeki dava kaydında Beg ili subaşılardan olan Yusuf subaşı bin Abdullah kadı huzuruna gelerek Cumalu cemaatinden Yusuf bin Durmuş'tan şikâyetçi olmuştur. "*İşbu Yusuf, Kilis kazasından Müncirden Zeyug karyesinden Tahir nam kimesneyi kılıç ile urub sağ koldan mecruh itmiş sual olunsun*" diye ifade verilmiştir. Yusuf'a olay sorulduğunda "*merkum Tahir'i kılıç ile urub sağ koldan mecruh itdim*" demiştir.²¹⁰ Görülen diğer davada meclis tarafından diyet bedelinin Yusuf subaşından alınması kabul edilmiştir. Yusuf'un tasdikiyle olay kayda geçirilmiştir.²¹¹ Güllüce karyesinde yaşayan Musa bin Zeyneddin şehir subaşı olan

²⁰⁶ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 85/2.

²⁰⁷ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 41/211.

²⁰⁸ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 4, s. 52/1.

²⁰⁹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 4, s. 53/2.

²¹⁰ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 85/5.

²¹¹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 85/6.

Mehmed subaşı ile birlikte kadı huzuruna gelerek aynı karyeden Hızır isimli kimseden şikâyetçi olmuştur. Hızır'ın kendisini kılıç ile mecruh ettiğini bu neden ile kendisinden şikâyetçi olduğunu beyan etmiştir. Hızır kılıç ile vurup yaraladığını itiraf etmiştir.²¹² Kilisecik karyesinden Hızır bin Ali meclise gelerek 7 Muharrem 980/20 Mayıs 1572 tarihinde Arıl karyesinden Kasım bin Nasır'dan şikâyetçi olmuştur. Hızır bin Ali düğünde otururken, Kasım bin Nasır'ın kılıç ile gözüne vurup yaraladığını iddia etmiştir. Kasım bin Nasır kılıç ile değil ağaç ile vurduğunu söylemiş ve dava kayda geçirilmiştir.²¹³ Akyol mahallesinden Mehmed Hüdavirdi meclise gelip 7 Muharrem 980/20 Mayıs 1572 tarihinde Hac Hüseyin bin Yağmur'dan şikâyetçi olmuştur. Mehmed Hüdavirdi, Hacı Hüseyin bin Yağmur'un kendisine kılıç çektiğini ve parmağından yaraladığını iddia etmiştir. Hacı Hüseyin iddiayı inkâr etmiş ancak şahitler doğruluğuna şahadet etmişler ve dava kayda geçmiştir.²¹⁴ Kayıta yer alan şahitler olayın doğruluğuna şahadet ettiği vakit şahitlerin sayısına ve doğru söylüyor olmalarına da dikkat edilmiştir.²¹⁵ Akyol mahallesinden Cuma bin Kaya kadı huzuruna gelerek 7 Muharrem 980/20 Mayıs 1572 tarihinde Hac Hüseyin bin Yağmur'dan şikâyetçi olmuştur. Hac Hüseyin bin Yağmur'un Cuma bin Kaya'yı ağaç ile dövüp kılıç ile yaraladığı iddia edilmiştir. Hac Hüseyin bin Yağmur bu iddiayı inkâr etmiştir. Şahitlerin şahadeti ile doğru olduğu anlaşılmıştır.²¹⁶ Görülen davalarda önceki davalarda olduğu gibi inkâr eden kimsenin sözünden sonra şahitlerin sözlerine başvurulduğu görülmüştür. Şahitler olayın yaşandığına şahitlik etmişler ve gereken ceza yaralamaların derecesine göre belirlenmiştir. 8 Muharrem 980/21 Mayıs 1572 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan bir diğer davada Kürt karyesinden Bayram bin Mehmed kadı huzuruna gelerek Yakub bin Mahmud'dan şikâyetçi olmuştur. Bayram'ın Yakub'un evine geldiği, bunun üzerine Yakub bin Mahmud'un kılıç ile vurduğu iddia edilmiştir.²¹⁷ Bu davada Bayram isimli kimsenin Yakub'un evine geldiği beyan edilir iken izinsiz gelip gelmediği konusunda bir izahta bulunulmamıştır.

²¹² *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 7, s. 32/1.

²¹³ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 50/265.

²¹⁴ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 50/266.

²¹⁵ "II. Bâyezid Devri Kanunnameleri: "Nizam-ı âlem için şer ve fesadını def" etmek üzere, ehl-i fesadı darb, te'dib, nefy, tağrib, hapis ve hatta katl ve idam tarzında ta'zir yoluyla cezalandırmak meşru ise de, tek kişinin veya yalancıların jurnali ile bu yola girmek caiz değildir. Fesada gayret ettiği ve sebep olduğu şer'an sabit olmalıdır. Osmanlı Şeyhülislamlarının fetvalarından anlaşılan da budur." Akgündüz, *a.g.e.*, C. II, s.14.

²¹⁶ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 50/267.

²¹⁷ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 53/283.

Eğer kılıç ile yaralama nedeni olarak izinsiz eve girme sebebi var ise bu verilecek olan cezayı değiştirebilmektedir. Çünkü öldürme ve yaralama suçlarında kısas cezasının uygulanmasında temel alınan unsurlardan biri haksız yere bir kimseyi öldürmek veyahut yaralamaktır. Ancak geçerli bir sebep var ise kısas cezası uygulanmaz.

17 Safer 998/26 Aralık 1589 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada Gücüge karyesinden Muzaffer bin Kalender kadı huzuruna gelerek Arablar karyesinden Akbay bin Ali, Hacı Burak bin Yakub, Deli Bekir bin Kaya ve Kaya bin Mehmed'den şikâyetçi olmuştur. Adı geçen kimselerin kendisini kılıç ile sol elinden yaraladıklarını iddia etmiştir. Muzaffer bin Kalender şahitleri olmadığını söylemiş ve dava kayda geçirilmiştir.²¹⁸ Kayıt içerisinde, şikâyetinde bulunan kimsenin kadıya herhangi bir cerahat gösterdiğinden bahsedilmemiştir. Ayrıca bu kimsenin yanında şahit olacak kimsesi de bulunmamaktadır. Davanın bu hali ile iddiadan öteye gidemeyeceğini düşünmek pek mümkündür. Antep şehri kaymakamlarından Mehmed Kethüda kıbelinden Mehmed Çavuş Rebî'ul'evvel 998/Ocak-Şubat 1590 tarihinde meclise gelerek Ali bin Haydar ve Karaca bin Mehmed'i şikâyet etmiştir. Şikâyet sebebi Ali bin Haydar ile Karaca bin Mehmed'i birbirlerine kılıç çekip cidal ederken gördüğünü iddia etmiş olmasıdır. Mezburanların iddiayı kabul edip "*birbirine kılıç çeküp çekişdik*" diye ifade vermesi ile dava kayda geçirilmiştir.²¹⁹

Hançer kullanarak yaralama fiilinde bulunma, kayıtlara geçirilen davalarda rastlanmış olan diğer olaylardan biridir. Rebî'ul'evvel 1007/Ekim 1598 tarihindeki davada Şam yeniçerilerinden Mehmed bin Zennemdin kadı huzuruna gelerek Ayıntab mukataasından olan Mustafa Çelebi'nin adamlarından şikâyetçi olmuştur. Mustafa Çelebi'nin adamlarının Abdurrahman Beşe'yi sol ciğerinden hançerle yaraladıkları iddia edilmiştir. Şehir subaşı Mustafa Subaşı ile Müslümanlar kimseler, Abdurrahman Beşe'nin yanına gittiklerinden sol göğsünden yaralı görmüşler ve Abdurrahman Beşe kendisini Mustafa Çelebi'nin adamlarının yaraladığını söylemiştir.²²⁰ Bu davada keşif yapıldığı kayıtlara geçirilen hususlardan birini oluşturmaktadır. Dava evvel de izah edildiği gibi keşif yapılarak iddialar ile ilgili bilgi sahibi olunmuş, yaralanan kimsenin durumu öğrenilmiştir. Burada hem yeniçeri hem

²¹⁸ Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 8, s. 25/1.

²¹⁹ Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 8, s. 39/2.

²²⁰ Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 42, s. 2/4.

de yaralanan kimse aynı kişilerden şikâyetçi olmuşlardır. Yapılan keşif ve aynı kişilerden şikâyetçi olunması olayın doğru olabileceğini göstermektedir. 28 Zilhicce 979/12 Mayıs 1572 tarihindeki davada Akyol mahallesinden Emir oğlu Ali bin Ali kadı huzuruna gelerek Maksud Ali isimli oğlandan şikâyetçi olmuştur. *“Çakırboğazi’nda Maksud Ali nam oğlan ile dedemiz merkur Maksud oğlunun bostanlarında şarab hımar ittik idi sarhoş olduğumdan da merkur Maksud Ali bana hançer çeküb üzerime hücum idüb urub ben kaçtım, peşmağım la kuşağumu alub gitti”* diyerek şikâyetini beyan etmiştir.²²¹ Bu dava kaydında hem içki içme suçunun işlendiği hem de hançer ile yaralama suçunun işlendiği iddia edilmiştir. Davadaki iddianın doğru olması durumunda hem hadd-i şü’rb cezası hem de yaralama var ise diyet cezası uygulanması gerekmektedir. Rebi’ül-evvel 980/Ağustos 1572 tarihindeki davada Geren karyesinden Hüseyin kadı huzurunda Mehmed bin İbrahim’den şikâyetçi olmuştur. Hüseyin *“bir husus için karşulaşub işbu Mehmed bana urmak kasdına hançer çekdi mucibi talep iderim”* diye olayı anlatmıştır. Mehmed’e sorulduğunda vurmak kastına hançer çektiğini kabul etmiştir.²²² Bu dava kaydında da yine hançer çekildiği beyan edilmiş ancak yaralama olup olmadığı izah edilmemiştir. Bu neden ile kısas ya da diyet cezalarının uygulandığı konusunda bilgi sahibi olmak pek mümkün değildir.

Kesici ve delici aletler içerisinde tabanca, ok, değnek, kürek, kazma, balta, ağaç ve taş ile işlenmiş olan fiileri de değerlendirmek gerekmektedir. Bu nesnelere kullanım şekillerine ve sivriliklerine göre kısas cezası uygulamasını gerektirmiştir. Ancak daha evvel izah edildiği gibi bunların dışındaki nesnelere de yaralama kasdı ile kullanıldıysa suçlu kimseye kısas uygulanmıştır.

Şaban 962/Temmuz 1555 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada Hayık karyesinden Mehmed bin İsmail meclise gelerek Ali bin Alan’dan şikâyetçi olmuştur. Mehmed bin İsmail, Ali bin Alan’ın kendisine kürek ile vurup dövdüğünü iddia etmiştir. Ali isimli kimse bu iddiayı tasdiklemiş ve Mehmed bin İsmail’e kürek ile vurup dövdüğünü kabul etmiştir.²²³ Safer 998/Ocak 1590 tarihindeki dava kaydında Sipahioğulları zümresinden Mahmud Beğ bin Hızır kadı huzuruna gelerek Bostancı

---

²²¹ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 166, s. 29/146.

²²² *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 6, s. 49/2.

²²³ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 4, s. 66/4.

mahallesinden İbrahim bin Azim'den şikâyetçi olmuştur. Dava sebebi İbrahim bin Azim'in Mahmud Beğ'in koluna vurup yaralamasıdır. Derviş Beğ ve Hüseyin Beğ, İbrahim'in, kendilerinin yanında değnek ile vurarak yaraladığına şahitlik etmişlerdir.²²⁴ Şaban 962/Temmuz 1555 tarihli dava kaydında Mervâna karyesinden Hüseyin bin Mehmed kadı huzuruna gelerek Sadık'tan şikâyetçi olmuştur. Hüseyin bin Mehmed Sadık'ın kendisi ile “çakışub”, kendisine bel ile vurup dövdüğünü iddia etmiştir. Sadık isimli kimse bu iddiayı tasdik edip yaraladığını itiraf etmiştir.²²⁵ Gurre-i Muharrem 980/ 14 Mayıs 1572 tarihinde Kilisecik karyesinden Mehmed bin Ali kadı huzuruna gelerek Malatya kazası Germiş karyesinden Hüseyin bin Şahkulu'ndan şikâyetçi olmuştur. Mehmed bin Ali Kilisecik karyesinde beklerken Hüseyin bin Şahkulu'nun ok ile atıp vurduğunu iddia etmiştir. Hüseyin bin Şahkulu iddiayı kabul edip ok attığını itiraf etmiştir.²²⁶ Safer 980/Haziran 1572 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada Akyol mahallesinden İbrahim bin İsa Beğ kadı huzuruna gelerek Cüngar bin İbrahim, Hasan bin Tat ve Kayacık mahallesinden Kara Ahmed bin Hacı Halil'den şikâyetçi olmuştur. İbrahim bin İsa Beğ'in müvekkili Halil'in bostan bekler iken ismi geçen şahısların üzerine ok ile saldırıp yaraladıkları iddia edilmiştir. Hasan bin Tat üçünün birlikte olduğunu kabul edip okların Kara Ahmed'e ait olup yanlarından ayrıldığını iddia etmiştir. Kara Ahmed iddiayı inkâr etmiş ancak şahitlerin şهادetiyle okların sahibi olduğu ve birlikte oldukları anlaşılmıştır.²²⁷ Yaralının kardeşi Musa bin İbrahim de kadı huzuruna gelerek şikâyetçi olmuştur. Halil'e sorulduğunda ok ile yaralandığını, daha evvel bir davasının bulunmadığını ifade etmiştir.²²⁸ Kayıtlara geçirilen bu davada yaralanan kimsenin daha evvel bir kavgası olmadığını beyan etmiş olmasından dolayı, yaralama fiilini gerçekleştiren kişilerin bunu haksız olarak yaptıkları sonucuna varmak mümkün olmuştur. Şahitlerin de şهادette bulunması ile suçlu olan kimseler ortaya çıkarılmıştır. Tohtemur taifesinden Ali Koca bin Şah Veli Bey evahir Rebi'ül-evvel 980/Ağustos 1572 tarihinde meclise gelerek subaşılardan Abdullah subaşı mukareneti ile taife-i mezburdan Hamis bin Mehmed'ten şikâyetçi olmuştur. Ali olayı “işbu Hamis cemaatimiz ile savaş ider iken sol uyluğumdan bir ok

---

²²⁴ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 8, s. 24/3.

²²⁵ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 4, s. 64/2.

²²⁶ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 34/176.

²²⁷ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 99/534-535.

²²⁸ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 100/536.

ile urub mecruh eyledi mucibi talep iderim” diye anlatmıştır. Hamis’den sorulduğunda *“savaş arasında mezbur Ali ’ye bir ok ile sol uyluğundan urub mecruh eyledim*” diye beyan etmiştir.²²⁹ Kayıtlara geçirilen bu davaların tümünde olayı itiraf eden kimseler, bunu yaralama kasdı ile yaptıklarını söylemişlerdir. Davaların hiç birinde hataen yaralama bahsi geçmemektedir. Bu nedenle kısas uygulanabilecek durum var ise yani yaralamalar belli bir oranda ve kısas yapılacak organlar belli ise karşılığında kısas cezalarının verilmiş olması olasıdır. Eğer bu mümkün değilse kasden yaralama ve uzuv katli sebebiyle diyet cezası verildiği muhtemeldir.

Şaban 990/Eylül 1582 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada *** karyesinden Hüseyin isimli kimse kadı huzuruna gelerek aynı karyeden Şah Ali isimli kimseden şikâyetçi olmuştur. Olayı *“bostan suvarırken mezbur Şah Ali bir kazma ile ön dişime urub bana *** itdi mucibi talep iderim*” diyerek anlatmıştır. Ali isimli kimseye olay sorulduğunda *“kazma ile urdum ön dişine urmadım*” diye inkâr etmiştir. Şah Ali’nin yemin etmesi talep edilmiştir. Bunun üzerine kazma ile vurup dişine vurmadığına yemin billah etmiştir.²³⁰ Bu davada iddia edilen dişine vurma olayının, suçlanan kimsenin yemin etmesi ile doğru olmadığına kanaat getirilebilir. Ancak bu olayın doğru olması durumunda, diş, kısas uygulanabilecek hususlardan biridir.²³¹ 6 Muharrem 980/19 Mayıs 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Kızılcağend-i karyesinden Karaca bin Eyyüb kadı huzuruna gelerek Yusuf bin Hüseyin’den şikâyetçi olmuştur. Yusuf bin Hüseyin’in kendisini ağaç ile dövdüğünü iddia etmiştir. Yusuf bin Hüseyin kendisine zevcesi Mina’nın yemek götürüp döndüğünü, döndüğü sırada Karaca bin Eyyüb’ün zevcesi ile uygunsuz konuştuğunu, zevcesi karşılık vermeyince onu dövdüğünü iddia etmiştir. Bu sebepler ile Yusuf bin Hüseyin’i dövdüğünü kabul etmiştir. Yusuf’un bunları kabul etmemesi üzerine şahitler doğru olduğunu ifade etmişlerdir.²³² Ardından Karaca bin Eyyüb, Yusuf bin Hüseyin, Hasan bin Mehmed, Ahmed bin Halil ve Süleyman bin Hüseyin’den şikâyetçi olarak kendisini ağaç ile dövdüklerini iddia etmiştir. Yusuf, Hasan, Ahmed ve Süleyman isimli kimseler bu

²²⁹ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 6, s. 94/1.

²³⁰ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 7, s. 70/1.

²³¹ Üst çenedeki bir diş yerine alt çenedeki bir diş kısasen çıkarılamaz. Çünkü bunların mahalleri, menfaatleri mütefakardır. Bu cihetle bunlar birer başka başka uzuv sayılır. Bu halde bunlardan dolayı diyet lazım gelir. Bilmen, *a.g.e.*, C. III, s.81; Katil kısmında: Mes’ele: “Dişin yerine dişim çıkar demeğe kadir olur mu?” Elcevap: “âmden ise olur, hataen ise olmaz.”. Düzdağ, *a.g.e.*, s.153.

²³² *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 166, s. 47/248.

iddiayı kabul etmişler, Karaca bin Eyyüb'ün Yusuf bin Hüseyin'in zevcesini dövdüğünü, bu sebepten kendilerinin de onu dövdüğünü itiraf etmişlerdir.²³³ Görülen diğer davada Karaca bin Eyyüb meclise gelerek Bekir bin Mehmed ve Abdullah bin Hüseyin'den şikâyetçi olmuştur. Karaca, Bekir ve Abdullah'ın, kendisini ağaç ile dövdüklerini iddia etmiştir. Bekir ve Abdullah haklarındaki bu iddiayı inkâr etmişlerdir.²³⁴ Bu davada ağaç yani sopa ile dövme beyanı dikkati çeken ilk husustur. Ağaç, yaralamada fiilinde kullanılan bir nesne olarak bazı davalarda yer almaktadır. Kesici ya da delici bir alet olmamasına rağmen kasıt ile kullanıldığından kısas cezasına yahut diyet cezasına sebep olabilmektedir.²³⁵ Ancak burada dikkati çeken bir diğer husus bu dövme ve yaralamanın sebebidir. Davada bahsedilen kimsenin zevcesi ile uygunsuz konuşulup onu dövdüğü anlatılmıştır. Bu neden ile yapılan fiil, bu gerekçeyle izah edilmiştir. Bu durumda, dövme işlemi yapan kimselere, kadının kararı ile kısas ya da diyet cezası uygulanmamış olması ihtimaldir.

Rebiü'l-evvel 980/Ağustos 1572 tarihli dava kaydında Seylan karyesinden Ahmed bin Sultan Hoca ile Yakub isimli kimse meclise gelerek birbirlerinden şikâyetçi olmuşlardır. Yakub "*at bakılmak hususu için sözümüz karşulaşub beni bir ağaç ile döğdü*" diye şikâyetçi olmuştur. Ahmed'e olay ile ilgili sorulduğunda ağaç ile vurduğuna mukarrer olunmuştur. Subaşı adamı talebiyle dava kayda geçirilmiştir.²³⁶ 11 Rebi'ül-ahir 980/ 21 Ağustos 1572 tarihindeki davada Seylan karyesinden Aişe kadı huzuruna gelerek İbrahim subaşı ile birlikte zevci Hamdi bin Osman'dan şikâyetçi olmuştur. Şikâyetinin nedenini Aişe "*işbu Hamdi benüm günahım yok iken ayaklarım bağlayub balta ile döğüb teaddi itdi hali döğöldüm sual olunsun*" diye beyan etmiştir. Hamdi'e sorulduğunda "*merkum Aişe benden icazetsüz subaşının yanına varub namahremi ile söyleştiğin için mezbur Aişe'yi döğdüm*" demiştir.²³⁷ Bu davada balta ile dövme suçu işlendiği beyan edilmiştir. Balta da diğer nesnelere gibi yaralama suçlarında kısas ya da diyet cezalarının uygulandığı bilinmektedir. Kesici ve delici aletler içerisinde yer alan balta, karşı kimseye verilen zarar oranında suç ile

²³³ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 47/249.

²³⁴ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 47/250.

²³⁵ Yavuz Sultan Selim Han Kanunnamesi: "Ve iki kişi birbirin taş ile ya ağaç ile urub mecrub etse, ta'zir idüb ağaç başına bir akçe cürm alına. Eğer urub kolun ya ayağın çıkartsa, şer ile ne lazım gelürse hükm edüp yüz akçe cürm alına." Akgündüz, *a.g.e.*, C. III, s.91.

²³⁶ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, sayfa 80/1.

²³⁷ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 138/2.

cezalandırılmıştır. Safer 980/Temmuz 1572 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada Mehmed bin Durmuş meclise gelerek Cuma bin Musli'den şikâyetçi olmuştur. Olayın sebebi Cuma isimli kimsenin Mehmed isimli kimseyi değnek ile dövmesi iddiasıdır. Cuma bin Musli'den olay ile alakalı sorulduğunda bu iddiayı inkâr etmiştir ve beyyine talep olunmuştur. Abdülkadir bin Hızır ve Hacı Hasan bin Hüseyin isimli şahitler, Cuma'nın değnek ile döğdüğüne şehadet getirmişlerdir.²³⁸

İncelenmiş olan Ayıntâb şer'iyye sicilleri içerisinde tabanca ile vurma suçunun işlendiğinin iddia edilmesine dair kayıt bulunmaktadır. Rebiü'l-ahir 980/Eylül 1572 tarihli dava kaydında Zincirlikuyu mahallesinden Hacı Satılmış bin Halil kadı huzuruna gelerek Arab isimli kimseden şikâyetçi olmuştur. Hacı Satılmış “ *işbu Arab zevcem Selcen'i tabanca ile urup kahbe deyü şetm eyledi mucibi talep iderim* ” diye şikâyetini bildirmiştir. Arab'a sorulduğunda inkâr etmiş, bunun üzerine Satılmış'tan beyyine talep olunmuştur. Satılmış beyyinden aciz olmuş, Arab yemin billah etmiştir.²³⁹ Bu davada tabanca ile zevcesinin vurulduğundan şikâyetçi olan bir kimse bulunmaktadır. Ancak kendisinin yemin etmediği ve olaya herhangi kimsenin şehadet etmediği beyan edilmiştir. Hakkında suç itham edilen kimsenin ise bunu inkâr edip yemin ettiği ifade etmiştir. Bu durumda şikâyet edilen kimsenin suçu işlemediğini düşünmek pek mümkündür.

Kayıtlara geçirilen davalarda alet-i ceriha içerisinde taşların da yer aldığı görülmektedir. Taşlar sivri olsun ya da olmasın, icmanın diğer nesnelerdeki görüşlerinde olduğu gibi yaralama ya da uzuv katli sebebi ile atılır ise kısas uygulamasına tabi olmuştur. Kısas uygun düşmeyen durumlarda ise meydana gelen cerahatin derecesine göre diyet ile cezalandırılmışlardır. Safer 980/Haziran 1572 tarihli davada Bedirkendi karyesinden Hacı Yusuf bin Hacı Çavuş kadı huzurunda Mehmed bin Abdurrahman'dan şikâyetçi olmuştur. Şikâyet sebebi Mehmed bin Abdullah'ın taş ile vurduğu iddiasıdır. Mehmed'e olay sorulduğunda Yusuf'un kendisine taş ile vurduğunu kendisinin de ona taş ile vurduğunu beyan etmiştir. Hacı Yusuf bu iddiayı inkâr etmiştir.²⁴⁰ 13 Safer 980/25 Haziran 1572 tarihindeki dava kaydında Çukur mahallesinden Abdülkani bin Hacı Mehmed, Ali subaşı ile birlikte

²³⁸ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 187/7.

²³⁹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 114/5.

²⁴⁰ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 188/7.

kadı huzuruna gelerek aynı mahalleden Ali bin Mehmed'den şikâyetçi olmuştur. “*Bir husus için mezbur Ali ile karşılaşub mezbur Ali bir taş ile urub yüzümün sol tarafını mecruh itdü*” deyip cerahati gösterip şikâyetçi olmuştur. Ali'den olay sorulduğunda Abdülkani'nin kendisini döğdüğünü, bunun üzerine kendisinin de ona bir taş ile vurduğunu ve yüzündeki cerahate sebep olduğunu söylemiştir. Abdülkani bunu inkâr etmiştir. Olay ve iddia ispata zorunludur denilmiştir.²⁴¹ 27 Zilhicce 979/11 Mayıs 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Karaca viran köyünden Bektaş bin Ömer kadı huzuruna gelerek Ramazan bin Sultan'dan şikâyetçi olmuştur. Ramazan bin Sultan'ın Bektaş bin Ömer'i taş ile vurarak dövdüğü iddia edilmiştir. Ramazan inkârı üzerine şahitlerin şahadetleri alınmış ve merhum Ramazan'ın taş ile vurarak dövdüğü kayda geçirilmiştir.²⁴² 27 Zilhicce 979/11 Mayıs 1572 tarihindeki kayıta Karaca Viran köyünden Ramazan bin Sultan'ın tekrar kadı huzurunda Bektaş Emir'den şikâyetçi olduğu görülmüştür. Bektaş'ın Ramazan bin Sultan'ı taş ile dövdüğü iddia edilmiştir. Bektaş'ın itirafı ile kayda geçirilmiştir.²⁴³ 2 Muharrem 980/15 Mayıs 1572 tarihli dava kaydında Isbaturan köyünden Şaban Kaya kadı huzuruna gelmiştir. Şaban Kaya, Tanrıvirdi bin Bayram'ı bir taş ile yaraladığını itiraf etmiştir.²⁴⁴ Görülen bir diğer davada Şaban Kaya'nın, Bayram'ın oğlu Tanrıvirdi tarafından taş ile burnunun yanından vurulup yaralandığı iddia edilmiştir. Kâtip Mehmed tarafından iddia tasdik edilmiş ve kayda geçirilmiştir.²⁴⁵ Rebi'ül-ahir 980/ Ağustos 1572 tarihinde meclise gelerek Emine binti Mehmed'den şikâyetçi olmuştur. Mustafa bin Hacı Ahmed “*işbu Emine bana taş ile urdu mucibi talep iderim*” diye şikâyet sebebini açıklamıştır. Emine'ye olay sorulduğunda “*mezbur Mustafa bana kahbe deyi şetm idüb ben dahi bir taş alub urdum*” diye ifade etmiştir.²⁴⁶ Eril karyesinden Mümin bin Mustafa meclise gelerek Rebi'ül-ahir 980/ Ağustos 1572 tarihinde karye-i mezkûrdan Seyid bin Ahmed'ten şikâyetçi olmuştur. Mümin “*işbu Seyid bin Ahmed bir taş alub taşla urub sol ayağımı mecruh eyledi mucibi taleb iderim*” diyerek olayı anlatmış ve şikâyetçi olmuştur. Seyid bin Ahmed'e sorulduğunda inkâr ile cevap vermiştir.

²⁴¹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 189/3.

²⁴² *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 27/138.

²⁴³ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 28/140.

²⁴⁴ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 38/190.

²⁴⁵ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 38/191.

²⁴⁶ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 142/7.

Mezbur Mümin aralarında altın hususu yüzünden husumet olduğunu beyan etmiştir.²⁴⁷ Kayıtlara geçirilmiş olan davada bir kimseyi ayağından mecruh etme iddiasında bulunulmuştur. İslam Hukuku'nda el ve ayaklar kısas kapsamına giren hususlardan olmuştur. Mecruh etme fiili işlendiğinde aynı zararın suçlu kimseye de verilmesi. Uzun kesilmesi fiilinde ise suçlu kimsenin uzununun kesilmesi ceza hukukunda uygulanmış hükümlerdendir.²⁴⁸

Safer 980/Temmuz 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Mustafa bin Durmuş kadı huzuruna gelerek Cuma bin ***'den şikâyetçi olmuştur. Şikâyet sebebi "*işbu Cuma'nın dört aded öküzü benim tarlamda ziyanlık eyledi sorduğumdan ötürü beni döğüb başımı yardı*" olarak beyan edilmiştir. Mustafa'ya olay sorulduğunda "*Mezbur Cuma benim başımı yardı ben ona vurmadım*" demiştir. Mehmed bin Kulu ve Ali bin Karaman şahadet edip Cuma'nın Mustafa'yı döğüb başını yardığını, Mustafa'nın da Cuma'nın başını yardığını söylemişlerdir.²⁴⁹ Görülen diğer davada Mustafa bin Durmuş tarafından aynı sebep ile şikâyet edilmiştir. Cuma'dan olay ile alakalı sorulduğunda Cuma bunu inkâr etmiş ve beyyine talep olunmuştur. Mehmed bin Kulu ve Ali bin Karaman şahadet edip "*İşbu Cuma'nın öküzleri Mustafa'nın tarlasında ziyanlık eyledi*" diye ifade vermişlerdir.²⁵⁰ Bir sonraki davada ise Mustafa bin Durmuş meclise gelerek "*Cuma'nın öküzleri benim tarlama ziyanlık eyledi hususunda davam ve nizam yoktur*" diye beyan etmiştir. Cuma'nın tasdiki ile dava kayıtlara geçirilmiştir.²⁵¹ Bu dava kaydında başın yarılması iddia konusu olmuştur. Kanunnamelerde başın yarılması ile alakalı hükümler bulunmuş ve buna göre diyet cezası verilmiştir.²⁵²

---

²⁴⁷ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 99/2.

²⁴⁸ Bir kimse bir kimsenin iki elini ve iki ayağını kasden keser ise kendisinin de iki eli ve iki ayağı kesilebilir. Çünkü bu durumda denklik vardır. Ayrıca bir kimse iki kimseden birinin sağ, birinin sol elini keser, kendisinin de sağ ve sol elleri kesilebilir. Ayıblı bir el, el kesmeye kısas olarak kesilmez çünkü marifetleri eşit değildir. Ancak yine de dilenirse kısas ettirilir dilenirse uzununun diyeti alınır. Şafilere göre ise bir el ya da kol kemikten kesildiğinde suçluya kısas uygulanabilir çünkü ölçü bellidir. Bu kolun ya da elin daha uzun olması durumlarında da geçerlidir. Ancak kemik dışında kesilmiş olan elde denklik sağlanamayacağından kısas uygulanamaz. Bilmen, *a.g.e.*, s.82-84.

²⁴⁹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 187/4.

²⁵⁰ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 187/5.

²⁵¹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 187/6.

²⁵² "Ve başı yarılıb kan çıkırsa, otuz akçe cürm alına. Ve eğer baş kemüğün çıkarub cerraha ihtiyaç olursa, ba'ded-ta'zir gani olursa yüz akçe cürm alına; mütevassıt'ul-hal olursa elli akçe; fakirden otuz akçe cürm alına." Akgündüz, *a.g.e.*, C. III, s.90.

Evahir Rebi'ül-evvel 980/Ağustos 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Tohtemur karyesinden karındaş Karaca bin Ali vekil olan Abdullah subaşı ile birlikte kadı huzuruna gelerek Günden bin Kulu isimli kimseden şikâyetçi olmuştur. Karaca “*işbu Günden merkum Karaca'nın bir taş ile urub ön dişlerinden bir dişini çıkarub vekâlet-i mucit taleb iderim*” diye olayı anlatmıştır. Günden'e olay sorulduğunda “*merkum Karaca'nın dişini bir taş ile urub ben çıkardum merkum Karaca ile altı sikke altuna sulh oldum*” deyi cevap vermiştir. Vekili Karaca inkâr edip ispata zorunlu tutulmuştur.²⁵³ Kayıtlara geçirilen davada dişin kasıt ile çıkarıldığı iddia edilmiştir. Bu durumda kısas uygulanacağı yahut diyet lazım geldiği kanunnamelerde hükmedilmiştir.²⁵⁴ Akyol mahallesinden İskender bin Vahid Muharrem 998/Kasım 1589 tarihinde kadı huzuruna gelerek Durak ve Kara Muhammed Veledi Durağ'dan şikâyetçi olmuştur. İskender bin Vahid, Kara Muhammed'in kendisine taş ile vurarak yaraladığını iddia etmiştir. Ali bin Hacı Sadık, Hacı Hüseyin bin Ümit, Ali ve Veli bin Hacı Korkmaz kimseler olaya şahitlik etmiş ve İskender bin Vahid'in iki ayağında cerahat olduğunu söylemişlerdir.²⁵⁵ Evail Muharrem 980/Mayıs 1572 tarihinde Ali bin Şemseddin kadı huzuruna gelerek davayı kayıtlara geçirtmiştir. Aziz karyesinden Mehmed bin Sübhan Ahmed'i bir taş ile vurup yaraladığını itiraf etmiştir.²⁵⁶ Rebi'ül-evvel 980/ Ağustos 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Suboğazi karyesinden Cuma bin Pervaz ve Ahmed bin Mustafa kadı huzuruna gelmişlerdir. Cuma “*Ahmed bin Mustafa'ya bel ile urdum*” demiş, bunun üzerine Ahmed “*bostan suvarmak hususunda*” tartışıklarını ve Cuma'ya taş ile vurduğunu beyan ederek olayı anlatmıştır.²⁵⁷

Receb 990/ Temmuz 1582 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada Kürkciyan mahallesinden Hamza bin Sıddık, Hacı Hüseyin bin Hacı Kasım, Mehmed bin Hamdi, Ali bin Mehmed ve Mehmed bin Ömer Şah ve sairleri kadı huzuruna gelmişlerdir. Aynı mahalleden Kemal bin Yusuf isimli kimse “*Ali'nin duvarın dibinden giderken yol üzerine olup duvar üzerine yıkılıp başından iki yerde mecruh olup maktul olmayıp,*

²⁵³ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 94/2.

²⁵⁴ Kanuni Sultan Süleyman Han Kanunnameleri: “Ve eğer kasıdla gözin veya dişin çıkarsa, kasd ile kısas etmeseler, gani olsa cürm iki yüz akçe; evsat'ul-hal olur ise yük akçe; dahi aşığa hallü olur ise elli akçe; gayet fakir olsa kırk veya otuz akçe cürm alına.” Akgündüz, *a.g.e.*, C. IV, s.367.

²⁵⁵ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 8, s. 100/2.

²⁵⁶ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 65/353.

²⁵⁷ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 42/3.

hâlet-i nizâdır üzerine varılıp keşif olunması” diyerek olayı anlatmış ve keşif yapılmasını talep etmiştir. Yusuf Çelebi ve Mehmed subaşı, Kemal’in üzerine varıp keşif yapmışlardır. “*Mezbur Kemal mezbur Ali duvarın dibinden giderken yol üzerine olub duvar üzerine yıkılıb başından iki yerde mecruh olub maktul olmayub hâlet-i nizâ bulunmuştur”* diyerek olayı anlatmışlardır.²⁵⁸ Bu davada konu olan olay İslam Hukuku’nda tessebbüben yaralama olarak kabul edilmiştir. Tesebbüben yaralamada bir kimseyi yaralama niyeti yoktur. Yapılan bir fiil karşısında bir kimsenin yaralanmasına sebep olma gerçekleşmiştir. Bu nedenle suçlu görülen kimseye ceza uygulanmamıştır.²⁵⁹

2.2. Ta’zir Cezalarının Tanımı ve Uygulandığı Suçlar

Ta’zir sözcüğü kelime mânası olarak ıslah etme, alıkoymak, terbiye etmek demektir. Ta’zir cezaları karşılığında hadd veya kefarete cezaları bulunmayan suç ve günahlarda, İslam Hukuku’nun asli kaynaklarında ceza tespit edilmemiş olan suçlara karşılık verilen cezalardır. Temel olarak incelenmesi gerekir ise ta’zir suçları iki grup altında incelenebilir. İslam Hukuku tarafından kesin olarak yasak (ma’siyet) kabul edilen suçların karşılığında verilen cezalar ta’zir cezalarının ilk grubunu oluşturmaktadır. Burada belirtilen ta’zir cezaları ise iki kısma ayrılmıştır. Bunlardan ilki hadd veya kısas suçu iken, suçun herhangi bir unsurunun eksik olması sebebiyle, suçun hadd ve kısastan değişerek ta’zir suçuna dönüşmesiyle oluşanlardır. Diğer kısım ise hakkında hadd ve ya kısas cezası takdir edilmemiş, ancak yasak olan fiillere verilen cezalardır. İkinci grup ise yasak olmadığı halde devlet ve kamu yararı adına bazı durumlarda yasak sayılmış davranışlardır. Uygulanan başlıca ta’zir cezaları; ölüm (siyaseten katl) (ta’zir cezası temelde 39 sopayı geçmeyecek şekildedir ancak idam cezası livata veya tekrar eden hırsızlık suçlarında uygulanmıştır) hapis (ilk uygulanış şekli süreli hapis cezasıdır ve en az 1 gün uygulanmıştır, ikinci uygulanış şekli ise süresi belirli olmayan hapis cezalarıdır ve suçlu tövbe edinceye kadar hapis cezasına mahkûm edilmiştir) sürgün (özellikle ırza karşı işlenen suçlarda genelde bir yıl bazen ise daha fazla uygulanmıştır), sopa (en az 3 en fazla 39 sopa olarak uygulanmıştır), para cezası,

²⁵⁸ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 7, s. 39/4.

²⁵⁹ Zuhayli, *a.g.e.*, C. VIII, s. 32.

müsadere, kınama, kamu haklarından yasaklama, teşhir, kürek, prangabentlik ve kalebentlik cezalarıdır.²⁶⁰

2.2.1.Hakaret Etme- Kötü Söz Söyleme

XVI. yüzyılın ikinci yarısında incelenmiş olan Ayıntab şer'iyeye sicillerinde hakaret ve kötü söz etme davalarına da rastlanmıştır. Bu davalar genel olarak birbirleri ile benzerlik göstermek ile birlikte hakaret sayılan sözcüklerde farklılıklar da görülmektedir. Kötü ithamlarda bulunarak hakaret etme ya da anlaşmazlıklar sonucu hakaret edip kötü sözlerde bulunma, şer'iyeye sicillerinde karşılaşılmış davalardandır.

18 Rebi'ül-ahir 980/ 28 Ağustos 1572 tarihli diğer dava kaydında Rasan karyesinden Halil bin İsmail, Gökkarlı taifesinden Hasan bin Tanrıvirdi'den kadı huzurunda şikâyetçi olmuştur. Şikâyet nedeni Halil tarafından “*merkum Hasan bana müzevirsin deyi şetm eyledi mucibi taleb iderim*” olarak beyan edilmiştir. Hasan'a olay sorulduğunda inkâr ile cevap vermiş ve Halil'den beyyine talep olunmuştur. Perviz bin Abdullah ve Sübhan bin Tanrıvirdi Bulgar isimli şahitler şahadet ederek “*işbu Hasan merkum Halil'e müzevirsin (yalancısın) deyi şetm eyledi şahitleriz şahadet dahi ideriz*” demişlerdir.²⁶¹ Şetm kelimesi “ağır ve kötü sözler söyleme, ırza ve namusa dokunan ayıp ve çirkin ifadeler kullanma, küfretme” manasına gelmekte olup ahlâken kınanan bir davranış olmuş ve karşılığında genellikle hapis cezası olan ta'zir cezaları uygulanmıştır. Ancak şetm davalarında ceza uygulamak için şetmin olduğu şartlar da göz önünde bulundurulmuş ve buna göre ta'zir cezalarında karara varılmıştır.²⁶² Hakaret ve kötü söz suçlarına örnek verilebilecek bir diğer davada Rebi'ül-ahir

²⁶⁰ Cin ve Akgündüz, *a.g.e.*, C. I, s.325-330; Yılmaz Yurtseven, *Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları*, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: IX, Sayı: 3-4. Konya 2001, s.272.

²⁶¹ *Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri* No 6, s 159/4.

²⁶² Şetmin her türü dinen hoş karşılanmayan bir davranış değildir. Ancak olayın oluşumuna göre cezalar farklılık göstermiştir. Allah Teâlâ, peygamberler, kutsal kitaplar ve melekler gibi inanç öğelerine yapılan hakaretler insanı dinden çıkarmaktadır. Bunların dışında insanların birbirlerine veya canlı cansız nesnelere ettikleri hakaretler dinden çıkmayı gerektirmez ancak haram sayılmıştır. Kişiyi şetm etmeye yonelten sebepler ile haram olmayacağı görüşleri mevcuttur. Hasta bir kişinin ıstırabından dolayı hastalığa sövmesi mekruh, kendisine şetm eden kişiye, zina iftirası olması dışında, aynı veya benzer bir ifadeyle karşılık vermesi tenzihen mekruh, hatta bazı İslam âlimlerince caiz olarak kabul edilmiş ancak yine de hiç karşılık vermemesi daha üstün sayılmıştır. Fakihler, ceza hukuku kapsamında incelenmiş olan şetm konusunda, dinden çıkararak hakarete irtidad, iffetli insana zina iftirası içeren hakaretlere kazf hükümlerinin, diğer hakaretlere ise ta'zir cezalarının uygulanmasını uygun görmüşlerdir. Ayrıca sövgünün üzeri kapalı bir şekilde yapılmış olmasının da aynı sonucu doğurduğuna hükmetmişlerdir. Mehmet Boynukalın, “Sövme”, *DİA*, Cilt: XXXVII, İstanbul 2009, s.397-398.

980/Eylül 1572 tarihli Tarla mahallesinden Muhli bin Osman kadı huzurunda Hızır bin Mehmed'den kendisine “*** oğlan ve kahbe oğlu” dediğini ileriye sürerek şikâyetçi olmuştur. Kayıta şetm olarak ifade edilen bu hakaret Hızır bin Mehmed'e sorulduğunda bu iddiayı inkâr etmiştir. Muhli, olayın şahitler karşısında gerçekleştiğini iddia etmiştir.²⁶³ Bir önceki dava kaydında açıklandığı gibi Osmanlı ceza hukukunda birine hakaret etmenin cezası ta'zir cezası olarak verilmiş ve genellikle bu ceza hapis olarak ifa edilmiştir.²⁶⁴ Belirlenen hapis cezası ise genel olarak diğer ta'zir cezalarında olduğu gibi kadının hükmüne bırakılmıştır.

Rebi'ül-ahir 980/ Eylül 1572 tarihinde görülen dava bir önceki davalar ile benzerlik göstermektedir. Zincirlikuyu mahallesinden Hacı Satılmış bin Halil meclise gelerek Arap Hamza'dan şikâyetçi olmuştur. Hacı Satılmış “*işbu Hamza zevcem Selcan'ı tabanca ile urub seni kahbe deyü şetm eyledi mucibi talep iderim*” diyerek şikâyetini bildirmiştir. Arab'dan olay sorulduğunda inkâr etmiş, bunun üzerine Hacı Satılmış'dan beyyine talep olunmuştur. Satılmış bin Halil yemin billah etmiş ve dava kayda geçirilmiştir.²⁶⁵ Bu davada da yine “kahbe” kelimesi kullanılarak karşıdaki şahsa hakaret etme suçu işlenmiştir. Dikkat çeken bir diğer husus ise şetm etmenin dışında tabanca ile vurma suçunun gerçekleşmiş olduğudur. Burada ayırım yapabilmek tam manasıyla mümkün değildir, çünkü tabanca ile vurma sonrasında zevce Selcan'ın yaralı olduğu ya da öldüğü bilgisi kaydedilmemiştir. Bu neden ile verilmiş olan ceza hakkında kesin bir tahminde bulunmak mümkün olmamıştır. Bir diğer husus ise şikâyetçi olan kişiden beyyine talep olunması kısmıdır. Beyyin kelimesi lügatte “açık, aşikâr, vâzih” manalarına gelmektedir²⁶⁶ ve ispat vasıtası anlamında kullanılmaktadır. Şahitlerin bulunmadığı davalarda, olayın vaziyetine göre taraflardan beyyine talep olduğu görülmektedir. Beyyin talebinden sonra yemin billah etme görülmektedir. Yemin, lügatte kelime manası ile “sağ el, sağ taraf, kuvvet, ant” demektir ve bir olay konusunda doğru söylediğini ispatlamak amacı ile edilmiştir. Davalarda yemin eden kimsenin “yemin billah ederim” şeklinde yemin ettiği genellikle görülmektedir. Bunun

²⁶³ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 230/4.

²⁶⁴ Yılmaz Yurtseven, “Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: IX, Sayı: 3-4, Konya 2001, s.282.

²⁶⁵ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 114/5.

²⁶⁶ Şemseddin Sami, *a.g.s.*, s.334.

sebebi dini bakımdan yemin etmek için kullanılacak kelimelerin belirlenmiş olmasıdır.²⁶⁷

Rebi'ül-ahir 980/ Eylül 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Gelebin karyesinden Mevlana Hacı Yunus bin Mehmed, aynı karyeden Mahmud bin Halil'den kadı huzurunda şikâyetçi olmuştur. Mevlana Hacı Yunus olayı ve şikâyet nedenini “*işbu Mahmud ağzıma ve avretime cima *** şetm idüb ağzına ve avretini *** râfıza*²⁶⁸ *gidi deyüb mucibi taleb iderim*” diyerek anlatmıştır. Mahmud bu olay iddiasına inkâr ile cevap verip, Yunus'dan beyyine talep olunmuştur. Bunun üzerine udul-ü müslimden Hüseyin bin Ümmet ve İbrahim bin Süleyman isimli kimseler şahitlik edip “*mezbur Mahmud merkum Hacı Yunus'a ağzını ve avretini **** râfıza gidi deyü şetm etdi*” diyerek şahadet etmişlerdir.²⁶⁹ Kayıtlara geçirilen bu davada dikkati çeken husus hakaret olarak “râfıza” kelimesinin kullanılmış olmasıdır. Râfizî kelimesi, genel manasıyla Muhammed el-Bâkır'ın ölümünden sonra fikir ayrılıklarına düşüp ayrılan Şii fırkalarından birinin diğeri için kullandığı kelimedir ve ayrılan, terk eden manasına gelmektedir. Bu kelime zaman içinde bir küçültme, aşağı görme anlamında kullanılarak hakaret unsuru olmuştur.²⁷⁰ Ancak bu kullanımın aksine, bu durumun şerefli olduğu da bu kelime isnat edilen grup tarafından kabul edilmiştir.²⁷¹ Diğer bir husus ise Mahmud isimli kimsenin, hakkındaki suçlamayı red etmesinden sonra Hacı

²⁶⁷ Yemin başkalarını ikna etmek amacıyla, Allah'ın adını zikr ederek sözlerini kuvvetlendirmesi manasına gelmektedir. Yemin edecek kişi Allah dışında hiçbir şey üzerine yemin etmesin” (Nesâî, “Eymân”, 4); “Allah dışında bir şey üzerine yemin eden kimse şirk koşmuştur” (Müsned, II, 34); “Allah atalarınızın üstüne yemin etmenizi yasaklamıştır” (Buhârî, “Eymân”, 4) hadisleri gereği Allah'tan başka bir şeyin üzerine yemin edilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Bunların doğrultusunda yeminler “vallahî, billahî, tallahî”, “Allah'ın kudreti üzerine yemin ederim ki”, “Rahmâna yemin olsun ki” cümleleri ile yapılmaktadır. Ancak Allah'ın kelâm sıfatından kaynaklandığı için Kur'an üzerine de yemin geçerli sayılmıştır. Çoğu fakih tarafından örf ve niyet esas alınarak “yemin ederim, şahadet ederim” sözleri de kabul görmüştür. Ertuğrul Boynukalın, “Yemin”, *DİA*, Cilt: XXXXIII, İstanbul 2013, s.417.

²⁶⁸ Râfıza: Hz. Ebubekir, Ömer ve Osman'ın hilafetlerini kabul etmeyen Şii fırkası. Detaylı bilgi için bakınız. Ayverdi, *a.g.e.*, .s.1010.

²⁶⁹ *Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri* No 6, s. 119/5.

²⁷⁰ Mustafa Öz, “Râfizîler”, *DİA*, Cilt: XXXIV, İstanbul 2007, s.396.

²⁷¹ İlk Şii hadisçilerinden kabul edilen Süleyman b. Mihran el-A'meş'in (ö. 148/765) Cafer-i Sâdık'tan aktardığına göre “Firavun'un adamları arasında efendisine itaati reddeden ve onun yerine Mûsâ'ya katılmayı tercih eden yetmiş kişiyi, Allah “Râfıza” yani kötülüğü terk eden kişiler olarak isimlendirdi” demiştir. Bu durumda Râfıza kelimesi olumlu bir manadadır. Cafer-i Sadık “Râfıza Şia karşıtları tarafından icat edilmiş hakaret içeren bir lakap olmaktan ziyade, gerçekte Allah tarafından Şiilere verilen Eski ve Yeni Ahid'de muhafaza edilen bir şereftir” demiştir. Kıyasettin Koçoğlu, “Mâturîdiyyenin Temel Kaynaklarında Râfıza ve Râfizî Fırkalar”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 38, Erzurum 2012, s.220; Etan Kohlberg, “İmâmiyye Şiası Geleneğinde Râfizî Terimi”, (Çev. Halil İbrahim Bulut), *Kelam Araştırmaları*, Cilt: II, Sayı: 2, 2004, s.119; Râfizîlik ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Yahya Doğan, *Râfıza Kavramı ve Râfizîlik*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2000.

Yunus'tan beyyine talep olunduğudur. Eğer bir olayda suçlanan kimse, kendisine isnat edilen suçu inkâr eder ise, suçlamayı yapan kişi iddiasını ispat etmek zorundadır. Aksi halde görülen davada kendisi haksız duruma düşmektedir. Burada kayıtlara geçirilen davada beyyine talep olunan Hacı Yunus udul-u Müslim'den şahitler getirerek iddiasını kanıtlamıştır. 28 Rebi'ül-ahir 980/ 7 Eylül 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen bir başka davada Sefer bin Abdullah, Rıdvan subaşı ile birlikte kadı huzuruna gelerek, zimmi Hızır bin Yumaham'dan şikâyetçi olmuştur. Şikâyet sebebini "*bana kendü pezevenk deyip ağzıma ve avretime şetm itdi*" diyerek ifade etmiş ve mucibi talep etmiştir. Hızır'dan olay sorulduğunda inkâr ile cevap vermiştir. Sefer'den beyyine talep olunduğunda ise Mehmed bin Şemun ve Hasan isimli şahitlerin "*merkum Hızır mezbur Sefer'in ağzına ve avretine şetm idüb kendü pezevenk deyüb*" denilerek şahadetleri alınmıştır.²⁷² Bu dava örneğinde de şahitler tarafından olayın açığa çıkarıldığı görülmektedir.

Kayıtlara geçirilen bir başka davada, 13 Muharrem 1007/16 Ağustos 1598 tarihinde Bazaristan şeyhi olan İbrahim Çelebi bin Hacı Mehmed kadı huzuruna gelerek Ali Kaya bin Abdullah'tan şikâyetçi olmuştur. Ali Kaya'nın bazaristanı kılıç, yay ve kalkan ile basıp, nice Müslümanın hilaf-ı şer-i şerif ağzına ve avretine şetm eylediğini iddia etmiştir. Ali Kaya sarhoş olduğunu ikrar edip bazaristanı bastığını inkâr etmiştir. Udul-u Müslim'den Fahir bin Ömer ve Safer bin Hacı Ahmed şahitlik ederek Ali Kaya'nın sarhoş olarak yay, kılıç ve kalkan ile bazaristanı basıp nice Müslümanların hilaf-ı şer-i şerif ağzına ve avretine şetm eylediğine şahitlik etmişlerdir.²⁷³ Bu davada ise önceki davaların aksine inkâr eden kimsenin haksız olduğu, şahitlerin şahadetleri sonucunda açığa çıkarılmıştır.

Rebi'ül-evvel 980/ Ağustos 1572 tarihli davada Etine karyesinden Ali bin Mehmed Ömer bin Mürsel'den kadı huzurunda şikâyetçi olmuştur. Ali bin Mehmed "*İşbu Ömer Fatma'nın yoluna varub kendüye namakul ve nameşru kelimat eylemiş mucibi talep iderim*" diyerek olayı anlatmıştır. Ömer'e olay sorulduğunda hakkındaki iddiayı inkâr etmiş ve Ali'den beyyine talep olunduğunda beyyineden aciz olmuş ve Ömer'den yemin talep edilmiştir. Ömer "*merkum Ali'nin zevcesi Fatma'nın yoluna varub*

²⁷² *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 132/6.

²⁷³ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 42, s. 76/325.

namakul ve nameşru kelimat itmedim” diyerek yemin billah ettirilmiştir.²⁷⁴ Kayıtlara geçirilen bu davada hakaret unsuru olarak sayılan kelimelerin açıkça belirtilmediği görülmektedir. Bunun nedeni hakarete mâruz kaldığı iddia edilen Fatma'nın Ali'ye bu kelimeleri söylememesi olabileceği gibi, Ali'nin de bu hakaretleri kadı huzurunda söylememiş olduğu olabilir. Buna neden olarak da insanların, kendilerine sarf edilen küçük düşürücü kelimeleri başkalarının önünde söylemek istemediği ve sadece namakul ve nameşru diyerek ifade ettikleri düşünülebilir. Kendisine edilen aşağılayıcı bir hakareti, başkalarının önünde ya da bir başkasına söylemekten utanmaları oldukça mümkündür. Davada görülen diğer durum yine şikâyetçi olan kişiden beyyin talep edilmiş olmasıdır. Ancak burada beyyinden aciz olduğu yani herhangi bir şekilde kanıtlayamadığı ifade edilmiştir. Bunun üzerine Ömer'den yemin talep edilmiş ve kendisi şikâyetin gerçek olmadığına yemin billah etmiştir. Şikâyette bulunan kişi iddiasını ispatlayamadığı ve diğer kişi Allah kelamı ile yemin ettiğinden dolayı suçsuz olduğu hükmüne varılabilmektedir.

2.2.2. Döğüş

Hakkında kısas ya da diyet cezası verilen suçların bazı unsurlarının eksik olması nedeni ile uygulanmayıp, ta'zir cezasına dönüştüğü suçlar içerisinde döğüş suçu da bulunmaktadır. İncelenmiş olan defterler içerisinde örneklerine rastlanmış olan döğüş davaları, genellikle para cezası ile cezalandırılmıştır.

Evâil Rebiü'l-ahir 1007/Kasım 1598 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Atabeğ karyesinden Hasan ve Ahmed ve Hüseyin bin Mustafa kadı huzuruna gelmişlerdir. Ahmed Beşe ile yüz yüze gelip döğüşüklerini iddia etmişlerdir. Ahmed Beşe'nin bu iddiayı tasdik etmiştir.²⁷⁵ Receb 998/Haziran 1590 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Simaven karyesinden Hacı İbrahim bin Kargı, Hacı Tanrıverdi bin Yusuf, Hasan bin Hacı Ali ve gayrıları meclise gelerek Hacı Musa bin Musa ve Hızır bin Ahmed'ten şikâyetçi olmuşlardır. Şikâyetlerinin sebebi Hacı Musa ile Hızır'ın sürekli birbirleri ile döğüştüğü ve bu durumun kendilerini rencide ettikleridir.²⁷⁶ Receb 998/Haziran 1590 tarihli dava kaydında subaşı Sefer meclise gelerek Hasan bin Sevindik ve Halil bin Çırak isimli kimselerden şikâyetçi olmuştur. Hasan ile Halil kimselerin birbirleri ile

²⁷⁴ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 65/3.

²⁷⁵ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 42, s. 36/152.

²⁷⁶ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 8, s. 15/3.

döğüşüp “çekiştiklerini” ifade etmiştir. Hasan bin Sevindik ve Halil bin Çırak bu iddiayı ikrar etmişlerdir.²⁷⁷ Rebi’ül-evvel 980/ Ağustos 1572 tarihli dava kaydında Keret karyesinden İsa bin Hızır ve Halil bin Mustafa kadı huzuruna gelmişlerdir. Bu iki kimse “*harman yeri hususu için sözüümüz karşulaşub birbirimiz ile döğüştüğ*” diyerek yaşadıkları olayı anlatmışlardır.²⁷⁸ Rebiü’l-ahir 980/Ağustos 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Öyüm-Söğüd karyesinden *** ve Ahmed bin Kasım kadı huzuruna gelerek birbirlerinden şikâyetçi olmuşlardır. *** “*işbu Ahmed bin Kasım beni urub mecruh eyledi, ben de ona urdum mecruh itdim*” diye beyan etmiştir. Ahmed bin Kasım’ın itirafı ile dava kayda geçirilmiştir.²⁷⁹

Döğüş olaylarında, kimselerin olayı kabul etmelerinin yanısıra inkâr etmeleri de kayıtlara geçirilen hususlardandır. İnkâr durumunda şikâyetçi olan kimsenin ya yeminine ya da şahitleri var ise onların şهادetlerine başvurulmuştur. Bunlar yok ise suçlanan kimseye bir ceza uygulanmadığı söylenebilmektedir. Rebi’ül-evvel 980/ Ağustos 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Seylan karyesinden Ümmet bin Sultan Subaşı İbrahim mukareneti ile meclise gelerek Davud bin Yusuf’dan şikâyetçi olmuştur. Ümmet “*işbu Davud beni döğdü mucibi talep iderim*” diyerek şikâyetini beyan etmiştir. Davud’dan olay ile alakalı sorulduğunda “*işbu Ümmet beni döğdü ben de döğdüm*” demiştir. Ümmet isimli kimse bunu inkâr etmiş ve iddiası ispata zorunlu bulunmuştur.²⁸⁰ 3 Muharrem 980/16 Mayıs 1572 tarihinde kayıtlara geçirilen davada Hayik mahallesinden Hasan bin Kara Memi Hüseyin bin Sinan’dan şikâyetçi olmuştur. Hüseyin bin Sinan’ın, Hasan bin Kara Memi’yi yumruk ile dövdüğü iddia edilmiştir. Hüseyin bin Sinan inkâr edip yemin etmiştir.²⁸¹

Boyacı mahallesinden Ahmed bin Derviş meclise gelerek Mustafa bin Muhsin’den Receb 962/Haziran 1555 tarihinde şikâyetçi olmuştur. Ahd gicesi²⁸² (Pazar günü) yatsu namazından sonra Mustafa bin Muhsin’in sarhoş olarak gelip “*benim ile çakuşup*” yumruğu ile vurup kendisini dövdüğünü iddia etmiştir. Mustafa bin Muhsin bu iddiayı inkâr etmiştir. Bunun üzerine şahitlerin olay ile ilgili şهادetleri alınmıştır.

²⁷⁷ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 8, s. 21/1.

²⁷⁸ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 6, s. 40/3.

²⁷⁹ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 6, s. 105/5.

²⁸⁰ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 6, s. 46/1.

²⁸¹ *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 166, s. 38/193.

²⁸² “Ahd gicesi” tabiri şer’iyye sicillerinde Pazar günü akşamı yani birinci gece olarak kabul edilir.

Bkz. Yılmaz Kurt, *Osmanlıca I*, Akçağ Yayınları, Ankara 2015, s.203.

Şahitler Mustafa bin Muhsin'in sarhoş olarak Ahmed bin Derviş'in üzerine geldiğini ve yumruğu ile vurarak dövdüğünü ifade etmişlerdir.²⁸³ Aynı davanın bir sonraki hükmünde bu defa Mustafa tarafından şikâyet edildiği görülmektedir. Cabi mahallesinden Mustafa bin Muhsin kadı huzuruna gelerek Boyacı mahallesinden Ahmed bin Derviş'ten şikâyetçi olmuştur. Ahmed bin Derviş'in Mustafa bin Muhsin'i yumruk ile vurarak dövdüğü iddia edilmiştir. Ahmed iddiayı kabul ederek Mustafa bin Muhsin'in kendisine taş ve yumruk ile vurduğunu bunun üzerine kendisinin de ona vurduğunu kabul etmiş ve kayda geçirilmiştir. İki olay arasında Ahmet şikâyetinde Mustafa'nın kendisine sarhoş olarak geldiği ve tartıştıklarını sadece kendisine yumrukla vurduğunu beyan etmiştir. Mustafa'nın daha sonra aynı hususta şikâyet etmesi üzerine Ahmed'in taş ile Mustafa'ya karşılık verdiği yumruk ile vurduğu anlaşılmaktadır.²⁸⁴ Evahir Receb 962/11-20 Haziran 1555 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada Kızılhisar-ı Fevkani karyesinden Ahmed bin Kara Boğa kadı huzuruna gelerek Hüseyin bin İsa'dan şikâyetçi olmuştur. Hüseyin bin İsa'nın Ahmed bin Kara Boğa'yı yumruk ile vurarak dövdüğü iddia edilmiştir. Hasan bin İsa iddiayı kabul ederek Ahmed bin Kara Boğa'nın başına yumruk ile vurduğunu bunun üzerine kendisinin de ona yumruk ile vurduğunu söylemiştir.²⁸⁵

Rebiü'l-evvel 968/Aralık 1560 tarihindeki davada Câberun karyesinden Hamza bin Okçu Halil kadı huzuruna gelerek Marzuk bin Süleyman'dan şikâyetçi olmuştur. Marzuk bin Süleyman'ın Hamza bin Halil'in evi içinde başına yumruk ile vurup darp ettiği iddia edilmiştir. Marzuk bin Süleyman yumruk ile vurduğunu kabul etmiştir.²⁸⁶ 23 Rebiü'l-evvel 1007/24 Ekim 1598 tarihli dava kaydında Kürkciyan mahallesinden Yusuf Beğ bin Abdullah kadı huzuruna gelerek Kilisli Hasan subaşı Mustafa bin Şaban Beğ ve Gedik Veli ve İbrahim oğlu isimli kimse ile yirmi-otuz nefer adamdan şikâyetçi olmuştur. Bu kimselerin tüfek, mızrak, cebe ve harp aleti ile evini basıp Hasan bin Hüseyin isimli hizmetkârının sağ elini yaraladıklarını iddia etmiştir. Şahitlerin şهادetleri ile şikâyetçi olunan kimselerin ev basıp yaraladıkları ortaya çıkarılmıştır.²⁸⁷ Davalarda evi içinde vurma olarak bahsedilen olaylarda, bir kimsenin

²⁸³ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 4, s. 26/3.

²⁸⁴ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 4, s. 26/4.

²⁸⁵ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 4, s. 39/1.

²⁸⁶ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 4, s. 169/2.

²⁸⁷ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 42, s. 24/98.

evine giren ve onu darp eden kimseden alınacak olan ceza kanunnamalarda hükme bağlanmıştır. Bu davalardaki olaylarda, eğer bu durum geçerli ise belirlenen cezaların uygulanmış olabileceğini düşünmek mümkündür.²⁸⁸ Ayrıca hizmetkârın sağ elinin yaralandığının beyan edildiği davada mümkün ise kısas uygulanmış olması da olasıdır.

Rebiü'l-ahir 968/Ocak 1561 tarihinde kayıtlara geçirilmiş olan davada İbn-i Sünük mahallesinden Mehmed bin Ahmed kadı huzuruna gelerek Ahmed bin Nasa'dan şikâyetçi olmuştur. Ahmed bin Nasa'nın Mehmed bin Ahmed'e yumruğuyla vurduğu iddia edilmiştir. Ahmed, olay kendisine sorulduğunda inkâr ile cevap vermiş ancak şahitler olayın yaşandığına şahadet etmişlerdir.²⁸⁹ Görülen diğer davada Ahmed bin Nasa kadı huzuruna gelerek Mehmed bin Ahmed'den şikâyetçi olmuştur. Mehmed bin Ahmed'in Ahmed bin Nasa'ya yumruğuyla vurduğu iddia edilmiştir. Mehmed'in olayı inkâr ettiği ancak şahitlerin olayın yaşandığına şahadet ettikleri kayda geçirilmiştir.²⁹⁰

Bu iki davada karşılıklı suçlamalar olduğu görülmektedir. Her iki kimse de bunları inkâr etmiş olsa da karşılıklı yumruk ile dövüldüğü şahitlerin şahadeti ile anlaşılmıştır. Bir diğer dava kaydında kadınlar arasında görülen dövme olayı, sicillerde daha az rastlanan bir kayıt örneğini teşkil etmiştir. Zilhicce 979/Mayıs 1572 tarihindeki davada ise Ayşe binti Hacı Kasım kadı huzuruna gelerek Fatıma binti Veled'den şikâyetçi olmuştur. Fatıma binti Veled'in Ayşe binti Hacı Kasım'ı yumruk ile dövdüğü iddia edilmiştir. Fatıma binti Veled yemin ederek dövmediğini söylemiş ve kayda geçirilmiştir.²⁹¹ 22 Rebi'ül-evvel 980/ 2 Ağustos 1572 tarihindeki dava kaydında Sam karyesinden Ali bin Çolak kadı huzuruna gelerek Süleyman bin Sadık'tan şikâyetçi olmuştur. Ali bin Çolak şikâyetini “ *mezbur Süleyman ile bir husus için yüzümüz karşılaşub beni yumruk ile döğdü mucibi talep iderim*” diyerek anlatmıştır. Süleyman'a olay sorulduğunda yumruk ile dövdüğü anlaşılmıştır.²⁹²

Saferü'l-Muzaffer 980/ Temmuz 1572 tarihinde Döndü binti Mehmed kadı huzuruna gelerek Durmuş bin Şah Mehmed'den şikâyetçi olmuştur. Durmuş bin Şah Mehmed'in Döndü binti Mehmed'e yumruk ile vurduğu iddia edilmiştir.²⁹³ Zilhicce 979/Mayıs

---

²⁸⁸ “... Eve girenden altı yüz akçe ve yol üzerine gelüb veya kavga için ev üstüne gelenden dört yüz akçe...” alınmasına hükmedilmiştir. Akgündüz, *a.g.e.*, C. VI, s.239.

²⁸⁹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 4, s. 205/4.

²⁹⁰ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 4, s. 205/5.

²⁹¹ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 19/107.

²⁹² *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 86/5.

²⁹³ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 17/94.

1572 tarihindeki davada Karaca Viran köyünden Kasım bin Emir Hacı kadı huzuruna gelmiştir. Kasım bin Emir Hacı, Ramazan bin Sultan'ı yumruk ile dövdüğünü itiraf etmiştir. Ramazan bin Sultan tasdik etmiş ve kayda geçirilmiştir.²⁹⁴ Zilhicce 997/Ekim-Kasım 1589 tarihinde subaşı İsmail bin Binali ile kadı huzuruna gelerek Hüseyin isimli kimse itirafta bulunmuştur. İsmail'i yumruğu ile dövüp sakalını yolduğunu ifade etmiştir.²⁹⁵ Bu olayda yer alan yumruk ile dövüp sakalını yolma hususunda kanunnamelerde yer alan hükümlere göre cezalar uygulanmıştır.²⁹⁶

2.2.3. Diğer Davalar

Yapılan çalışmada tasnif edilip başlıklara ayrılanların dışında bulunan davalar diğer davalar başlığı altında toplanmıştır. Bu başlık altındaki davalarda da uygulanan cezalar ta'zir cezalarıdır.

Çocukların ergen olmalarıyla ilgili olarak İslam Hukuku'nda belirlenmiş bir takım kurallar mevcuttur. Bu kuralların dışında da kişilerin birbirlerine yakınlıkları ve uzaklıkları ile ilgili kurallar oluşturulmuştur. Bu hususta 27 Muharrem 980/9 Haziran 1572 tarihli belgede Ali Kaya bin Hüseyin, Hacı İbrahim bin Abdullah'ı mahkemeye getirterek velisi bulunduğu kardeşinin on iki yaşını geçmiş kızını yabancı (ecnebi) olarak yanında alıkoyduğunu beyan etmiştir. Hacı İbrahim mahkemede kızı *ecnebi* olarak yanına aldığı sözlü olarak kabul etmiş ve kayıtlara geçirmiştir.²⁹⁷ Bu metinde dikkat edilecek husus kızın yaşının “*on ikiden ziyade*” olarak yazılması ve daha sonra üzerinin çizilmesidir. Çünkü bu döneme ait fetvalarda kız çocukları için buluş çağı on iki yaş esas kabul edilmiştir.²⁹⁸ Yine İslam Hukuku'nda kız çocuklarında buluş çağı olarak alt sınırın dokuz üst sınırın ise on iki kabul edilmesi²⁹⁹ nikâh düşen birinin

²⁹⁴ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 166, s. 28/141.

²⁹⁵ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 8, s. 75/3.

²⁹⁶ “ Bir kimesne bir kimesne ile çekişüb birbirinin sakalın yolsalar, ikisine dahi ta'zir edüb, ganiden yirmi ve fakirden on akçe cürm alına. Ve eğer birbirinin yakasın yırtırsalar, ikisine dahi ta'zir edüb cerime almayalar.” Akgündüz, *a.g.e.*, C. IV, s.298.

²⁹⁷ *Ayıntab Şer'iyye Sicilleri* No 6, s. 211/6.

²⁹⁸ Çocuk ve nesep kısmında “Mes'ele: Zeydin buluşuna kaç yaşında olmakla hükm olunur? Elcevap: İkrar ederse on ikisin tamam edicek olunur, eylemezse on sekizin tamam edicek değin olunmaz”, “Mes'ele: Nisada ibtidâ-i hadd-i bulûğ neredendir? Elcevap: İkrar edicek, on ikisin tamam ettikte bâligadır.” Düzdağ, *a.g.e.*, s.33; Demirtaş, *a.g.e.*, C. I, s.233.

²⁹⁹ Alt sınır kızlarda dokuz, erkeklerde on iki, üst sınır ise Ebû Hanîfe'ye göre kızlarda on yedi, erkeklerde on sekiz, Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre her ikisi için de on beştir. Ömer Korkmaz, “Osmanlı Uygulamaları Işığında Küçüklerin Evlendirilmesi ve Veli İzinsiz Nikâh”, *Bilimname*, Cilt: XXXVII, Sayı: 37, 2019, s.462. ; Muhammed bin Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî, *el-Mebsût*, C. VI, 53; İhtilam olmayan erkek ve kız çocuğunda buluş çağının on beş yaş olması Hz. Peygamber'in bir uygulamasına dayanmaktadır. Hz. Omar'ın oğlunun harbe katılmasını on dört yaşında iken kabul

evinde kalmasını ecnebi yani yabancı olarak belirlenmesi açısından önemlidir. Burada ecnebi, eğer kız hamile kalır ve doğum yaparsa nesep açısından tespitle esas kabul edilir.³⁰⁰ Bu sebepler nedeni ile davada kızın yaşı ve ecnebi olması belirtilmiş sonra da üzeri çizilmiştir.

Ayıntab merkezinde geçen Receb 990/Temmuz 1582 tarihli belgede Hasan isimli kimse şehir subaşı olan Mehmed Subaşı ile birlikte, eşi Aişe'yi kadı huzuruna getirtmiştir. Hasan “*işbu zevcem Aişe binti İsmail iki gündür ki evimden çıkub gitmiştir kimlerin yanında olduğu sual olunsun*” diye iddiada ve talepte bulunmuştur. Hasan'ın eşi Aişe'ye kocasının iddiaları sorulduğunda “*evden çıkıp giderken Hacı Hamza ve Şaban nam kimesneler beni ihlâl idüb bir mağaraya gittiler andan çıkarub bir bostana eyleyüb bana cebr ittiler bir kaç kimesne rast gelip mezburların elinden çeküb kurtardılar*” diyerek iddiayı açıklamıştır. Bunun üzerine Hasan, eşi Aişe'nin te'dib³⁰¹ olunmasını talep etmiştir. Kadı huzurunda Ayşe te'dib edilmiş, ardından “*zevcim Hasan'a gitmezdim*” diye ifade vermiştir. Hasan da bu durumu kabul etmiştir.³⁰² Bu davada üzerinde durulması gereken konulardan birisi zorla alıkoyma durumudur. Bu husus ile ilgili İslam Hukuku'nda, suçu işleyen şahsa habs suretiyle ıslah etme anlamında kullanılan ta'zir cezası verilmesine hükmedilmesi gerekmektedir.³⁰³ Davadaki diğer bir konu ise davacı Hasan'ın karısı için te'dib edilmesini istemesidir. Te'dib edilme İslam Hukuku'nda edeplendirme mânasına gelmektedir. Bir kocanın karısını, kocalık haklarına riayet etmemesi ya da ona hakaret etmesi sebebiyle te'dib etme hakkı vardır. Te'dib etme dövme şeklinde uygulanır. Ancak bu durum bazı

---

etmeyen Hz. Peygamber on beş yaşında müsaade etmiştir. Mustafa Cevat Akşit, *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları*, Edebiyat Fakültesi Mecmuası, İstanbul 1976, s.90; Ergenlik ve gebelik için alt yaş sınırı on ikidir. es-Serahsî, *a.g.e.*, C. IX, 184.

³⁰⁰Çocuk ve nesep kısmında “Mes'ele: Zeyd-i müteveffanın zevci Hind, ecnebiden Amra nikâhla vardıkta, Zeydin sagir oğlu Bekri Zeydin anası mı alır yoksa Hindin anası mı alır? Elcevap: Hindin anası alır.” Düzdağ, *a.g.e.*, s.34.

³⁰¹ Te'dib: Edeblendirilmek, uslandırmak, uslandırılmak. Ali Nazima-Faik Reşad, *Mükemmel Osmanlı Lügati*, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 2009, s.504.

³⁰²Ayıntab Şer'iyye Sicilleri No 7, s. 42/2.

³⁰³ “Başkasının karısını bil'îğfal hanesinden çıkarıb kaçırın veya başkasına tezvic eden veya başka bir memlekete gönderen şahıs, salâhı hali zahir oluncaya veya ölünceye kadar habs suretiyle ta'zir olunur. Bir kadını veya bir kızını hanesinden cebren kaçırınlar da bu vechile şiddetli bir ta'zire müstahik olurlar. Kaçırılan kadın veya kız iade edilmedikçe veya ölmedikçe bunları kaçırınların habisten çıkmalarına müsaade edilemez.” Bilmen, *a.g.e.*, C. VII, s.320.

kurallara bağlanmıştır ve aşırı şekilde olmamasına hükmedilmiştir.³⁰⁴ Bu davada mezbur Ayşe'ye te'dib edildiği beyan edilmiştir.

11 Safer 1004/16 Ekim 1595 tarihli kayıta Eyüb mahallesinde ikamet eden Hacı Ahmed bin Mehmed Fakih kadı huzurunda Mahmut bin Mustafa'dan şikâyetçi olmuştur. Hacı Ahmed “ *işbu Mahmud benim evim basub, rızkım ve malım telef edip, mirî akçeden bin iki yüz guruşum Haleb hazinesine teslim etmek sadedinde iken meblağ-ı mezkûru dahi bi't-tamam götürüb ve oğlu İsmail nam sagir oğlumu cebren alub gittiler bana hayfdir* ³⁰⁵ *mucibi taleb iderim* ” diyerek olayı kadı tarafından yazılı hale getirtmiştir. Olayın taraflarından biri olan Mahmud kendisine karşı yöneltilen suçlamaya verdiği cevapta, İsmail isimli oğlanı zorla aldığını kabul etmiştir. Fakat ev basmadığını ve mal gasp etmediğini dile getirmiştir.³⁰⁶ Bu davada birden çok olay bulunmakta ve incelemeyi gerektirmektedir. Öncelikle davaya konu olan ev basma ve mal gasb etmedir. Davadaki kimselerden Hacı Ahmed evinde devlete ait 1200 kuruş bulunduğunu, kendisinin Halep hazinesine teslim edeceği bu miktarın tamamının Mahmud tarafından gasb edildiğini beyan etmiştir. Gasb kelimesi başkasına ait olan bir şeyi, gerek olsun ya da olmasın, düşmanlık ve tegallüb yolu ile alıvermek olarak tanımlanmıştır.³⁰⁷ Bir olay, belirlenmiş olan şartları sağladığı vakit gasb olarak adlandırılmıştır.³⁰⁸ Gasbın uhrevi hükmü günah olarak beyan edilmiştir. Bunun nedeni

---

³⁰⁴ Terbiye verme hususunda İslam hukukçuları görüş birliği içinde olmuşlardır. Örneğin nikâhı haram olmayan erkekleri karşılamak, süslenmeyi bırakmak, kocasından izinsiz evden çıkmak, kocasının emirlerine karşı çıkmak gibi sebepler ile kocanın karısını te'dib etme hakkı vardır. Ancak itaatsizlik ortada yokken dövmenin gerçekleşmesi yasaktır. Yaptığı ilk ve ikinci uygunsuz davranışta karısını dövemez. Ancak üçüncüden sonra bu hak tanınmıştır. İlk davranışta yumuşak dille ve şefkatle uyarma, ikinci defa tekrar eder ise yatağında yalnız bırakma, üçüncü defa tekrar eder ise bu kez dövme hakkına sahiptir. Te'dib için dövme, şiddetli olmayacak şekilde, yüz ile karın bölgesine vurulmadan yapılmalıdır. El, çubuk ve sopa ile yapılabilir. Kocanın karısını te'dib için dövme hakkı, devletin cezalandıracağı suçlarda, devlete intikal etmiş olması durumunda düşer. Mesela, bir kadın komşusundan hırsızlık yaptığında ve komşusu şikâyetçi olduğunda, kocanın karısını hırsızlık sebebiyle dövme hakkı yoktur. Çünkü burada cezayı devlet otoritesi belirler. Ancak koca, karısının kendisini küçük düşürdüğü ve emirlerine uymadığı sebepleri ile te'dib edebilir. Hanefî ve Şafiî mezheplerine göre eğer kocanın dövmesi sonucunda kadın ölür, sakat kalır ya da bir organı zarar görür ise koca bundan dolayı cezalandırılır. Çünkü te'dip uslandırmak için uygulandığından, zarar vermek amaç değildir. Udeh, *a.g.e.*, C. II, s.117-120.

³⁰⁵ Hayf: Haksızlık, zulüm anlamına gelmektedir. Bkz. İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı, İstanbul, 2011, s. 488.

³⁰⁶ *Ayıntab Şer'iyeye Sicilleri* No 42, s. 95/400.

³⁰⁷ Gasb kelimesi ıstılahda “bir kimsenin mütekavvim ve muhterem bir malını sarahaten ve delâleten veya âdete nazaran izni olmaksızın haksız yere elinden veya daire-i tasarrufundan ahz etmektir. Gasbın lûgavî manası, ıstılahî manasından eamdır, daha şümüllüdür” diye izah edilmiştir. Bilmen, *a.g.e.*, C.VII, s.327.

³⁰⁸ Bir olayın gasb olarak sayılması için gasb edilen şeyin mal olması, malın haram ve memnu bir mal olup izinsiz şekilde alınması, kendi malı olmaması, gasb edilen şeyin mütekavvim yani dinen

ise şahsın mütekavvim malları her türlü tecavüzden korunmuştur ve bu malların başka biri tarafından alınmasına yasak getirmiştir. Gasbın dünyevi hükmü ise gasbı yapan kişinin malları sahibine vermesi olarak belirlenmiştir.³⁰⁹ Bunun yanı sıra gasb suçunu işleyen kimseye, suçunu tekrarlaması halinde sürgün cezası da verildiği de hükümlerde belirtilmiştir.³¹⁰ Davadaki bir diğer olay ise davacının oğlunun cebren ve kahren çekip alınmasıdır. Davaya konu olan bu suçlarda “ta’zir-i şedid” cezası ile hapis cezalarının da uygulandığı görülmüştür. Fetva mecmualarında bu cezalara, asli cezaların yanında uygulanan cezalar olarak yer verilmiştir.³¹¹

5 Şevval 1004/2 Haziran 1596 tarihli davada Yahni mahallesinden Hacı Edhem bin Mehmed’in kadı huzurunda Hüseyin bin Yusuf’tan şikâyetçi olduğu görülmektedir. Hacı Edhem, Hüseyin’in, sakalından tutup bıçak ile kestiğini iddia etmiş ve gerekenin yapılmasını istemiştir. Hüseyin bin Yusuf’un inkârı üzerine Yusuf bin Abdi ve İbrahim bin Şaban şahitlik ederek, Hüseyin’in kara saplı bir bıçak ile Hacı Edhem’in sakalını kestiğini söylemişlerdir.³¹² Bu davada bahsi geçen sakal kesme mevzu mühim görüldüğü için şikâyet sebebi olmuştur. Türklerde saç ve sakal, toplumsal yaşam içerisinde mühim kabul edilen bir unsur oluşturmuş ve bunların kesilmesi için geleneksel törenler yapıldığı görülmüştür. Saç ve sakala verilen bu kıymet nedeni ile bir kimsenin saç veya sakalını kesip onu bu şekilde teşhir etmek oldukça utanç verici bir hadise olarak kabul görmüş ve hakaret sayılmıştır.³¹³ Osmanlı Devleti’nde de

---

kullanılması sakıncalı bir mal olmaması, muhterem mal olması yani koruma altına alınmış olması şartları bulunmaktadır. Demirtaş, *a.g.e.*, C. I, s.318.

³⁰⁹ Bilmen, *a.g.e.*, C. VII, s.330-333.

³¹⁰ “Bir karyede sakin olan Zeyd, ehl-i zulm ve fesad olub daima ahali-i karyenin cebren mallarını ahz ve cevri ü eziyet mu’tadı olmağla hükkâm tarafından birkaç defa tenbih olunub, mütenebbih olmayub ahali-i karye hallerini hâkime i’lâm itdiklerinde hâkim Zeyd’i ol karyeden nefiyetmeğe kâdir olur mu? el-Cevab: Üzerine vâcibdir. Ketebehû Ebû Said el-merhum. (Nûru’l-Fetâvâ) Açıklama: Bir köyde oturan, zulüm ve haksızlıkla halkın mallarını cebren zabt ve işgal etmek, nifak ve fesad çıkarmakla ün yapan Zeyd, eğer bugüne kadar hâkimler tarafından yapılan bütün uyarı ve ihtara rağmen aynı suretle devam ettiği takdirde hâkim kararı ile bir başka yere sürgün edilir. Bu hâkim için vâciptir.” Demirtaş, *a.g.e.*, C. II, s.529.

³¹¹ Esra Yakut, “Tanzimat Dönemi’ne Kadar Osmanlı Hukuku’nda Ta’ziri Gerektiren Suçlar ve Cezaları”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, Sayı: 2, 2006, s.37.

³¹² *Ayıntab Şer’iyye Sicilleri* No 42, s. 68/292.

³¹³ “Türklerde saç ve sakal kesmek çok eski çağlarda bir takım rit ve ritüele tabi olmuştur. Türk dünyasında halen sürüp giden bir takım rit ve ritüel arasında “damat tıraşı” bulunmaktadır. Türk tasavvurunda bu tıraştan önceki kişilik ile tıraştan sonraki kişilik farklıdır. Bu tıraş, bireyin toplumsal statüsünde meydana gelen bir değişikliğin meşruiyetini ve bunun ilânını temin etmiştir. Dolayısıyla bir döneme mahsus olmadığı gibi, bir rit ve ritüele de tabi olmaksızın, bozkırların hâkimi bir Türk erinin saçlarını ve bıyığını ve sakalını yahut atının yelelerini yahut perçemlerini kesmek, bu şekilde onu âleme teşhir ile rezil rüsva etmek, eri öldürmüş olmaktan daha ağır bir muamele olarak kabul edilmiştir. Damat tıraşları dışında, erkeklerin saçları ve bıyıklarının, hatta kadınların saçlarının kesilmesi çok önemli bir

devlet adamları tarafından sakal keserek ceza verme uygulandığı görülmüştür.³¹⁴ İslam dini bakımından ise hadis kaynaklarında Hz. Peygamber'in sakalını uzattığı ve uzatılmasını fitrata uygun bulduğu ifade edilmiştir. Sakalın uzatılıp bıyığın kısaltılmasını istediği hadis kaynaklarında geçen bilgiler olarak kabul edilmiştir. Sakal uzatmayı farklı görüşlerdeki İslam âlimleri ve mezhepler, farklı sebepler doğrultusunda yorumlamışlar bu şekilde sakal bırakma İslam âlemi içerisinde mühim bir davranış haline gelmiştir.³¹⁵ Bu mühim görülen ve dini bir vecibe sayılan davranışın, başka biri tarafından sakalın kesilmesi suretiyle engellenmesi suç kabul edilen bir olaydır. Kanunnamelerde saç ve sakal kesmenin cezası, suçu işleyen kişinin fakir ya da zengin diye ayrılarak durumuna göre fakir ise kendisinden on akça, zengin ise yirmi akça alınması ya da her iki durumda da suçludan otuz akça alınması olarak hüküm edildiği görülmüştür.³¹⁶

---

matemin olduğunu ifade ederdi.” Adem Aydemir, “Kutadgu Bilig ve Divanü Lügati't Türk'e Göre Saç-Sakal Kültürü Üzerine”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt: VII, Sayı: 3, Ankara 2012, s. 338-339.

³¹⁴ Yavuz Sultan Selim'in 1516 tarihli Mısır seferi sırasında Mısırlılar tarafından Yavuz Sultan Selim'e zırh giymiş bir elçi heyeti gönderildi. Bunları gören Yavuz Sultan Selim; “İçlerinde âlimlerden bir kimse yok mu idi? Bu zirhli askerleri bana gönderdiler” dedikten sonra acı bir sesle “vurun şunların başlarını” diye bağırdı. Yunis Paşanın yalvarması ile bu elçilerin ölümden kurtulması mümkün oldu. Onlara bir ceza olarak sakalları tıraş ettirildi. Üzerlerine bir maskara elbisesi giydirilerek eşeklere bindirildi ve Mısır hükümdarına geri gönderildi. Enver Behnan Şapolyo, *Osmanlı Sultanları Tarihi*, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul 1961, s. 146; Mustafa Cezar, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C. II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s.752.

³¹⁵ Sakal manasına gelen “lıhye” kelimesi Kur'an-ı Kerim'de sadece bir defa Hz. Harun'un sakalından bahsederken geçmektedir. Hadislerde ise Hz. Peygamber'in sakal ile ilgili yönlendirmeleri olduğu ifade edilmektedir. Fakihler Hz. Peygamber'in söz ve uygulamaları doğrultusunda farklı görüşler geliştirmişlerdir. Sakal bırakmanın hükmüne ait ilk görüş bunun bir dini vecibe olduğu görüşüdür. Klasik dönem fakihlerinin neredeyse tamamı bu görüşü benimsemiştir. Bir kısım fakih sakal uzatmayı farz kesmeyi günah, bir kısım fakih ise bir tutam uzatmayı sünnet kesmeyi mekruh olarak kabul etmişlerdir. Sakalın uzunluğu ise farklı şekillerde yorumlanmıştır. Fukahanın bir kısmı hiç kesmeden uzatılması gerektiğini, bazı fakihler (özellikle Hanefi fakihler)Hz. Ömer'in uygulamasına dayanarak bir tutamdan fazla uzayan kısmının kesilmesi gerektiğini ve bunun sünnet olduğunu düşünmüşlerdir. Sakal bırakmayı dini bir vecibe olarak gören görüş; sakal tıraşının haram olduğu görüşü, sakal uzatma talebinin emir kipi ile bildirilmiş olması, sakal uzatmanın fitrata uygun olduğunun bildirilmiş olması, sakal uzatarak gayrimüslimden farklı olunmasının istenmesi, sakal tıraşının kadınlara benzemeye yol açması, sakal uzatmanın İslam şîârlarından (ayrı edici, dinin sembolü) sayılması ve sakal tıraşının mekruh olmadığı görüşü sebeplerine dayanmaktadır. Sakal bırakmanın hükmüne ait ikinci görüş ise sakal uzatmanın dini bir vecibe olmadığı görüşüdür. Bu görüşe göre sakal bırakma, kişinin tercihine kalmış bir davranış ve insanların yaşadığı toplumsal duruma göre şekillenen bir olgudur. Ancak sakal uzatma davranışını Hz. Peygamber'in öğütlemesinin yanında sadece örfi bir davranış olarak varsaymak, İslam âlimleri tarafından kabul görmüş bir görüş değildir ve genel mânada dini bir vecibe olarak kabul edilmiştir. Hüseyin Baysa, “Sakal Uzatma ve Bıyık Kısaltmanın Hükmüne İlişkin Görüşlerin Değerlendirilmesi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: XII, Sayı: 14, 2017, s.274-282.

³¹⁶ Fatih Kanunnamesinde “Eğer iki kişi birbirine yapışıp yakasın yırtsa kadı ta'zir eyliye cerime yoktur ve eğer birbirinin saçın veya sakalın yolup sabit olsa gani ise yirmi akça cerime alına ve fakir ise on akça cerime alına. Bu hususun kanyin-i keferede dahi biaynihdir ganiden yirmi akça alına” deyu

SONUÇ

Bu çalışma içerisinde altı adet Ayıntâb şer'iyeye sicili incelenmiştir. Defterler XVI. Yüzyılın ikinci yarısında kayıtlara geçirilmiş olup her biri farklı tarihleri içermektedir. Üzerinde çalışılmış olan davalar içerisindeki ilk tarih kaydı Rebi'ül-ahir 968/Aralık 1560, son tarih ise 5 Şevval 1004/2 Haziran 1596'dır. Bu yıllar içerisinde tutulmuş olan 4, 6, 7, 8, 42 ve 166 numaralı defterler incelenmiştir. Defterlerin Arap alfabesinden Latin alfabesine çeviri işlemi yapılmıştır. Tüm defterler içerisinde İslam Hukuku'nun cezalarda esas aldığı başlıklara ait suç teşkil eden davalar seçilerek çalışma oluşturulmuştur.

Tezin konusunu oluşturan Ayıntâb'da işlenen suç davalarında çeşitlilikler farkedilen bir husustur. İslam Hukuku'nda kullanılan hadd cezası gerektiren, kısas ve diyet cezası gerektiren ile ta'zir cezası gerektiren suçlar ayırımından, tez çalışmasının bölümlere ayrılmasında istifade edilmiştir. Bu bölümlerin ayrılmasından sonra davalardaki çeşitlilikler daha da belirgin hale gelmiştir. Zinâ, kazf, şübh-i hamr ve sirkat hadd cezası gerektiren suçlar başlığı altında izah edilmiştir. Bu suçların İslam Hukuku'ndaki dayanakları anlatılıp daha sonra Ayıntâb şehrinde belirlenen yıllar içerisinde görülmüş örnekleri verilmiştir. Kısas ve diyet cezası gerektiren suçlar olan adam öldürme ile yaralama ve uzuv katli suçları, dayanakları Kur'an-ı Kerim'de hükmedilen ayetler vasıtası ile izah edilip örnekleri verilmiştir. Yine ta'zir cezası gerektiren suçlar, hakaret etme ve kötü söz söyleme, döğüş ve diğer cezalar olarak anlatılmıştır. Diğer cezalar içerisindeki davalar birer örnekleri bulunan davalardır.

Ayıntâb'da XVI. Yüzyılın ikinci yarısında hadd cezalarını gerektiren suçlar, kısas ve diyet cezalarını gerektiren suçlar ile ta'zir cezalarını gerektiren suçların işlenmesinde sayılarca farklılık olduğu görülmektedir. Hadd cezalarını gerektiren suç kaydı sayısı, içerisindeki tüm suçların toplamı ile birlikte 53 dava kaydını ithiva etmektedir. Kısas ve diyet cezalarını gerektiren suç kaydı sayısı, diğer cezalardan daha fazla olup 77

---

kaydolunmuştur. Bunun yanı sıra Zimmiler, işledikleri suçların cezaları hususunda, Müslümanlara verilen cezaların yarı oranında cezaya çarptırılmaktadır. Ancak insanların birbirine karşı işledikleri suçların içerisinde sadece hırsızlık ve saç sakal kesme hususunda Müslümanlar ile eşit cezaya çarptırılmışlardır. 'Alâ üd-Devle Bey Kanununda ise "Amma eli ile urub uvatsa ya yakasın yırtub saçın sakalın yolsa otuz akça alına" ve "Eğer bir katı nesne ile urub kara bere itse bir altın alına ve el ile yumruğıle ve depme ile itse otuz akça alına saç sakal yolsa öyle oluna eğer kılıcıla ya bıçağıla ya okula urub itse on altın alına" diyerek hüküm belirlenmiştir. Coşkun Üçok, "Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler", *Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: IV, Sayı:1, s.53,63,70.

dava kaydını ihtiva etmektedir. Son kısım olan ta'zir cezalarını gerektiren suç kaydı sayısı ise 30'dur. Bu suç kayıtlarının yüzdelerik değeri içerisinde dağılımı aşağıda verilmiş olan tablolardaki gibidir.

Tablo 8: Ayıntâb Şer'iyeye Sicillerinde Bulunan Davalarda Suçların Dağılımı

Suçlar	Yüzdelerik dağılımı
Hadd cezası gerektiren suçlar	% 32
Kıyas ve diyet cezası gerektiren suçlar	% 49
Ta'zir cezası gerektiren suçlar	% 19

Tablodan anlaşılmiş olduğu üzere incelenen suç içerikli davalar içerisinde en büyük orana sahip olan kıyas ve diyet cezası gerektiren suçlardır. Çalışmada kullanılmış olan davaların neredeyse yarısı bu suçlardan meydana gelmektedir. Bu oranın yüksek olmasındaki en büyük etken yaralama suçlarının kayıtlar içerisinde daha fazla yer almasıdır. Mahkemeye daha çok intikal ettirilmiş olan yaralama suçlarından sonra hadd cezası gerektiren suçların oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu suçlar içerisinde zinâ, kazf, şürib-i hamr ve sirkat suçlarının bulunması nedeniyle oranda görece bir yükseklik söz konusudur. En az oranda kayıtlara geçirilmiş olan suçlar ise %19'luk bir oran ile ta'zir cezası gerektiren suçlardır.

Tablo 9: Hadd Cezası Gerektiren Suçların Dağılımı

Suçlar	Yüzdelerik Dağılımı
Zinâ	% 24
Kazf	% 16
Şürib-i hamr	% 24
Sirkat	% 36

Hadd cezası gerektiren suçların dağılımı incelendiğinde en yüksek oranın sirkat (hırsızlık) suçunda olduğu görülmüştür. Bu duruma, yaşanma sıklığı ile birlikte mahkemeye intikal ettirilme ihtimalinin de daha yüksek bir olasılık olmasını sebep göstermek mümkündür. Nitekim malı çalınan kimseler bu malların bulunması için

kadı huzuruna giderek çalınan mallarını beyan ve gereğinin yapılmasını talep etmişlerdir.

Tablo 10: Kıyas ve Diyet Cezası Gerektiren Suçların Dağılımı

Suçlar	Yüzdelerik Dağılımı
Adam öldürme (katl)	%21
Kesici ve delici alet ile yaralama	%79

Kıyas ve diyet gerektiren suç oranları incelendiğinde oldukça büyük bir fark olduğu görülmektedir. Kesici ve delici alet ile yaralama suçunun, adam öldürme suçundan neredeyse dört kat daha fazla mahkemeye intikal ettirildiği ortaya çıkmıştır. Bu durumun sebebi olarak bu suç içerisinde, bıçak, kılıç, ok, balta, taş, balta gibi pek çok kesici ve delici nesne ile yaralamanın dâhil olması ve bu nedenle daha çok yaşanmış bulunması gösterilebilmektedir.

Tablo 11: Ta'zir cezası Gerektiren Suçların Dağılımı

Suçlar	Yüzdelerik Dağılımı
Hakaret Etme-Kötü Söz Söyleme	% 23
Döğüş	% 64
Diğer Davalar	% 13

Ta'zir cezasını gerektiren suçlar içerisinde döğüş suçlarının oldukça fazla bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bunun nedeni özellikle bu suçların kıyas ve diyet cezası verilmesi için gereken şartları taşımayarak ta'zir cezalarına dönüşmeleridir. Bu şekilde sayılarında artış meydana gelmektedir. Diğer iki suç başlığı olan hakaret-kötü söz söyleme ile diğer davalar ise birbirlerine sayıca ve oran olarak yakınlık göstermektedir.

Üzerinde çalışılmış olan şer'iyye sicilleri vasıtası ile Ayıntâb'da XVI. Yüzyılın ikinci yarısında gündelik yaşamda karşılaşılan suçlar anlaşılıp değerlendirilmeye çalışılmıştır. Suçların kadıya intikal ettirilmesinde subaşlarının mühim bir görev üstlendikleri görülmüştür. Şahitlerin olayların ortaya çıkarılmasındaki vazifeleri incelenmiştir. Olaya doğrudan görgü şahidi olan kimseler, davada bulunan kimselerden hangisinin doğru beyanda bulunduğuna şahitlik ederek suçlu kimse var

ise meydana çıkarmışlardır. Bu şekilde cezaların doğru kimseye verilmesi sağlanmıştır. Ayrıca şahitlerin doğru şahitlikte bulunmasının da ne denli mühim olduğu bu şekilde anlaşılmıştır. Zira yalan veya yanlış şahitlik, suçsuz kimsenin ceza almasına sebep olabilmektedir. Bu neden ile doğru beyanda bulunmak davaların sonucu bakımından oldukça önemlidir. Davalarda kayıtlara geçirilmiş olan karye ve mahalle isimleri, kimse isimleri, olayda bulunan şahit isimleri de tez konusu dâhilinde olmasa da genel manada Ayıntâb'da o dönem ile alakalı bilgi edinilmesine fayda sağlamıştır.

İncelenmiş olan suçlar ile gündelik yaşamı etkileyen sorunlar meydana çıkarılmış ve bu suçlar hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Zinâ, kazf, şüreb-i hamr ve sirket gibi cezası Allah hakkı için belirlenmiş suçlar dayandığı temeller ile anlatılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de haklarında yer alan ayetler Arapça olarak verilip, cezaların genel manada açıklaması yapılmıştır. Bu suçların toplumsal yaşamı nasıl etkilediği verilen davalar ile anlaşılmaya çalışılmıştır. Sarhoş olup etrafındaki kimselerin huzurunu kaçıran ya da hırsızlık yapan kimseler oldukça fazla sayıda bulunmaktadır. Mahalle içerisinde hoşnutsuzluğa sebep olan zinâ olaylarının yaşandığı da kayıtlara geçirilmiştir. Bu gibi durumlarda mahalleli memnun olmadığı kimseyi mahallede istememiş ve başka bir yere sürülmesini talep etmiştir. Benzer şekilde içki içip ya da hırsızlık yapıp huzuru ve düzeni bozan kimselere ya hadd cezaları ya da para ve hapis cezaları uygulanmıştır. Kısas ve diyet cezası gerektiren adam öldürme ve yaralama suçlarının, kasten, kasıt benzeri ve hataen olarak ayırımı yapılarak bu ayırımların detayları ifade edilmiştir. Adam öldürme suçu en büyük günahlardan sayıldığından, bir kimsenin canını haksız yere alan kimsenin canının alınması Kur'an-ı Kerim'de hükmedilmiştir. Kayıtlarda adam öldürme ile alakalı örneklerle rastlanmıştır. Yaralama suçuna verilen kısas ya da diyet cezaları izah edilmiştir. Kısas uygulanmadığı durumlarda diyet cezası uygulanmıştır ve diyet, gerçekleşen cerahatin durumuna göre tespit edilmiştir. Yine aynı şekilde ta'zir cezalarının neler olduğu anlatılıp, hangi suç işlendiğinde hangi cezanın uygulanmasına hükm edildiği izah edilmiştir. Döğüş suçlarına defterler içerisinde oldukça sık rastlanmıştır ve bu durum toplumda bazen problemlerin yaşandığını göstermiştir. Bostan sulamak konusunda, harman yeri hususunda gibi farklı konularda olduğu gibi, hakaret etme ya da karşılıklı yumruklaşma ve döğüşme gibi sebepler ile döğüşler yaşanmıştır. Hakaret etme-kötü söz söyleme davaları

içerisinde kimselerin birbirlerine karşı kullandığı kelimeler ve hakaretler görülmüştür. Birbirlerine “*müzevir, kahbe, ruspi, pezevenk, kahbe oğlu*” gibi kelimeler ile hakaret edip kötü sözler söylemişlerdir. Ayrıca bir davada “*rafizâ gidi*” diyerek dini içerikli bir hakaret kullanılmıştır. Suçların, toplum içerisinde yaşanmış ve kayıtlara geçirilmiş olan oranları verilmiştir. Ayıntâb’da toplumsal hayatı etkilemiş olan bu suçların meydana getirdiği, hem mağdur hem suçlu kimseler için gerekli görülen hak ve ceza uygulamaları yine Osmanlı Devleti’nin esas aldığı İslam Hukuku’na dayanarak izah edilmiştir.

KAYNAKÇA

I. Şer'iyeye Sicilleri

Ayıntâb Şer'iyeye Sicilleri No: 4

Ayıntâb Şer'iyeye Sicilleri No: 6

Ayıntâb Şer'iyeye Sicilleri No: 7

Ayıntâb Şer'iyeye Sicilleri No: 8

Ayıntâb Şer'iyeye Sicilleri No: 42

Ayıntâb Şer'iyeye Sicilleri No: 166

II. Müracaat Eserler

el- Merginâni, Burhanüddin Ebu'l-Hasan Ali bin Ebu Bekir, *El-Hidâye Tercemesi*, C. IV, (Ter. Ahmed Mevlâni), Hayrettin Kahraman Neşriyat, İstanbul 1991.

el- Kâşânî, Alâüddîn Ebû Bekr bin Mes'ûd bin Ahmed, *Bedâ'i'u's-sanâ'i' fî tertîbi's-şerâ'i'*, C. VII, Beyrut 1982.

el- Maverdi, Ebu'l-Hasan Habib, *El-Ahkâmü's Sultaniye (İslam'da Devlet ve Hilafet Hukuku)*, (Çev. Ali Şafak), Bedir Yayınevi, İstanbul 2018.

el- Mevsili, Abdullah bin Mahmud bin Mevdûd, *El-İhtiyâr li-Ta'lili'l Muhtar*, C. IV, (Ter. Hüsametdin Vanlıoğlu), Muallim Neşriyat, İstanbul 2015.

es- Serahsî, Muhammed bin Ebî Sehl Ahmed, *el-Mebsût*, C. VI, Bölüm: 53.

_____, Muhammed bin Ebî Sehl Ahmed, *el-Mebsût*, C. IX, Bölüm: 184.

Kur'an-ı Kerim.

Evliya Çelebi, Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi, (Haz. Seyit Ali Kahraman), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.

Ebu Zehra, Muhammed, *el-Cerime ve'l-Ukûbe fî Fıkhı'l-İslâm (İslam Hukuku'nda Suç ve Ceza)*, C. II, (Çev. İbrahim Tüfekçi), Kitabevi, İstanbul 1994.

Şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Efendi, *Behcetü'l Fetâvâ*, (Haz. Süleyman Kaya), Klasik Yayınları, İstanbul 2011.

HAMMER, Josef Von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. II, Sabah Yayınları, İstanbul 1992.

Hoca Sadettin Efendi, *Tacü't Tevarih*, C. IV, (Haz. İsmet Parmaksızoğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

İbn İyas, *Bedâyi'ü'z-Zühûr Fî Vekayi'i'd-Duhûr (Yavuz'un Mısır'ı Fethi ve Mısır'da Osmanlı İdaresi)*, (Haz. Ramazan Şeşen), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2016.

ZEYDAN, Abdülkerim, *el-Vecîz fî Usûlü'l-fıkh (Fıkıh Usûlü)*, (Çev. Rûhi Özcan), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1993.

III. Telif Eserler

ÂBİDİN, Âdile, “Aynî'nin, İkdülcuman Fî Tarihi Ehlizzeman Adlı Tarihinde Osmanlılara Ait Verilen Malûmatın Tetkiki”, *Tarih Semineri Dergisi*, Sayı: 2, İstanbul 1938, s. 113-215.

ACAR, H. İbrahim, “İddet”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XXI, İstanbul 2000, s. 466-471.

AKBULUT, İlhan, “İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: LII, Sayı: 1, Ankara 2003, s. 167-181.

AKGÜNDÜZ, Ahmed, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, C. I, II, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1990.

_____, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, C. III, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1991.

_____, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, C. IV, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1992.

_____, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, C. VI, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1993.

_____, “Kanunnamelerdeki Ceza Hukuku Hükümleri ve Şer'i Tahlili”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, Cilt: XII, Sayı: 1, Ankara 1999, s. 1-16.

AKSUNGUR, Ali Burak, *Türk İdare Geleneğinde Yerel Güvenlik: Mahalle Bekçilerine Dair Bir İnceleme*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2018.

AKŞİT, Mustafa Cevat, *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları*, Edebiyat Fakültesi Mecmuası, İstanbul 1976.

- AKTAN, Hamza, “Kazf”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XXVI Ankara 2002, s. 148-149.
- ALTUNDAŞ, Zülküf Furkan, *8 Numaralı Ayntâb Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H.997-998/1589-1590)*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kilis 2017.
- ARSLAN, İbrahim, *166 Numaralı (H.980/M.1572/1573) Ayntab Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kilis 2012.
- ATCI, İsa, “Fıkhu’l-Mukarene Açısından Gasb ve Tazmin Sorumluluğu”, *Diyanet İlmî Dergisi*, Cilt: XLIX, Sayı: 4, Ankara 2013, s. 79-104.
- AVCI, Mustafa, “Osmanlı Hukukunda Livatanın Cezası”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: XXVI, Sayı: 2, Konya 2018, s. 15-47.
- AYDEMİR, Âdem, “Kutadgu Bilig ve Divanü Lügati’t Türk’e Göre Saç-Sakal Kültürü Üzerine”, *Turkish Studies*, Cilt: VII, Sayı: 3, Ankara 2012, s. 329-350.
- AYDIN, Mehmet Akif, “Osmanlı Hukukunda Kazaî Boşanma Tefrik”, *Osmanlı Araştırmaları*, Sayı: 5, İstanbul 1986, s. 1-16.
- BAHADIR, Savaşkan Cem, “Şarap Yasağının XVI. Yüzyıl Divanlarındaki İzleri ve Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Şarap Yasağı”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: III, Sayı: 5, Trabzon 2013, s. 71-101.
- BARDAKOĞLU, Ali, “Diyet”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: IX, İstanbul 1994, s. 473-479.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, (Haz. İskender Türe, Salim Kaynar), Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, İstanbul 2017.
- BAYSA, Hüseyin, “Sakal Uzatma ve Bıyık Kısaltmanın Hükümüne İlişkin Görüşlerin Değerlendirilmesi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: VII, Sayı: 14, Kilis 2017, s. 273-289.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi, *Hukukî İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, C. I-VIII, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1949.

- BOYNUKALIN, Mehmet, “Sövmе”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XXXVII, İstanbul 2009, s. 397-398.
- BOYNUKALIN, Ertuğrul, “Yemin”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XXXXIII, İstanbul 2013, s. 417-420.
- CEZAR, Mustafa, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, C. II, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2011.
_____, *Osmanlı Tarihinde Levendler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013.
- CİN, Halil ve AKGÜNDÜZ, Ahmet, *Türk Hukuk Tarihi: Giriş ve Kamu Hukuku*, C. I, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1995.
- DAĞCI, Şamil, “Kısas”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XXV, Ankara 2002, s. 488-495.
- DEMİRKENT, Işın, *Haçlı Seferleri*, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1997.
- DEMİRTAŞ, H. Necati, *Açıklamalı Osmanlı Fetvaları*, C. I-II, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2012.
- DOĞAN, Yahya, *Râfıza Kavramı ve Râfizilik*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2000.
- DÜZDAĞ, M. Ertuğrul, *Şeyhülislâm Ebussuûd Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1983.
- ERGENÇ, Özer, “Osmanlı Şehrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine”, *Osmanlı Araştırmaları*, Sayı: 4, İstanbul 1984, s. 69-78.
- GÖMEÇ, Saadettin Yağmur, “Türk Kültüründe At”, *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır (6-8 Mayıs 2016)*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya 2016, s. 819-834.
- GÖZÜBENLİ, Beşir, “Ateh”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: IV, İstanbul 1991, s. 51-52.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, “At”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: IV, İstanbul 1991, s. 28-31.
- HONIGMANN, Ernst, *Bizans Devleti'nin Doğu Sınırı*, (Ter. Fikret Işıltan), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1970.

- İNALCIK, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, (Çev. Ruşen Sezer), 23. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017.
- KAFESOĞLU, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, 33. Basım, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2011.
- KALLEK, Cengiz, “Fetâvâ-yı Ali Efendi”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XII, İstanbul 1995, s. 438.
- KARADEMİR, Zafer, “Osmanlı Sosyo-Ekonomik Yaşamında Su: 18. Yüzyıl Eyaleti Rum Örneği”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı: 29/1, İzmir 2014, s. 189-211.
- KIVRIM, İsmail, “Osmanlı Mahallesinde Gündelik Hayat (17. Yüzyılda Gaziantep Örneği)”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 8, Gaziantep 2009, s. 231-255.
- KOÇOĞLU, Kıyasettin, “Mâturîdiyyenin Temel Kaynaklarında Râfıza ve Râfizî Fırkalar”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 38, Erzurum 2012, s. 215-248.
- KOHLBERG, Etan, “İmâmiyye Şiası Geleneğinde Râfizî Terimi”, (Çev. Halil İbrahim Bulut), *Kelam Araştırmaları*, Cilt: II, Sayı: 2, 2004, s. 117-123.
- KORKMAZ, Ömer, “Osmanlı Uygulamaları Işığında Küçüklerin Evlendirilmesi ve Veli İzinsiz Nikâh” *Bilimname*, Cilt: MMXIX, Sayı: 37, 2019, s. 453- 475.
- KÖYMEN, Mehmet Altay, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013.
- KURT, Yılmaz, *Osmanlıca- I*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2015.
- Maraş Tahrir Defteri*, (Haz. Refet Yinanç, Mesut Elibüyük), C. I, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1988.
- MENEKŞE, Ömer, *XVII. ve XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Hırsızlık Suçu ve Cezası*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1998.
- OSMANAĞAOĞLU, Cihan, “Klasik Dönem Osmanlı Hukukunda Zinâ Suçu ve Cezası”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: LXVI, Sayı: 1, İstanbul 2008, s. 109-178.

- Osmanlı Arşivi'nde Şeyhülislam Fetvaları*, (Haz. Sinan Çuluk, Yılmaz Karaca),
Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, İstanbul 2015.
- Osmanlı Tarihi El Kitabı*, (Ed. Tufan Gündüz), Grafiker Yayınları, Ankara 2017.
- Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep*, (Ed. Cengiz Eroğlu vd.), Ortadoğu Stratejik
Araştırmalar Merkezi, Ankara 2012.
- ÖNCE, Nergiz, “Erken Dönem Hanefi Mezhebi Eserlerinde ve Osmanlı Dönemi
Nüküllü Fetvâ Mecmualarında Kitâbu’l-eşribe”, *Usul İslam Araştırmaları*,
Cilt: XV, Sayı: 15, İstanbul 2011, s. 91-124.
- ÖZ, Mustafa, “Râfizîler”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XXXIV, İstanbul 2007,
s. 396-397.
- ÖZDEĞER, Hüseyin, “Gaziantep”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XXIII, İstanbul
1996, s. 466-469.
- _____, *Onaltıncı Asırda Ayıntâb Livâsı*, İstanbul Üniversitesi İktisat
Fakültesi Yayınları, C. I, İstanbul 1988.
- RUNCIMAN, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi*, (Çev. Fikret Işıltan), C. I, 5.baskı, Türk
Tarih Kurumu, Ankara 2019.
- SEVİM, Ali, *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000.
- _____, ve MERÇİL, Erdoğan, *Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilât ve
Kültür*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.
- ŞAPOLYO, Enver Behnan, *Osmanlı Sultanları Tarihi*, Rafet Zaimler Yayınevi,
İstanbul 1961.
- ŞEŞEN, Ramazan, *Salâhaddin Eyyûbi ve Devlet*, Çağ Yayınları, İstanbul 1987.
- TAŞTANOVA, Ayzade, *İslam Ceza Hukukunda İçki İçme ve Sarhoşluk Haddi
(Haddü’ş-Şürb ve Haddü’s-Sükr) Ayırımı ve Hukukî Sonuçları*, Ankara
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),
Ankara 2012.
- TOK, Özen, “Kayseri Kadı Sicillerindeki Yaralanma ve Ölüm Vakalarıyla İlgili Keşif
Raporları(1650-1660)”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,
Sayı:22, Kayseri 2007/1, s. 327-347.

- UDEH, Abdülkadir, *Et-Teşriü'l-Cinâiyyü'l-İslâmi Mukarinen Bi'l Kanuni'l-Vaz'i*, (Mukayeseli İslam Hukuku ve Beşerî Hukuk), (Tercüme: Ali Şafak), C. IV, Rehber Yayıncılık, Ankara 1991.
- UĞUR, Yunus, “Şer’iyye Sicilleri”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XXXIX, İstanbul 2010, s. 8-11.
- USLU, Rifat, “İslam Hukukunda Suç ve Ceza Kavramı”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: VIII, Sayı: 37, 2015, s. 1049-1063.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995.
- ÜÇÖK, Coşkun, “Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: III, Sayı: 1, Ankara 1946, s. 125-146.
- _____, “Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler- III”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: IV, Sayı: 1, Ankara 1947, s. 48-73.
- ÜNLÜ, Nazan, *42 Numaralı Ayntâb Şeriyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H.992-994/1003-1004 M.1584-1586/1594-1595)(s.1-112)*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep 2017.
- YAKUT, Esra, “Tanzimat Dönemi’ne Kadar Osmanlı Hukuku’nda Ta’ziri Gerektiren Suçlar ve Cezaları”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, Sayı: 2, 2006, s. 25-40.
- YAŞAROĞLU, Mehmet Kâmil, “Livata”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XXVII, Ankara 2003, s. 198-200.
- YAZICI, Muhammed, *Osmanlı Klasik Dönem Hukukunda Suç ve Ceza Anadolu’da Kamu Düzeni*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2019.
- YILDIRIM, Hasan, *H.980/M.1572 Tarihli 166 Numaralı Ayntab Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep 2012.

- YILDIRIM, Mustafa, “İslâm Hukukunda İçki İçme Suçu ve Cezası”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 13-14, İzmir 2001, s. 31-52.
- YILMAZÇELİK, İbrahim, “XVIII. Yüzyılda Gaziantep’in İdarî, Fizikî ve Sosyo-Ekonomik Durumu”, *Osmanlı Araştırmaları*, Cilt: XVIII, Sayı: 18, İstanbul 1998, s. 105-123.
- YİĞİT, Ahmet, “XVII. Yüzyıl Antep Şer’iye Sicillerinde Sosyal ve Ekonomik Hayat”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı: 168, Mayıs-Haziran 2007, s. 191-214.
- YİĞİT, Yaşar, “İnsanlık Onur ve Şerefının Korunması Perspektifinden Kazf Suçu ve Cezasına Bakış”, *Kur’an Mesajı: İlmi Araştırmalar Dergisi*, Cilt: II, Sayı: 22-23-24, İstanbul 1999-2000, s. 227-240.
- YİNANÇ, Mükrimin Halil, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, C. I, (Haz. Refet Yinanç), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.
- YİNANÇ, Refet, *Dulkadir Beyliği*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989.
- YURTSEVEN, Yılmaz, “Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Ta’zir Suç ve Cezaları”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: IX, Sayı: 3-4, Konya 2001, s. 265-292.
- ZUHAYLİ, Vehbe, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, C. IV, Risale, İstanbul 1994.

IV. Lügatler

- AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı, İstanbul 2011.
- NAZIMA, Ali ve REŞAD, Faik, *Mükemmel Osmanlı Lügati*, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 2009.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat, *Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, 11. Baskı, İnkılap Yayınevi, İstanbul 2012.
- REDHOUSE, James W., *Müntahabât-ı Lügât-i Osmâniyye*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2016.
- SAMİ, Şemsettin, *Kâmûs-i Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2015.

EKLER

Ek: 1

Ayıntâb Şer'îyye Sicili No 4, 64/65.

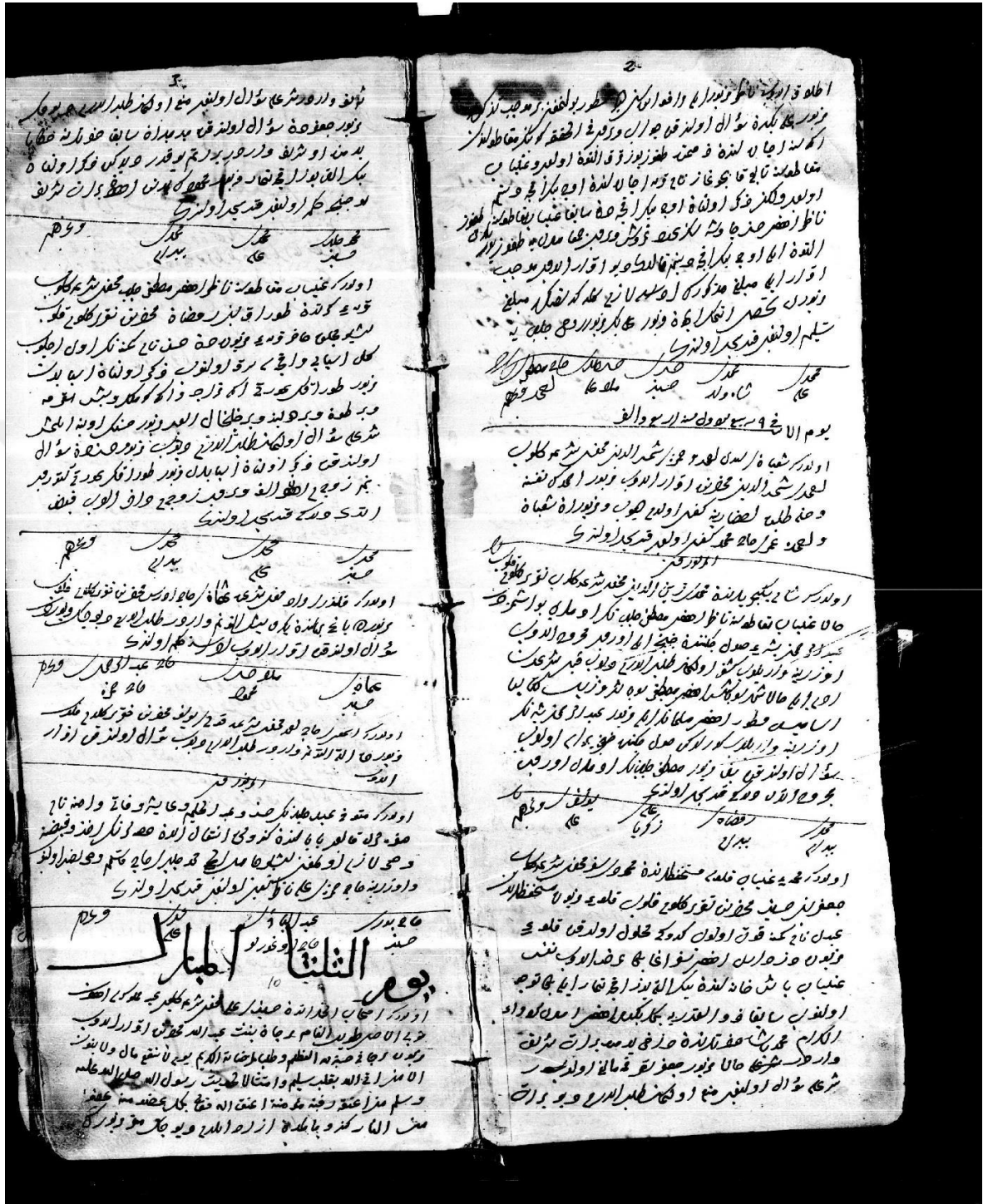

Ayıntâb Şer'iyye Sicili No 6, 186/187.

Ayıntâb Şer'iyye Sicili No 6, 228/229.

Ayıntâb Şer'iyye Sicili No 42, 2/3.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Buse ÇOCUKLU

Doğum Yeri: Aliğa/İZMİR

Doğum Tarihi:08.12.1994

Medeni Hali: Bekâr

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise: Cem Bakioğlu Anadolu Lisesi (2008-2012)

Lisans: Ege Üniversitesi (2012-2016)

Yüksek Lisans: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (2017-2020)

MESLEKİ BİLGİLER

Staj: Cihat Kora Anadolu Lisesi (İzmir) (2016)